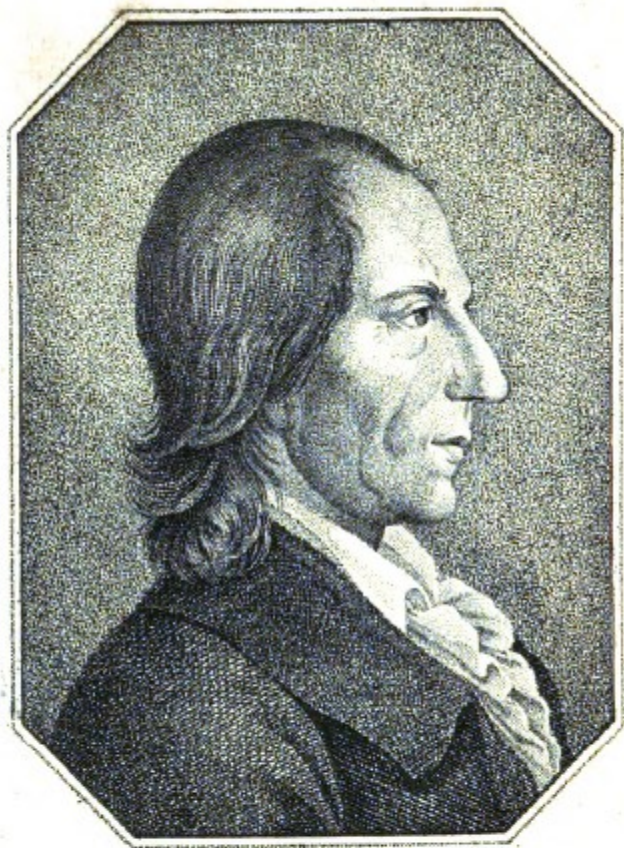

Račinka
aneb
Poukázánj k nerozumnému
wychowáwánj dětj

Christian Gotthilf Salzmann

Stagnau to učinjm, když to na wás uvidjm.

S. Herbig sc.

Krist. Joh. Salcman

Život Salcmanův

Salcman Krystyn narozen 1.června 1744 v Semerdě blíž Erfurtu od svého otce bývalého kazatele nejprve v Semerdě, pak v Erfurtu ku kazatelskému stavu vychováván, studoval roku 1761-04 v Jeně, pak roku 1768 byl kazatelem v Rohrbornu, také v Erfurtu, při skrovných příjmech, kdež sobě čtrnáctiletou dceru kazatele Šnela z Wippachu za manželku pojal; pak roku 1772 ku kostelu sv. Ondřeje do Erfurtu povolán, brzy pastorem ustanoven byl. Tu sobě získal výborným kázáním lásku všech posluchačů; což mu i závistníky vzbudilo, kteří ho v lidu otočiti se snažili. On však hledě sobě tím horlivěji svého ouřadu, a vědom sobě, že povinnosti své náležitě plní, nehledal v protivenstvích jinde útěchy, než jen u svých dítek, kteréž s pravou otcovskou péčí vychovával, podle svého obzvláštního, sprostinkého způsobu s výborným účinkem. To ho pohnulo k spisování kněh o vychovávání dítek, a již roku 1778, vydal Vyražení pro dítky a pro přátely dítek; pak roku 1780 výbornou tuto knížku: Račinku (nazvanou od raka, který svým mladým káže, aby nazpátek nelezly, což sám starý jinak nečiní); potom knížku: O nejlepších prostředcích, jak by

dětem náboženství vštípidi se mohlo. Právě toho času počal se stskviti vychovávací ústav v Desově od Basedova založený; kteréž podniknutí Salcmana tak náramně podjalo, že složiv v Erfurtě pastorát, do Desova se odebral, a tam učitelem náboženství byl. Jak v tomto novém ouřadě výborně oučinkoval dokazuje jeho: Přednášení při službách Božích, kteréž vesměs oblíbené roku 1781-83 ve čtyrech svancích vydal. Tehdáž se od Salcmana žádalo, by své spisy jediné knihárně Desovského ústavu k nakládání a prodaji dával. Poněvadž ale tomu se podrobiti odporoval, vznikl z toho nevole, kteréž Salcmana pohnuly, aby Desovský ústav opustil, a sobě 1784 stateček Schnepfenthal u Valterhausenu v Gothafu pro jeho zdravé a líbezné položení koupil, kdežto svůj vlastní vychovávací ústav založil, K tomuto podniknutí udělil mu vývoda Gothafský 4000 tolarů, pak všelikých prospěchů a svobod. Ale tyto prostředky nestačily k zřízení potřebných stavení, a jen Salcmanův bystrý rozum, jeho neunavená přičinlivost, jeho láska k pořádku, a nadevšecko důvěra v Boha toto podniknutí zdárně dokonati pomohly. Nimi sobě získal přízeň i podporu nimi sobě přivábil znalé příspěvce ve vychovávání dítek, mezi nimiž zvláště André (vydavatel nynější

spisu nazvaného Hesperus); Bechstein, Lenc, Glac, Gutmuths, Wissenborn, Blasse, Ausfeld a jiní co výborní vychovatelští velmi slavní slavní jsou. Nejprv měl jen vlastní děti a některé cizí svými vychovanci; potom pak brzy přibývati mu počali z německých krajin, ze Švejcár, z Anglické země, z Portugálu a ze severských zemí.

Radostní živobytí, tělesná cvičení, veselý, červený oděv, cesty kteréž Salcman s vychovanci konával, a velmi milostně pro děti nejvíce knížkách vypsati uměl; jeho dětinské spisy, mezi nimiž knížka: Počátkové mravů (kterou p. Václav Pavlovský do češtiny roku 1804 přeložil) obzvláštní cenu má. Takovými prostředky vzbudil daleko široko k sobě náchyllost, a mládež toužila nevyslovitedlně po Schnepfenthalu. I dva princové (z Hesens - Filipsthálu) byli mu do vychování svěřeni. Roku 1803 měl 61 vychovanců po svou péči. Tak se stal Schnepfenthal čím dále stkvělejší, a Salcmanova moudrá šetrnost a rozumně rozmyšlená pracovitost uměly zachovávat a rozmnožovat, co mu rodiče důvěrně do rukou dali.

Od roku 1788 vycházel ze Schnepfenthalské tiskárny, kterou tam Salcman zřídil, jeho Duryngský posel, spis velmi oblíbený a poučující pro

sprostý lid, z něhož p. Václav Kraméryus roku 1803 Davida opatrného v češtinu přeložil a vydal; a pak množství vychovávacích a dětských spisů, z nichž také Blahowid neb cvičení v mravnosti v češtinu přeložen a v Praze od Norberta Vaňka vydán jest; kterým Salcman a jeho společní vychovatelé šťastně a hlavně na množství lidu oučinkovali. Šest jeho spoluvychovatelů, totiž: Lenc, Weissenborn, Marter a tři bratři Ausfeldové stali se jeho zeti: kteří všickni pro dobré tohoto ústavu horlivě, v lásce, svornosti, důvěrnosti a nábožnosti pod Salcmanovou zprávou pracovali. Salcman sobě vychovával také dva syny co učitele, i dcery jeho napomáhaly vyučovati, a v spolku svých manželů s tchánem otcem obecním, zachovávala se jednota, a zapravování potřebných vejloh se usnadňovalo. Tak mohl Salcman, obklíčen zdařenými dítkami, vděčnými zeti a vychovanci v požívání své spravedlivě nabyté mohutnosti a slávy, co velmi vážený a mnoho oučinkující spisovatel od jiných šťastným nazýván býti; až pak roku 1810 mu jeho přehodná manželka zemřela, která mu 15 dítek porodila, z nichž dvě před ní zemřely, a on, maje jindy velmi stálé zdraví, dnou zchuravělý umřel pro štěstí a slávu nikoli časně dne 31.října 1811 v 68. roce svého života. Jeho smrt

obnovila v celé německé zemi památku jeho velikých zásluh.

Salcmanova osobní postava byla zcela sprostá, ale vážnost pudící; jako vysoké čelo prozrazovalo samostatného rozmejšlivce, jeho tělesná příslušnost a jeho patryarchální důstojnost jevíly pána a otce veliké rodiny. Ostrý a pronikající byl jeho pohled, rychlý jeho rozmysl, pokojné a obezřelé jeho neunavené oučinkování, veliká byla vláda jeho nad sebou samým, a jeho moc nad dětinskými dušemi, kteréž jen pohlédnutím řídití uměl.

Byl hospodářský bez skrbnosti, stálý a pevný bez tvrdohlavosti, dobročinný a nápomocný bez chlouby všem, kdo ho znali; vážený ode všech tím, čím byl, jako tím, co oučinkoval.¹ Bezový keř, obraz jeho všeobebečně užitečného snažení, kryje hrob jeho, a tisíce, jimiž byl učitelem a vůdcem k ctnosti a pravé moudrosti života, žehnají památku jeho jména. Jeho krásný vychovávací ústav v Schnepfenthalu jest nyní pod zprávou jeho syna Karla Salcmana.

¹ I v Čechách má své vroucné ctitele. Pan Vincenc Formánek, nynější ouřední aktuár panství Českého Dubu, a pan Jan Nep.Salaba, podstarší statku Michle, dali Salcmanův obraz vypodobnit a v železe vylíti.

Předmluva

Četl jsem kdes, jak se pamatují, že jednou jakás společnost křesťanských Evropanů, kteráž pro obchod v jakéms bengálském městě se usadila, v slavný den při hudbě, trubení a bubnování jedla, pila, žertovala, se smála a skákala, an černé obyvatelstvo drahotou a hladem mučeno bylo, a zástupové polovičnických mrtvol po ulicích se potáceli, dílem n a prahu domu slavnosti se potáceli, chrčeli a mřeli – a že předce ani jeden z této veselé společnosti tímto žalostným podííváním ani nejmenší outrpnosti v srdci nepocítil. Při té příležitosti byla navržena otázka: odkud to pocházeti musí, že Europané, jak jen na horký břeh východní Indie vystoupí, svou povahu tak změní, že outrpné srdce s bídou lidskou, kteréž ze své vlasti přinesli, za barbarskou necitelnost vyměňují.

Pramen toho není těžko k nalezení. Země a podnebí nejsou tím vinny, nýbrž více předsudek, ourodný otec největší částky lidské bídy, plodí i tuto necitelnost. Když jednou předsudkem v obchodním národu panujícím jakás třída lidu k porobě, otroctví zaklena jest, a práva lidstva jí jsou odňata; pak podejme v krátkém čase srdce každého občana taková tvrdost, že na kvílení, slzy a krčení této otrocké třídy lidu dívati se může, necítě ani přitom o mnoho více, než při posledním trhání

sebou usmrceného bejka. V zemích, kam Evropané putují v tom oumyslu, aby se poklady těch vzdálených zemí obohatili, jsou – předsudkem lidstvo zneuctívajícím – původním obyvatelům práva člověčenství vybrána, a Evropanům neobmezené právo, ke krutému nakládání s nimi popřáno. Ten předsudek Evropan do sebe vloká jak jen z korábu nohou na břeh vystoupiti, a brzy cítí oučinek toho na svém srdci.

Bylo by snadno sebrati množství příkladů podobné necitelnosti při bídě a tápení jakéhos druhu člověčenstva století a ponebí. Ale k čemu? Mámeť takových příkladů dosti u nás v nakládání s dětmi. Živi jsme v mírném ponebí, a mnozí z nás jsou za několik let tak citliví učiněni, že jest jim líto blechy, když ji její radostný život ukrátiti mají. Přecet' i v nás předsudek dětí k ouplné porobě odsoudil, a jejich rodičům popřál málo obmezenou svobodu, jakkoli s dětmi nakládati. Ukrutností, pod nimiž dítky kvílejí, jest bez počtů. Jako první křesťané za všecko neštěstí, kteréž se v starořímské obci přihodilo, mstu a soužení snášeti museli: tak také musejí dítky obyčejně za každou mrzutost rodičům přihodilou zlého nakládání potupu snášeti, a ani si nemají komu na to postěžovati; bývají mrskány metlou i když nic neprovinili, častokrát jsou

dlouhým trápením až do smrti mučení a větší díl jejich spoluobčanů slyší jejich křik, vidí je mučiti, a nenalézá v tom nic neslušného; poslouchají nářek bičovaného i nejnevinnějšího dítěte, vidějí je za rakví druhého dítěte jíti, kteréž otcovým neb matčíným předsudkem odpraveno bylo, nemyslíce přitom na křivdu neb bezpráví.

Mnohým dětem bývá v nejranějším věku zdraví těla a oudů odňato! An se jim při zplození jedu přidělí, kterýž nepořádným životem do své krve vvedli, buď se zkazí jejich zdraví předsudky, pověrami a nedbanlivostmi. Protož myslím, že není lež, když pravím: že v žádné barbarské peleši loupežnické tolik zmrzačených otroků viděti není, co v prostředně velikém osvíceném městě churavých a neduživých lidí, jenž vinou svých rodičů učiněni byli, čím jsou.

Prostředkové k zachování zdraví dětem, jsou nejvíce domech tak převrácení, tak patrně jejich zdraví a životu škodliví, že není mnoho když pravím: že nejvíce bitek, které se v roce k hrobu nesou, pověra a předsudkové rodičů usmrtili.

Tresty, kteréž dítky bezochranné a bezbranné skoro každý den trpěti musejí, jsou větším dílem ukrutny a nespravedlivy. Ačkoli takových odrodilců málo jest, kteří ve vzteklosti dítky své bitím okrvácejí a z nich mrzáků

nadělají, předceť nejmenší částka dětí těch trestů zasloužilo: snášejí tedy křivdu, a každé mrsknutí metlou, kteréž bez provinění snášeti musíme, jest bezpráví.

Tu jest matka uprostřed svých přítelkyň, a žaluje veřejně na své děti, vypodobňuje jejich svévolnost, tvrdošilost, zlobivost, lenivost, nepořádnost nejčernějšími barvami; tam stojí otec před svým osmiletým synem, a drží mu dlouhé, káravé kázání plné nevyřčených vejtlasků a nejhrubšího zhanění; druhý bičuje děti pro všeliké nezbednosti, kteréž na nich zpozoroval. Jak ale příteli! Kdybys ty sám jim byl ty chyby a nezpůsoby vštípil, nebylo by bezpravé, abys s nimi tak potupně nakládal? Kdybys nejprve byl svým dětem nějaké chyby vštípil a pak je proto trestal, že je tak dobře pochopili, nebylo by to ukrutné?

A to jest zajisté. Základ všech chyb, nectnosti, nepravostí na dětech se vyskytujících, musí se nejvíce hledati u otce neb u matky neb u obou spolu, To zní ovšem trpce, přísně, ale předce to pravda.

Člověk plodí vždy děti svému obrazu podobné. Mozek, krev, kosti a maso dítěte pocházejí od rodičů. Když však rodiče jsou chybní buď na těle, buď na duši, buď na obou nemocni: tedy se musejí tyto všechny neduhy nevyhnutelné

plodu jejich dostati. Přílišná náklonnost k jakýms nepravostem, neukrocená zlost, nepořádná dychtivost, nemírná tělesnost, rozmrzelost, a také hloupost – z nichžto nejvíce děti, brzo to, brzo ono s sebou z plének přinášejí, jsou patrná věna buď od otce, buď od matky.

Dále, kdo rodiny pozoroval, kde není zvláště dobré kázně dítek, spatřili, že chyby u dětí v dospívání se rozmnožují a zvětšují. Jak nevinně se usmívá dvouletý Karlíček, a jak potutelný vyhlíží desetiletý Leopold! Toto podotknutí jest vůbec za pravdivé přijato tak, že v mnohých domech leta, v kterých rozum dítěte počínává vznikat, a tedy všeho lepšího patrnější by býti mělo, hulvátský věk (s odpuštěním!) nazývají. A protož musejí býti příčiny, kteréž po porodu chyby u dětí rozmnožují a zvětšují. A ty se nedají nikde jinde hledati než nejvíce opět u rodičů.

Nejprv v jejich příkladu. Dítě nejsa ještě rozumu dospělého nemůže než jiných lidí následovati, neb činiti co od nich vidí a slyší. Chceme-li na něm aby docela jinak činilo, bylo by to tak protimluvné, jako kdyby dobrý Čech, kterýž nikdy cizí řeči nemluvil, od syna chtěl, který jen při něm vyrostl, aby nemluvil česky, ale francouzsky, a kdyžby syn francouzsky mluvit neuměl, aby mu proto lál a řekl: „Ty jsi

neschopný chlapec! A podívej se, jak jiné děti francouzsky mluví! – a ty - z tebe jakživo nic nebude.“

A považme, jaký příklad mnozí rodiče dětem na sobě dávají! Sami se vadí, a od děti žádají svornost; přicházívají domů opilí, a přikazují dětem střídmost! Vypravují poklisky ze svého mládí, a bijí děti, když se jich také dopouštějí; stěžují si na práci, vychvalují zahaleče, a bublají (broukají) na děti, když ku práci chutí nemají; sami si dovolují všechny výstupky páchat, pro kteréž své děti bičují. Rodiče, kteří takové příklady na sobě dávají, nemohou zapírat, že se děti zvláště od nich všem nectnostem naučily. Za druhé v neohlížení na děti. Stejskávají často, že svým nejlepší vychování dávají, a že předce při nich oučinku z toho nespátřejí. Když však vychování to zdravěji povážíme, není nic jiného, než jen cvičení neb učení, buď že je sami několik hodin doma psaní, čtení, počtům vyučují, buď od jiných vyučovati dávají. Ostatně zanechávají dítky samým sobě, a dovolují, aby s nejnezbednějšími dětmi zacházeli; odevzdávají je čeládce, jsouce o svá zaměstnání velmi pečliví, neb mívávají sami mnohé schůzky, aneb shánějí se po všech veselostech, a děti zůstávají bez dozoru mezi lidmi zkažených mravů. Když dceruška také

tak opovážlivou se stane jako děvka; když synáček nezbedné smejšlení od nezbedníků rozpustilých přijme; kdož pak jest toho příčinou? Dítě zajisté není; nýbrž kdo ho v takové společnosti nechal.

Za třetí v chybném vychování. Chyb ve vychování jest tolik, že by se musela tlustá kniha sepsati, kdybychom jen neouplný rejstřík těch chyb sebrati chtěli. Co jest k.p. obvyčejnějšího nad to, že dětem množství nezbedností promíjíme, dokud jsme veselé myslí; naproti tomu ale že za nepatrný vejstupek děti mrskáme, když mléko vykypělo, neb někdo přišel upomínati, neb cokoli protivného se přihodilo, čímž děti ani vinny nejsou! že je bijeme, když náhodou sklenici zvrhly, a za zlovolnost je netrestáme! že je za nejmenší nejmenší vejstupek trestáme, když jej vyznají; ale nikdy netrestáme, když jej zapíráme! že jim nikdy po vůli neučiníme, když prosí; ale nejsladšími slovy je krotíme, když dupají a ječí! že na šestiletém děvčeti chceme, aby také tak rozvážlivě, tak staromoudře se chovalo, jako její čtyryadvacítiletá matka aneb třidcítiletý otec! Kdo děti tak vychovává, hasí oheň olejem, neb chce raka ve vodě utopiti.

Nemám-li tedy pravdu, když řeknu: že dítky jsou předsudkem k porobě zakleny,

a že se s nimi ukrutně nakládá, a že jejich žalostným osudem pohnouti se nedá, aby jin ochranu opatřil?

Smutné následky z toho pro člověčenstvo pocházejících jsou nesčíslny. Již to jest smutné, že tolik tisíc nevinných dítek bolesti trpěti a nejkrásnější dny svého života v úpění trávití musí; že tolik dětí, z nichž by nejprospěšnější oudové země bývati mohli, hlouposti rodičů zchuravělo, zmrzačelo, a ku každému skutku síly žádajícímu neschopných se učinilo, a také i odpraveno bylo, A jestli tomu tak, co od jakživa nejrozumnější částka lidí vyznávala: že ctnost jediné člověku pravou blaženost poskytuje; i kdyby člověku celý svět náležel, že jemu takové spokojenostu dáti nemůže, jaká z ctnosti vyplývá: nemá-li každému příteli člověčenstva srdce trnouti, když vidí, že větší částce potomků toto svrchované dobré se odnímá, a přemnoho lidu nepravostem se vyučuje? Když mladý člověk, který ještě žádného lepšího, znalejšího přítele nad své rodiče nemá, jejich slova tak přijímá, jakoby z nebe zněly, jejich řízením se bezpečně oddává, ale v nich nejnevěrnější zrádce sezná, kteří ho do nejnebezpečnějších bludů vvádějí, z nichž se nikdy nevymate, aneb velmi pozdě s churavým tělem, poskvrněným svědomím, a slzavýma očima?

To však není ještě všechno! Okolichnosti rodičů trati přitom jako okolichnosti dítek. Radost – v Dítkách rozmnoženu se viděti, jest tak náramná, že ji i hovádko cítí. I slepice zdá se, že má slavný den, když může své mladé ponejprv vyvésti. I ovce skáče radostně, když s jehňátkem svým jde na pastvu. Pro člověka, jenž schopen na každé věci více krasoty zpozorovati, jest tato radost ještě mnohem vnaďnější. Když pomyslíme, že dítky jsou částky z nás, že v počtu dobrých dítek nikdy se nesestárneme, an našim dětem síly přibývá, a že nám budou podporou, když naši síly ubýváti bude; že naše jméno, náš obraz, náš způsob smejšlení – předce ve větě zůstane, ačkoli svět opustiti musíme; že jmění čtyrydceťi a padesátiletou příčlivosti nabyté se nedostane smějícím se dědicům do rukou – tj. jedna z těch nejsladších myšlenek, kterouž jen lidská duše sobě mysliti schopna jest. Dobré dítky jsou pravé bohatství! Kdo s nimi umí dobře nakládati, vychová sobě počet služebníků, kteří s radostí jeho pomyšlení vyplňují. Můžet' mnohem více pracovati, vykonati, vyzýskati, než jiný, kdo jest bez dětí. To vyznávali staří, jejichž mravy sprostější, ale nevinnější byly než naše; a protož své bohatství podle počtu dítek počítali, jsouce tohoto míněná: „Jakož šípy v ruce silného, tak

se zdaří mladí pacholíci. Blaze tomu, kdo jich má plný toul! Nebudouť zahanbeni, až se svými nepřáteli potýkati se budou v bráně. – Mnoho dcer, přinesou bohatství!“ – Světnice plná dobrých dětí poskytuje rodičům každou chvíli nejpříjemnější podívání. Žádné divadlo není v stavu tak čisté, zdravé a sílíci radosti v duši uváděti, jako zaměstnávání a hry mladých potomků; žádný kejklíř nemůže nás tak obveseliti, jako kejklování dítěte, kteréž ponejprv kráčetí počíná; žádný koncert není pravým otcovským a mateřským uším tak líbezný, jako jeho žvatláni; žádných šest a dvacet nebo dva a padesát nemůže tak srdce pohnouti, jako nějaký dobrý skutek dítěte; a žádná pařížská ozdoba na hlavu nemá tolik vnady jako kus plátna, k němuž malá Libuška sama příze napředla, a kteréž teď matce podává, aneb nějaký obrazec, který Jozyfek vyrejšoval.

Ale tyto radosti, tyto sladké, a předce laciné radosti, kterýchž i nádeník požívati může, které by nás v těch největších radostech obveselovati mohly, jsou pro největší počet rodičů ztraceny. Nenabytelná ztráta!

Jak málo jest rodičů, kteříž by ceny svých dítek vážit uměli! Kterí by je za bohatství měli! První a druhé dítě přijímají s radostí, když se třetí narodí,

již se jim obličej krabatí, a hospodář, jsa otcem již tří dítek, cítí skoro pokaždé víc radostí, když mu stáda přibude, než když manželka porodila. Tak se člověk odrodil! Jak málo rodičů, kteří by sladkých radosti pocítili, kteréž hromádka dobrých dětí, duši dodávati může“ Nejvíce rodičů jest rádo, když se mohou od svých dětí odtrhnouti; necítí se veselejšími, než vzdáleni od dítek; shledávají poslední halíř, zastavují častokrát šatstvo, domácí náradí a pole, aby sobě krom domu veselé chvíle opatřili; považují každý den za ztracený, který mezi dětmi strávití musejí, a stýskají, že se z života svého radovati nemohou, že nemají utěšeného chvíle. Jak bídni a politování hodní jsou tito lidé! Sedíce u čistého pramenu, kterýž vedle nich vysoko se vnáší, a svým jemným hrčením je k píci zve, stýskají sobě na žízeň.

Skoro všecka ta rozmrzelost a bezradnost, kterouž na nejvíce dětech spatřujeme, pochází z narubého, jakým s dětmi nakládají. Učí je neposlušnosti, tvrdošijnosti, svévolnosti, lenosti, nepořádnosti a marnosti.

Děti s těmito a takovými nectnostmi ovšem nejsou bohatství. Otec tak zpustlé, zdivočelé rodiny, jest tím chudší, a politování hodný člověk. Každé dítě jest jeho velitelem, rozkazovačem, kterýž

každý den potravu, vyražení, oděv a obsloužení chce, samo se dokonce nepříčině, aby ze své strany něčím k obecnému dobrému domácnosti přispívalo, Tak tedy musí ubohý otec nad možnost pracovati a robotiti, aby byl pořád v stavu, daně zapravovati, kteréž na něm děti žádají nebo chtějí. Jedinké co mu z jeho vlády ještě zbylo, jest to dovolení, že jim může přísně domlouvati, a bitím sobě na nich svou mrzutost vylívati. Když děti si činíme slabí a nemocné, když jim sílu nejvyšš odporných a nepřijemných nectnosti vštípíme, není ovšem divu, když u nich pobejti rodičům nejvyšš nepřijemné jest; když rodiče svůj čas ve světnici trávití musejí, kde jedno dítě pláče, druhé svým bledým obličejem k outrpnosti a ustrnutí vzbuzuje, třetí se vadí, čtvrté bouří – touží po místě, kde by si svobodně oddechnouti, a v džbánu piv, neb při skleničce vína aneb v jiné veselé společnosti svých dětí a svého hoře pozapomenouti mohli.

To všecko mne pohnulo k sepsání této knížky. Má býti ochranou a prosbou dítek bezobrných, jichž to mnohou hrubou neznalostí a neprozřetelnosti rodičů o radostné dny, o cnost, o zdraví a o život připraveno bylo. To jsem dokázal mnohými příklady, z nichž nesnadno některý čísti se bude, aby čtoucí sobě na

některou rodinu nezpomněl, kde se právě tak jedná, jak to v příkladu tom vypočteno jest.

Jestli tedy tomu tak, a jsouti všude lidé, kteří se svými dětmi tak se tu povídá: tedy jest jisté, že rodiče sami nejvíce jsou příčina nečinností svých dětí, jakož i často příčina jest jejich nemoci i smrti.

Rodiče zcela hrubě tím se ovšem nepolepší a tuto knížku mrzutě zahodí; budou na ni láti, a narubým způsobem i dále vychovávají. Pro ty jsem také nepsal.

Což však jsou rodiče, kteří ještě drobet rozmýšlejí, v nichž ještě jiskřička lásky k svému vlastnímu tělu a krvi zhe, předce se tím pozornější učiní. Co? Pomysli sobě, já bych měl své děti nemocny činiti? Já bych měl sám býti vinen jejich nečinností, kteříž mi tolik mrzutých hodin působí? Tato myšlenka je zkormoutí, pak si tu věc dále předloží, a brzy se přesvědčí, že jsem pravdu mluvil. Když jen desátý otec neb matka tak daleko se přivedou, aby se za ty pošetilosti styděli, kterýž až posavad se dopouštěli, a které jsem zde podotkl, když je odloží, své děti všeho mazlíčkování, opravných pokrmů, olejkařování a všeho, co zdraví a živobytí mladých zemských občánek škodlivé jest, uchovají; vždy tak mluví a jednati budou, jak sobě žádají, aby jejich děti mluvili a jednali; když více

lásky a rozumu při vychování dítek budou užívat; a tak jen v desíti rodinách domácí radosti, ty nejsladší a nejdobročinnější mezi všemi pozemskými radostmi, opět se vyskytnou; ó, jak mnoho dobrého bych byl těmito několika listy způsobil! Jak bych se radoval, že jsem je sepsal!

Ovšem moji čtenáři a čtenářky z této knihy ještě se nedozvědí, co vlastně s dítkami činiti mají, aby z nich radost měli. Když jen budou dříve o tom, přesvědčeni, čemu jsem všemi těmi příklady učiti chtěl, že v nich samých základ všech chyb jejich dětí leží; pak mohou další ponaučení nalézt v mém ponaučení nalézt k rozumnému vychovávání dětí.

Celá tato knížka jest v žertovném slohu sepsána; ne proto, jako bych myslil, že ty pošetilosti, o kterých mluvím, nepatrné, smíchu hodné maličkosti jsou; neboť z toho, co jsem již v této předmluvě řekl, můžeme souditi, že tyto pošetilosti za takové zlé pokládám, které zasluhují, aby nad nimi přítel člověčenstva plakal. Psal jsem je zvláště žertovně, abych tím více čtenářů přivábil, a jim v žertu pravdy říci mohl, které velmi mnohým tak nevyhnutelně prospěšny jsou; by i ti tuto knížku čtli, kteří dost trpělivosti nemají, aby bezžertný vážný sloh snesli.

Že tu a tam hrubé slovo se nachází, kteréž jen z úst nevzdělané lůzy slycháváme, doufám, že mi každý odpustí. Když chceme vypodobňovati, neb malovati, musíme věci tak představovati, jak jest je nacházíme; čistý a ouhledný oděv, kterýmž by chtěl malíř žebrákovo tělo přiodíti, urážel by oko značovo více, než roztrhaný kabát. Pak by mi se teprv právem vytýkati mohla hrubost, kdybych v vypodobňování skutečnosti se byl tak daleko spustil, až by stud přitom trpěl. A to se mi nebude moci vytýkati.

Ostatně doufám ode všech rodičů, kteří jen drobet rozvážení mají, že tuto knížku dobře zavrou, aby dětem do ruky se nedostala. Rodiče by u dětí všecku vážnost ztratili, kdyby děti pošetilosti rodičů v jejich jednání poznali. I těn nejzpozdilejších otec zachovává sobě často po nějaký čas vážnosti u dětí. Ale jeho vážnost jest tatam, jak se jeho sprostnost v přítomnost dětí odkryje.

Prostředkové, jak bychom sobě u dětí nenávisť získali

I. Čiňme jim bezpráví, křivdu, nenávisť sama od sebe povstane

1.

Karolinka vešla do zahrady, kde bylo plno fialek. „Aj,“ zvolala radostně, „tuť je krásného kvítí! Já si ho natrhám plnou zástěrku, a uviju z něho mamince krásnou kytku.“ Spěšně klekla, trhala pilně, až měla plnou zástěrku; pak sedla pod jabloň a vila kytku.

„Tu je!“ pravila sama k sobě, „teď poběhnu k mamince a dám jí tu kytku. Ta se bude radovati! A dá mi několik sladkých hubiček.“

Aby radost zvětšila, vloudila se do kuchyně; vzala porcelánový talíř, vložila na něj kytku, a pak chvátala skokem nahoru po schodech k matce. V tom brkla Karolinka – a bác, talíř se roztloukl na kusy, a kytka daleko odletěla. Matka uslyšíc padnutí vyskočila ze dveří, a vidíc talíř roztlučtený, popadla metlu, a beze všeho ptaní, co dítě s talířem chtělo, hnala se na ně rozvzteklená.

Dítě, polomrtvé leknutím, že upadlo a že se talíř roztloukl, a nad metlou, nemohlo nic více promluvíti než: „Má milá

maminko! Roztomilá maminko!“ Ale žádná milost. „Ty bestie!“ pravila matka. „Krásný talíř roztlučen!“ A dala jí hodný vejprask.

Karolinku podjala jakási vzteklost, když viděla, že se jí patrná křivda stala. Dlouho na to nemohla zapomenout, a již jí nikdy nepřipadlo, aby matce kytku uvila.

2.

Ludvička dostala od své kmotřičky poličku plnou cínového drobného nádobí na svůj svátek vázaného. Větší radosti jí nemohla způsobiti. Ještě toho dne, kdy dárek dostala, postavila všecko v pořádek. Když ji jiné děti navštívily, strojívala jim hody, a užívala k tomu vždy mističek, talířků, svícínků, a co bylo v polici. Jak hosté odešli, umyla všecko a postavila na místo. Kmotra se radovala, že dítě tak zvykne pořádku.

Radost ta ale dlouho netrvala. Jedenkrát sahal Vilímek, Ludviččin maličký bratr, po cínu, a hned mu otec dal misku. Pak sahal opět, a dostal také talířek. Obé v okamžiku zohýbal. Ludvičku slzy polily, když domů přišla, a od bratříčka učiněnou škodu spatřila. Uslyšíc však, že mu to otec dal, zatajila svou bolest. Druhý den bylo zase tak, dva svícínky zohýbal Vilímek.

Už se nemohla Ludvička déle zdržeti. Plná kvílení běžela k otci. „Roztomilý tatínku,“ pravila, „víte-li pak také, že mi Vilímek moje krásné věci pokazí?“ – „Hloupe děvče,“ odpověděl otec, „co je tobě po tom? Vždyť mohu s tvými věcmi činiti, co chci.“

Ludvička mlčela, Než minuly čtyři neděle, ležela celá její radost na smetišti. Tajila sice bolest v sobě, ale od té doby byla na otce tak mrzuta, že na něho přívětivě pohlédnouti nemohla.

3.

Znal jsem divného otce, který nebyl v stavu děti laskavě pokárati, potrestati neb jim jemnou domluvu dáti. Děti mohly sice častokrát bouřiti, vaditi a rváti se, a otci to nebylo protivné; když se mu však v práci po vůli nevedlo, neb pohoršila-li ho manželka neb kdo jiný, rozhněval se náramně.

Dokud nebyl ženatý, rozšlapal zlostí šálky na kávu, neb naflákal psu. Od té doby, co se mu děti narodily, hleděl obyčejně, aby si na nich vzteklost, vylil. Pro nejmenší maličkost nakládal s nimi ukrutně, bil je tak, že jim krev z úst a z nosu tekávala.

Mohly-li děti na toho ukrutníka býti laskavé?

4.

„Řekni mi jen, co sobě počítí mám s Kristýnkou? S tím tvrdohlavým, zatvrzelým děvčetem, jemuž rovného na světě býti nemůže. Domlouvám-li jí ro něco, hned mi odsekává; přikazují-li jí co, měl bys viděti, jak na mne hledím jako by mě chtěla očima proraziti. Kdybych jí již neměla na očích!“ Tak mluvila jakás matka k svému bratru.

Bratr znamená prvé v Kristýnce nejnevinnější, nejochotnější dušičku, nemálo se nad tou krutou žalobou užasl; napomenul matku, aby měla strpení, a slíbil, že v brzce příčinu dceruščiny nezdárnosti vyzkoumá.

Příležitost se brzy naskytla. Paní Svojná, tak se Kristýnčina matka jmenovala – pozvala k sobě několik přátel, mezi nimiž i její bratr byl.

Když se kafe přineslo, musely děti paní Svojně k tomu přijíti.

Byly tři děvčátka. Dě mezi nimi byly velmi sličné, a celá jejich postava měla cos příjemného, že každému, kdo je spatřil, líbiti se musely. Bylyť smělé, a plny nápadů, jimž se všecko smálo, ačkoliv mnoho na nich nebylo. Kristýnka nebyla také škaredá, ale ztratila náramně na kráse, když stála mezi svými sličnými sestrami. Měla velmi důvtipné nápady, ale byla nesmělá, že zvláště ve velké společnosti málo mluvila. Její sestry byly krásně přistrojeny, a bylo na nich viděti,

že si matka záležitosti dala, aby jejich vnady oděvem ještě zvýšila. Kristýnka byla velmi nedbale oblečena, a znáti bylo patrně, že celý její oděv z obnošených matčiných šatů ušitý byl.

„Aj! Toť jsou roztomilé dítky,“ zvolali hosté, jak děvčátka do pokoje vešla, a všichni líbali Kristýnčiny sestry. Tato dostala několik chladných hubiček, pak ji státi nechali. Sester se dosti nemohli nalíbatí. Brali je na klín, chválili jejich ustrojení, pentle, kadeře; dali se s nimi o řeči, a ubohé Kristýnky ani sobě žádný nevšiml. Matka nahlédajíc se již chvíli s radostí na to celování, počala vypravovati chválu o obou těchto děvčátkách. „Jaké to jsou šelmičky, že není vypraviti. Vezměte si, co Karolinka včera dokázala! Já jsem mohla smíchy puknouti. A Libuška, ano, ta je také vybraná kopa.“ Tak žvanila matka asi půl hodiny. Na Kristýnku žádný nepomyslí. Stála v koutku, jakby byla cizí. Sklopila oči stydlivě, prohlížela nehty u prstů, rozvazovala a zavazovala tkanice u zástěrky – konečně chystá se k pláči, nemohouc toho déle svěsti, vyskočila ze dveří a bouchla jimi dokonale.

„Vidíš, bratře,“ řkouc matka, „jak ošklivé dítě jest?“ Ale brat byl jako bez sebe. Ruce, nohy, třásly se mu. Musil se odstraniti do vedlejšího pokoje, kde sebou hodil do sesle, a hořce slzel.

„Nu?“ tázala se matka, spatříc ho zarmouceného, „co pak to má být?“

Bratr: Nech mne, ukrutná matko!

Matka: Já? Ukrutná?

Bratr: Ty jsi ukrutná!

Matka: Komu jsem ukrutná?

Bratr: Svým dětem, zvláště Kristýnce.“

Matka: Nevím, co to za tlachání. Vylož to patrněji! Snad je to ukrutnost, že jsem ji hned nezfackovala za bouchnutí dveřmi?“

Bratr: Ach! Že pak předce žena, chtěc slouti rozumnou, tak nesmyslně může mluvit. Kristýnka není tak sličná jako její sestry, za to nemůže. Místo co bys měla mysliti, jaký oděv by jí slušel a drobet nahradil, oč méně hezká proti sestrám, házíš na ni hadry, kteréš obnosila, a věšíš na druhé děvčata všelijaké šperky, aby jen na ně celý svět hleděl, a Kristýnky sobě nevšimal. Všecko, co její sestry z úst vypustí, budiž to, jak chce nejapné, všemu se dívíte a smějete, Místo co bys měla cizí lidi, kteří Kristýnčiných dobrých vlastností neznají, napomenouti, a na její přednosti pozorné učiniti – sama se k nim přidáš, a snažíš se, aby všecky jejím sestrám přivábila. Což jest Kristýnka dřevo? Nemá ji to rmoutiti? Nečiniš ji sama zlobivou? Nepůsobíš, že na tebe nevře, a sestrám závidí? A sestro, zkrátka! Já vezmu Kristýnku k sobě.

A učinil to skutečně. Když odcházel, vzal Kristýnku s sebou, a bylo z ní pod jeho péčí za málo tejdnu nejpovolnější děvče.

II. Neb můžeme také tento oumysl dosáhnouti, když se snaží jeden manžel proti druhému u dětí protivnost vzbuditi

1.

Jakás matka strašivala děti trojím, totiž: Pánem Bohem, otcem a bubákem. Když si hrávaly, a drobek přitom bouřily, hrozila jim některým z těchto tří. Buď říkala: „Ticho, děti, Pánbůh vás potrestá, hodí vás do horoucího pekla; aneb ticho, bubák jde! Aneb Teď jde tatík, ten vám dá, až krev poteče!“

Následek bylo, že sobě děti Pána Boha, tatíka a bubáka stejně ošklivily.

2.

Když Mařenku otec pro svévolnost potrestal, běhávala k matce a obžalovala otce. Matka ji litovala a dokládala: „To je zlý táta, že tak ubohé dítě bije! Tu máš, Mařenko, krejcar, kup si housku.“

Je pak div, že Mařenka na zlého otce zanevřela?

III. Buď necitelný při milovánkách od svých dětí a nevyšímej si jejich radosti a brzy na tebe zanevřou

1.

Milí dva manželé měli vždy plnou hlavu zaneprázdnění a prací, že každé okamžení za ztracené považovali, když museli s dětmi rozmlouvatí.

Muž počítal a žena rozmýšlela, jak by mohla svou ozdobnost zlepšiti. Oběma jim muselo být protivné, když je děti z toho vyrážely.

Když Nikodém maličký s knížkou, v níž byly obrázky, k otci radostně přiběhl a sladce řekl: „Tatínku, podívejte se! Opička má jablíčko v pazourku!“, otec odpověděl: „Dej mi pokoj!“ Nikodém běžel k matce; ona ho odstrčila.

Na to šel Nikodém s knížkou k děvečce, ta s ním uměla lépe nakládati. Ona se s ním radovala nad opičkou, ukázala mu vlka a zajíčka, a povídala mu, jak vlk beránka žere, a jak dobře pečený zajíc chutná.

Za to byla jeho milou Mariánkou, která se všech jeho tajemství dověděla, a všech jeho radostí oučastna byla.

Pro něho mohl otec i matka na čtvrt léta odjeti, nic by si z toho nedělal, Když ale nebyla Mariánka jeden den doma, to jste měli slyšeti pláč!

2.

Linhartek dostal od svého známého několik kytěk a vsadil si je do zahrady. Na nich mu vězelo srdce. Ráno bylo jeho první jít do zahrady, aby je viděl. Večer nešel spát, aby je nepokropil.

Když jednou ráno do zahrady přišel, tu byla – ach, radost nad radost! – jedna rozkvetlá.

Několikrát rukama zatleskav a přitom poskočiv, běžel k otci.

Tatínku! Pojd'te honem do zahrady!

A co tam?

Já vám něco překrásného ukážu!

Co pak?

Pojd'te jen! Něco velmi krásného!

Co blázníš?

S tou tvou hloupou květinou!

Poněvadž bylo srdce Linhartkovo vrchovatě plné radosti, že se muselo někomu vyřknouti, běžel tedy k Martínkovi, a ukázal mu svou krásnou květinu.

Tento se s ním radoval, a získal sobě dál a dále jeho lásku a důvěrnost, kterou by Linhartek rád otci daroval, kdyby ji byl chtěl přijmouti.

IV. Odepři dětem svým nevinných radostí, a budou tě nenáviděti

Jakýs muž měl teprv v padesátém roku radost, že se stal otcem, v těch letech byl již ovšem usedlý a vážný ve svém jednání, a chtěl, aby jeho Jiříček také tak se choval.

A nebylo to tak, Když se na nohy zmohl, cítil sílu a radost, skákal, pohrával a hledal sobě společníky k hraní.

Tím působil otci velkou mrzutost.

Otec brával Jiříčka někdy s sebou, když vycházel do pole. Běžel-li tento po motejlovi neb skákal po lukách, ay natrhal květin, rozlícený otec na něj volával: „Jiříku, kde běháš? Hned sem pojď! Fuj, uličníku! Podívej se pak, jak já jdu“ nemůžeš také tak jítí?“

Kuželky, které Jiříček od strejčka darem dostal, otec spálil, a míč, který si domů přinesl, mu pořezal, řka, že může čas místo k hraní lépe vynaložiti, když se naučí jednu částku z katechismu.

Byl-li Jiříček u otce ve světnici, musel seděti pořád jako přikovaný, nesměje z místa.

Takovým nakládáním otec se Jiříkovi tak zošklivil, že raději u nejhrubších lidí než u otce pobyl.

Když otec zemřel, syn ani slzu po něm neuronil. Myslil sobě: „Dobře, že jsem té mrzuté stráže zproštěn! Ted' aspoň mohu živ být po vůli.“

V. Též tupením svých dětí můžeš u nich v nenávist přijíti

1.

Mistr Jakub zvykl tak silně hanění a tupení, že se toho zdržeti nemohl, i když se svými dětmi mluvil. Nikdy nebyl v stavu jim pro něco jemně domluvit; všecko se muselo stávat urážlivými a štiplavými slovy.

Usnulo-li k.p. dítě večer na stolic, potrestal ho obyčejně tak, že mu koptem nebo sazemi aneb inkoustem načernil fousy, aby se mu čeládka smála.

Dcera jeho polila sobě zástěrku omáčkou: hned řekl učedníkovi, aby, až někam půjde, u tesaře pro ni zamluvil korejtko, z něhož budoucně ona jísti bude; a sám že koupí od souseda dvě prasátka hezké strakaté, a že Mariánka bude míti společníky.

Jedenkrát sobě Mariánka při hře zašpinila obličej, ruce a šaty, takže ovšem velmi nečistá vyhlížela. „Aj!“ zvolal otec, když ji spatřil: toť že krásné děvče! Ta se výborně hodí pro Varuně; (to bylo jméno hloupého člověka, s nímž nezbedníci po ulicích pohrávali.) Je-li pravda, Mariánko! To by byl krásný jinoch pro tebe?“

A to se stávalo v přítomnosti děvečky a učedníka, kteří takovému tupen se hlasitě smáli, a pak děti pokoušeli.

Jak mohly děti takového otce milovati?

2.

Teprve po několik dní naučila se Libuška od matky, jak má s jehlou zacházeti. Teď se měla s uměním svým u matky vykázati a šátek obroubiti. Myslila si, „krásně šátek obroubíš, aby tě maminka pochválila a tatínek – kdo ví, co učiní, když se mi to povede!“

To jste měli viděti, jak pilně Libuška šila, až samou snažností zapomněla na snídani. Nebyla jen pilná, ale chtěla hezky obrubovati, protože pokaždé, jak jen asi dvacetkrát nit protáhla, běžela k matce tážíc se jí: „Je to tak dobře, maminko?“

A hned zase k práci spěchala.

Když se jí šití nejlépe dařilo, vpíchlá se do prstu, že leknutím nezvyklé a nenadálé bolesti celá byla jako bez sebe. Bolestně ukazovala matce raněný prst, a tak se přitom tvářila, že by se kámen nad ní ustrnul.

Ale nerozváživá matka, místo politování dala se do hlasitého smíchu, a všechny děti smály se s ní.

Načež Libuška zcela rozmrzelá hodila šátkem a jehlou, s hlasitým pláčem běžela do kuchyně, zastřela si obličej děveččinou zástěrou a hodně se vyplakala.

Tu tak našla outrpnost a potěchu a stala se Kateřině laskavá, kteráž raněn prst klůckem obvinula a posvědčila, že se brzy zahojí.

Posměch matčin v nečas Lidušku tak hnětl, že od té chvíle na matku zanevřela. A že i později posměch od matky vícekrát snášeti musela, když se uhodila nebo vřízla, pak dokonce matku nenáviděla, a matka ještě pořád nemohla pochopit, čím to jest.

VI. Dávej dětem svým často nezaslouženou nedůvěru k seznání, a jistě tebe nenáviděti budou

1.

„Vždyť scházejí dva groše peněz, kteréš přinesl od kupce! – Hned se příznej, kams je dal, sice dostaneš! – Kam je podělo jablko, co jsem měl na stole? – Což si neodvykneš mlsání?“ Tak se obořoval pan Kunc na svého synáčka Adolfa, a trápil jej podezřením, když něčeho pohřešil, neb nalézt nemohl a když mu chlapec vhod přišel. Pravda sice, že snad Adolf ty dva groše lehkomyšlně ztratil, anebo nepozoroval, zdali mu je kupec nedodal; také pravda, že jindy mlsával: ale pro nevěru nemohl ho předce nikdo právem obviňovati, a mlsání již dávno odvykl. Nemusela tedy nezasloužená nedůvěra otcova chlapce velmi rmoutiti? A mohl-li pak svého otce srdečně milovati, an k němu nedůvěrný byl?

2.

Julius chybil často z nerozvážnosti a z mladistvé lehkomyšlnosti; ale zaumyslně nemohl žádnému ublížiti. Přece však jeho matka v každé mrzutosti říkávala, že ji zaumyslně hněvati chtěl, a že dříve nepřestane, až ji do země

přivede. Chlapce, ačkoli lehkomyšlného, bolela matčina tak často mu vytýkaná nedůvěra velmi, protože matku opravdu srdečně miloval; a láska k matce ubývala, až na nevšímavost, a konečně až dokonce na nenávist se obrátila. Kdo tedy jako tato matka od dětí chtějí býti nenáviděn, dávej jí často k seznání nedůvěru jako ona.

Prostředkové, jak se mají děti činiti nedůvěrné

**Přelhávej a oklamávej je často, a
nebudou ti již věřiti**

1.

Prvního dubna umluvila se matka s děvečkou a s učedníkem, že pošlou Sabinku, jak říkávají, aprílem. Oumysl byl brzy vyveden: přikázalť Sabince, aby ve velikém hrnci, která se jí k tomu dal, z lékárny přinesla sádlo ze světlic. „Hned, milá maminko!“ odpovědělo nevinné dítě, „jen až si pláštík obléknu.“ Tu skokem plná radosti, že může mamince zalíbení učiniti, hnala se do lékárny, kdež se jí vysmáli. S pláčem se vrací, chtějí se matky zeptati, zdaliž dobře rozuměla?

Tu se jí dala matka, děvečka a učedník do hlasitého smíchu, volajíce jí naproti: „Nevíš, že dnes posílají aprílem?“ Sabinka obrátíc se mrzutě, pohlédla škaredě na matku, jako by chtěla říci: „Ničemná matko! Zasluhuješ-li, abych tě budoucně matkou nazývala.“ Když jí po čase matka něco řekla, neb či jí dávala výstrahu nějakou, Sabinka si myslila: „Kdo ví, je-li to pravda.“

Prostředkové, abychom u dětí v opovržení přišli

I. Seznamte své děti se svými chybami, a jistě vámi opovrhnou

1.

Jan a Libuška manželé měli se sice rádi, ale byli oba tak prchlé povahy, že pro maličkost, které sobě v jiných domech ani žádný nevšimne, tak proti sobě se popudili, až je rozvážlivost zcela pominula.

Často se ráno co nejnervoucněji objímali, slibující sobě lásku; ale v tétěž hodině svráskovala se jim čela, obočí se jim stahovaly, zuby skřípěly, pysky se rozšklebovaly, a ústa kanily sílu mrzkých a urážlivých slov.

Někdy k.p. objal Jan Libušku vroucně, řka: „Roztomilá Libuško!“

Lib. O předobry Honzíčku!

H. Kdybych ti jen říci mohl, jak tě miluji!

Lib. O! ty jsi mi nejmilejší nade všechno na světě!

H. Ale ještě jsi nespravila Karlíčkovu díru v kazajce?

Lib. Hned jsem si to myslila! Sotva slezeš z postele, již se počne broukání. To ani –

H. Ho! Ho! Snad pak předce smím promluvit, nejsem-li pánem v domě?

Lib. Ha, ha, ha, pánem? Takový chlap jako ty jsi? tyž pak nemluviš o pánovi.

H. Děvko, neodmlouvej! Vždyť musíš Bohu děkovati, že jsem si tě vzal.

Lib. On! Hleďte! Takový darebák, jako ty jsi, najde se všude,

H. Ty prevíte, což pak ty chceš mluvit. Vždyť nic neděláš, a málo dbáš, když děti chodí otrhané. Tvé prádlo – až hanba, kdyby ho poctivý člověk viděl.

Lib. Fuj! Styď se za takovou řeč! Tyž pak se jen o sebe staráš!

Děti tu vádu poslouchaly velmi dychtivě. Když to rodiče znamenali, tím síly dvojnásobně napínali, aby se vespolek co nejohavněji ztupili; protože jeden i druhý rád chtěl děti přesvědčiti, že má pravdu a druhý že nemá.

Děti samy u sebe daly oběma za pravdu, a měly oba za ničemníky. Konečně to přišlo tak daleko, že na příkaz svých rodičů nic nedbaly, a rodiče nemohli pochopiti, odkud to pochází.

2.

Jakýs muž měl tu chybu, že když v společnosti svých přátel skleničku vína vypil, bez rozvážení tlachal, co slina na jazyk přinesla. Často se velmi zapomínal, že všechny pošetilosti svého mladého věku vypravoval. Chtěl se smíchy popukati, když mu připadlo, jak v dětinství svém se dostal matce na

jablka do komory, jakou svévolnost se svými spolužáky kutil, a jakých výstupků brzy v té, brzy v jiné krčmě se dopustil. Jeho dětem takové povídačky velmi se líbily, že často nože i vidličky odložily, na jídlo i pití zapomněly, aby jim žádné slovo neušlo.

Když to otec na nich znamenal, šel ovšem do sebe, řka: „Jak býváme, když jsme mladí, při mladosti není ctnosti!“

An již děti věděly, že jsou mladé, mysli, že musejí mít tako nectnosti, a dovolily sobě páchání všech mrzkých přestupků, kterých se jejich otec dopustil, a ještě více.

Když je otec v tom napomínal, vůbec málo pořídil, neboť sobě mysli: „Ty ses také lépe nechoval.“

II. Poroučej mnoho a neptej se, bylo ti to vykonáno; vyhrožuj stále, a nevyplň pohružek, a brzy u dětí v potupu padneš

1.

Kdybychom měli souditi podle rozkazů, kteréž Alžběta vždy svým dětem dávala, mohli bychom mysliti, že její rodina příkladem dobrého pořádku býti musí.

„Kristýnko! Ty máš míti ložnici na starosti a musíš v ní vždy ráno uklízeti: šaty své do této skříně věšeti; prádlo do této skříně dáti. Říd' se podle toho!“

„A ty, Vilíme, budeš se starati, aby sklenice se opláchly a nože očistili; o devíti a o čtyřech hodinách máš se vždy ptáti, zdali tě chci někam poslati! Pamatuj si to!“

Takto denně kázávala a denně dávala nové zákony, neptajíc se, zdaliž starší příkazy se plní. A Kristýnka nepoklidila v ložnici a pohodila šatstvem a prádlem na místě, kde se svlékla; Vilím ale ani sklenice nevyplachoval, ani nožů nečistil, a o devíti a o čtyřech hodinách jistě hrál s chlapci na rejdišti.

Konečně přišlo to tak daleko, že se děti obrátily a se smály, když jim matka nové příkazy dávati chtěla.

2.

„Opovaž se ještě jedenkrát, a bouchni tak dveřmi, uvidíš, co si utržíš! Přijdeš-li mi ještě jednou s nemytýma rukama ke stolu; máš jistě kousek suchého chleba poobědvati! Tentokrát ji ještě prominu, ale ponejprv jak to zase učiníš, dostaneš metlou, jakos nikdy nedostal! Jen se na mě dívej! Myslíš jistě, že je to žert? Ne, na to nespolehej! Uhlídáš, že se mnou není o hráti.“

Takto mluvíval jakýs otec každodenně ke svým dětem. Jeho řeč byla samé pohružky bez vyplnění.

Děti to brzy zpozorovaly. Bouchaly dveřmi, kutily všelikou svévolností, a otce se ani za mák neostežovaly.

Otec se nad tím hněvával, že se po celém těle třásl, na stůl tloukl, až sklenice břínčely, a přísahal, že na příklad všem své děti tak potresce, že na to co živý nezapomenou. Děti si myslily: „Však to tak brzy nebude.“

3.

„Teď budou brzy Vánoce! Kdo se z vás nejlépe choval, má dostati něco krásného. Kdo se zle chovati bude, nadělí se mu hodná metla a jiného nic.“

Takovou řeč vedla Lenora k dětem od první neděle adventní každý den. Konštant jsa bez toho dobrý a poslušný chlapec byl na tuto přípověď tím lepší; ale Klárku, malé vrtkavé děvče, to dokonce nepohnulo k odložení lehkomyšlnosti. Zůstala svévolná, nepilná a neposlušná jako dříve.

Konštant jí často domlouvával, a vejstřahal ji, že se o vánoční radost připraví.

„Hm!“ odpovídala Klárka, „toho se není co báti; než Vánoce přijdou, matka na všechno zapomene.“

Vánoce přišly. Co se stalo? Hodný poslušný Konštant dostal plné necičky jablek a ořechů, a nové spodky; ale neposlušná Klárka dostala plný košík

jablek a ořechů, a nadto ještě nové šaty, které stály dvakrát za víc než Konštantinovy spodky.

„Hleď, řekla Klárka Konštantinovi, „neříkala jsem ti to napřed? Byla bych blázen, kdybych se matčiného lání bála.“

Konštant si to pamatoval. Paní Lenora mohla potom mluvit o metle, o holi; Konštant pohlédl na Klárku a smál se.

III. Trestej své děti za výstupky, kterých se sám dopouštíš

1.

Jestliť děti pana Orgona unavením přemoženy večer usnuly na stolicích, tahával je za vlasy neb je postříkal vodou, aby je probudil, když měly do postele jít. Sám měl ve zvyku, že po obědě vždy se na kanape rozložil a hodinku si pospal, a také často po večeři s fajfkou v hubě hodinku si podřimal.

„Nás rve otec, když dřímáme na stoličce (šeptával zřejmě Karel svým bratrům, když otce spícího na kanapi našli) a jemu se zdá samému dobré, když si může na kanapi pospat.“ – A kdykoliv to šeptal, umenšila se vážnost dětí k otci opět o něco. Když pak konečně třináctiletého Karla večer zase jednou tak nejemně ze sna s leknutím vyburcoval, jak obyčejně měl, musil, když se Karel probral, tato slova slyšeti: „Vždyť pak sám činíte,

tatínku, a nám to pokládáte za trestu hodný výstupek.“

2.

„Co pak mám o člověku souditi, jako ty jsi, který přichází do učení, když jsme již půl kapitoly přeložili? Nejsi-li praospalec.“ – „Nestydíš se nadávati? Tot' činí jen uličníci, před kterými dvěře zavíráme!“ Tak napomínal pan Rak své žáky důtklivými slovy, když se rozhorlil. Sám však velmi často chodíval do školní světnice o půl hodiny později, která k učení náležela; a jindy byl tak horlivý, že voly, osly, hňupáky atd. okolo sebe rozpřahal, když jeho žáci na slovo neposlechli, aneb něco pochopiti nemohli. Ačkoli smyslu v latinské knize nepochopili, předce se dobře dovtípili, že pan Rak sám činí, co jim nejpřísněji zhaněl; a ohlíželi se obyčejně s oušklebkem a usmíváním na sebe, když opět skrze opoždění a omlouvání domlouval.

Prostředkové, aby se časně nenávid a závist jednomu dítěti proti druhému vštípila

I. Odejmi (odepři) lásku svou jednomu a uděl ji druhému

Dva bratři Josef a Vít měli opravdu dobré srdce, ale rozličnou povahu mysli. Josef byl veselý a důvtipný; Vít ale mrzutý a bručlavý. Jaká mysl, takový také byl jejich zevnitřní pohled. Josef měl vždy usmívající a příjemný pohled, Vít vždy mrzutý a zaškaredilý, málokdy se zasmál. Onen všecko odbyl skákáním, tento měl váhavý krok. Onen byl plný směšných nápadů, tento tím prázdnější. A kdyby byli oba tu samou věc chtěli, onomu to lépe slušelo pro jeho přívětivost než tomuto. Když Josef řekl: „Dostanu-li pak třešně?“ nebylo skoro možno, aby se mu byly nedaly. A řekl-li Vít: „Dostanu také třešně?“, zdálo se, jako by se byl rozpustilosti dopustil.

Tedy nemohlo také jinak býti, že lidé, neznající Vítovo dobré srdce, sobě ho nevíšali, a Josefovi byli náchylní. Cizí děti se braly o Josefa, aby s nimi hrál, a Víta nechaly státi; přišel-li kdo cizí do domu, nemohlo se dost Josefa vynachválit a jemu dost pochlebovali; ale

na dobrého Víta se žádný nepodíval, aniž si ho žádný nevšiml.

To přišlo konečně tak daleko, že rodiče sami sobě Josefa oblíbili, a Víta si nevšímali.

Jejich hlas již, s nimž s oběma mluvili, byl velmi rozličný, takže by každý byl myslil, že jest Vít jen pastorek.

„Josífku, chceš-li pak mi přinést sklenici vody? Víte! Tu máš sklenici, přines mi vody.“

„Pojď sem, ty modrooký ptáčku, přinesl jsem ti něco, vidíš třešně!“

„Víte, tu máš také několik třešní!“

„Ach, ty nejsi hezký Josífek. Celý obličej sis borůvkami zamazal.“

„Jak Vít ten čtverák vyhlíží – jako prase! Vždyť nemohu nic dělati, než tě stále mejti.“

„Josífku! Josífku! Učiníš-li to ještě jednou, vylupám ti“ Nerad biju, to víš. Ale neposlechneš-li po dobrém – znáš metlu?“

„Ty pse! Copaks činil? Opovaž se ještě jednou, udeřím tě za ucho, až se převalíš (až zhebneš).“

Jak rozličně rodiče s dětmi mluvili, tak také rozličně s dětmi nakládali.

Josífek prošel s malou domluvou za největší nezbednost. Vít byl za maličkost přísně trestán; onen dostával koláče, ovoce atd., Vít musel sušiti zuby. Matka pleskávala asi desetkrát za den Josefa na

plné tváře; ale dobrý Vít – když by byl jen jednou milovánky pocítil. Při obědě dostával Josef vždy nejprve a nejlepší kousek; a když rodiče jeli na procházku, pohlédl jen modrýma očima na otce a na matku, a jistě s nimi jel; ale Vít – musel vždy doma zůstat, a jel-li jedenkrát s nimi, bylo mu to za velikou milost pokládáno. Že otec i lépe ošacen byl, a že rodiče všechno vynakládali, aby mu něco ouhledného zavěsili a obvlékli, to se rozumí samo od sebe.

Proto byl Vít den ode dne mrzutější. Na bratra docela zanevřel. Když tento něco dostal, vít místo radování se s ním se mrzel. Když dostal Josef domluvu neb se uhodil či upadl, Vít se z toho radoval. Ačkoliv se zřídka smával, předce jsem jednou viděl, jak se smál, když bratrův krásný hrnec na květiny spadl, jež Josef od matky dostal.

Zlost se mu v srdci den ode dne zmáhala, a rostla tak silně, že ji konečně tajit nemohl.

Zprvu se dával do lání. Když Josef něco víc dostal, sypal proti němu plnou hubou všeliké nepříjemné věci: „To je pravda – to není dovoleno. – Josef dostane všechno – a já nic – hu, hu, hu, jsem také dítě.“ Ostatní brumlal v hubě, a obyčejně zuby skřípal.

Posléz to došlo tak daleko, že svému bratru všemožnou potutelností se mstíval.

Vytrhoval mu listy z knihy, zmazal mu šaty, za den se aspoň jednou do jednou do sebe dali, sobě nadávali, rvali se a bili se; a že měl Vít silnější ruce, mrštil kolikrát bratrem o zem, chopil jej za vlasy a tloukl mu hlavou o zem.

Ovšem byl za to trestán; ale nadarmo. Den po dni byl horší, a matka říkávala: „Ráda bych jen věděla, po kom se ten kluk zdařil! Nic z něho nebude. Bit je každý den, a předce zůstává zlým!“

II. Když jedno tresceš, chval druhé

Paní Nanyňka byla drobet prehlá. Provinilo-li dítě něco, rozběhla se na ně, rvala je za vlasy a pohlavkovala je. Když se tím upachtila, sedla si a kázala dlouho pokání, a pak se svezla obyčejně na druhé, kteréž ten den nebylo bito, a chválila ho přes příliš.

Abych patrněji mluvil, postavím sem jen malý příběh.

Kateřince, nejstarší dcerušce se zachtělo, aby si hrála s vodou. Kladla na vodu kousky dříví, a na to všelicos řkouc: že to jsou lodě, a to ji těšilo. Pak chtěla chytati ryby, jela s rukávy až po lokte do vody, a když kamínek neb kousek železa z vody vytáhla, volala na své přítelkyně: „Hleďte! Rybu jsem ulovila! Tu mám kapra! Tuť mám pstruha!“ S tím vyražením tak se pomácela, že z ní

kapalo. Bětuška ale, jíž se tenkrát zalíbilo punčochu vroubiti, nedbala o Kateřinčino vyražení a zůstala tichá.

Paní Nanyňka, spatříc mokré šaty na Kateřince, hned ji – plesk, plesk – několik notných pohlavků zasadila. Pak ji jela do vlasů, táhla ji ještě do světnice, rvala ji ještě několik minut, a konečně sebou hodila bezduchá na stolicí a držela následující kázání:

„Zlopověstné, bohaprázdné dítě! Z tebe mám hanbu a potupu! Napomínám a vyučuju tě dost, a pořád zůstáváš jaks byla. A kdybych si hubu až po uši roztrhla, nebudeš jinačí. Ty jsi pravá svině a popelka. Jak tu stojí ta mrcha jako kus dřeva! – Zástěrku jsem jí teprve dnes dala bílou – k čemu již je. Fuj! Styděla bych se, kdybych byla dcera hodných lidí, a kdybych se chtěla tak špinavě chovati. To si chválím Bětušku! Jak tu čistě stojí! Jako by za sklem stála. Předce je šetří, nikdy nebude takové hlouposti činiti! Ale pojď sem, má milá Bětuško! Tu máš hubičku! O Kačence – o té – fuj! Ani věděti nechci – koštětem ji vyženu!“

Neučinila-li Bětuška druhý den něco po matčině vůli, dostala také takové kázání, a Kačenku si vychválila za příklad.

Jaký oumysl vlastně paní Nanyňka při takovém jednání měla, nevím. Byl-li její

oumysl, aby dítě jedno na druhé poštvála, dosáhla ho šťastně.

Byly na sebe tak rozníceny, že se mohly očima usmrtiti. Chválené dítě hněvávalo se pokaždé na potrestané, protože matce tolik mrzutosti způsobilo; a potrestané mohlo zlostí puknouti, že se sestře, ana také lepší nebyla, taková chvála dává.

III. Bud' hezky váhavý a mírný při nátiscích, kteréž děti sobě činí, a chraň se, abys přísně jejich vad nezpytoval

Mariánka věděla se velmi dobře ke svým rodičům se přilísati, ale nemůže se zapřítí, že byla také velmi potutelná, a někdy zlostná. Měl-li bratr něco, co se jí líbilo, přivlastnila si to, nebo to roztrhala, roztloukla a zkazila. Nato se dal Vilím do hrozného řvaní. Rodiče hned přiběhli, ptajíce se: „Co pak je ti?“

„Mariánka,“ dí Vilím, „mi vzala tantesy!¹ Roztrhala můj obrázek!“

„Což musíš pro každou maličkost tak náramně křičeti? Mlč pak jen! Dlouho-li pak to bude trvati, hračky ty ji omrzejí, pohodí nimi, pak si je můžeš zase vzítí.“

To byla obyčejná náhrada, kterouž dostal Vilím za křivdu od sestra učiněnou.

Někdy, když počaly děti křičeti, přiběhli rodiče, a bez vyšetřování, kdo vádu začal, mlátili obě. Vilím byl obyčejně

nejvíc byt, protože nejsilněji křičel. To ho tak rozzlobilo, že počal sám svým soudcem býti. Když mu sestra ublížila, hnal se na ni, porval a zbyl ji; a oba na sebe zanevřeli tak, že se do smrti zbůjnicky nenáviděli.

Tantes maličkost, hračka, možná i peníz
nepatrné hodnoty

Prostředkové, aby se v dětech lásky k bližnímu udusila

Mluv o lidech v přítomnosti dětí hodně mnoho zlého

1.

Pan Orgon dal sobě postaviti stolicí tak, aby celou ulici mohl přehlédnouti, a všechny okolojdoucí pozorovati, Poněvadž neměl nic jiného na práci, zaneprázdněval se tím, že posuzoval lidi okolojdoucí, a tím vyrážel svou manželku a děti. Úsudkové jeho byli velmi zlovolní.

„Jak Kačenka směle jde, jako by byla jaktěživa nebrkla! Myslí jistě, že již lidé na to zapomněli, co se s ní a se sousedem minulého roku přihodilo? Hm!“

„Tu jde Fridrichova dcera – kdo tu si vezme, ten také okřeje – jak se vyfintila – jak sukněmi hází!“

„Podívejte se, jak si pan doktor N. vede! Nastojte! Škoda, že není ulice drobet širší, Kdyby pak si jen pomyslel na dluh, který má svému švagrovi zaplatiti, hrdost by mu brzy zašla!“

„Hle! Hle! Pomysli si, Bohumír, Jiříkův syn – má hodinky a kastorový klobouk! A nemá jistě ani košile na těle.“

„Jak ty děti N-ovic chodí otrhané! Jak bídně vyhlízejí, jako by jedly cvrčky.“

Nemáme sice o zemřelých zle mluvíti, ale jejich otec – Bůh mu buď milostiv! – byl ohavný muž! Co ten zlého na světě natropil! Boží trest ho nemine!“

„Ha, sedláče! Zač to žito?“ „Za tolar měřice!“ „Jste blázen! (k svým dětem): Tj. pravda, není na světě většího hrubiána než sedláka. Když něco měšťanu prodává, žádá nesmírně, a nejlepší si nechává pro sebe. Smradlavé vejce, mléko, v němž se myši utopily, nedosciplé slepice a husy – všechno nese na trh – a to my máme všechno jísti.“

„Mistr Vojtěch má namouti nový kabát? Jistě měl svatební šaty v díle, že mohl několik loket sukna odstranit. Jaktě živ jsem slejchával: Strč krejčího, mlynář, tkadlce, anebo jakéhokoli řemeslníka do pytle, otáčeš ho jak chceš, zatřes jim kolikrátkoli, a vždy bude zloděj na vrchu.“

„Vidíš! Teď pak předce paní Marciběle zajde pejcha! Když si zpomenou, jak si ta žena vedla. V žádném krámu nebylo jí nic dle chuti. Každou neděli musela být pečeně, a za den dvakrát také. Ha! Ha! Když pak se může teď jen komisárku do syta najísti!“

„Honem, děti! Vidíte-li toho muže v šedivém kabátu? Tj. ten, co před rokem byl od své děvky obžalován.“

Tak zlovolní byli jeho všichni úsudkové, kteréž pan Orgon o svých bližních vyřkl.

On odkryl chyby všech, které dílem již dávno v zapomenutí přišly, a na koho žádné chyby nevěděl, hleděl ho aspoň v podezření uvést.

Děti poslouchající všecko dychtivě, pomyslily si, že všichni lidé jsou taškáři a blázni, a že na světě kromě nich, jejich pantáty a panímámy není dobrého a poctivého člověka, hledíce na celé lidské pokolení opovrženě, a navykly si tak hrdý, pošetilý pohled, jak by mohly celý svět přehlédnouti. Myslily jen vždy na sebe, a nikdy jim myšlenka nepřipadla, aby k štěstí druhých lidí něčím byly nápomocni.

2.

Libuška přišla jedenkrát velmi zkroušeně do světnice a běžela pro svou pokladničku.

„Nu?“ ptal se otec, „co to má býti?“

„Ach! Venku stojí velmi chudá žena. Povídala mi, že dnes ještě ani kousek chleba v ústech neměla, a že stůně na pakostnici.“

„Zeptala ses jí, jak se jmenuje?“

„Mařena – je to ta žena s berlou, co jsem vám ji již jednou ukázala.“

„Tať? Opovaž se jí co dáti! Ta děvka všechno promrhala. Jdi a řekni jí: kdyby byla lépe z mládí hospodařila, že by jí teď nebylo třeba žebrati.“

„To skutečně nejsem v stavu z ústa vypustiti.“

„Tedy já jí to řeknu. Děvko! Nestydíte se lidí obtěžovati? Neměla jste dům a zahradu? Je-li pravda, to jste chřtánem...“

„Pro Boha, zlatý pane!“

„A co! Ha! Táhněte. Sice vám něco jiného ukážu!“

Tak nevlídně nakládal tento muž se všemi chudými. A musel-li komu pro hanbu dát vídeňský, hleděl si ho nejzlovolnějším posuzováním a cucháním nahraditi. Brzy říkal, že jsou lenoši, časokradci, kteří nechtějí pracovati, a že on také musí pracovati; brzy tvrdil, že marnotratností do chudoby padli, a že měli lépe hospodařiti, jestli chtěli ve světě dobře vycházeti; a že on ví nejlépe, jak sobě co živ musel bídě pomáhati. A když jej nešťastní o pomoc žádali, na kteréž nic zlého nevěděl, předce říkával: „Kdo ví, na kom si to zasloužili! Bůh nečiní nic bez příčiny.“

Takové řeči způsobily, že Libuška k chudým dobročinná docela necitelnou se stala, a že je čím dále v větší ošklivosti měla. Když po čase chudí truchlivě o milosrdenství žádali, šla necitelně okolo nich, a myslila si: předce jest škola dáti troník těm otrhancům; můžeš svých peněz lépe vynaložit.

3.

Žofiččina matka říkávala, že je s děvkami veskrz nešťastná. Že již dlouho děvečku podle své hlavy hledala, ale Bohu žel! že ji ještě nalézt nemohla. Ona vyhnala ročně, ba někdy ve čtvrt roce čtyři děvky, té naděje, aby předce jedenkrát dobrou dostala, ale nic platno. „Jednoho čerta“, říkávala, „vyženu, druhého dostanu.“ Jedna jí byla váhavá, druhé příliš smělá, třetí vyhlížela jako by chtěla všecko očima vypáliti, čtvrtá měla dobrou vyřídilku, pátá si čistě chodila a vlasy kadeřila atd. Zkrátka ze všech šedesáti děveček, kteréž měla za deset let svého manželsta ve službě, nebyla ani jedna bez velikých chyb.

A ty si všecky pamatovala. Kolikrát byla o děvečkách řeč, vypravovala velmi horlivě, co zkusila s Barkou, a Mariánou, s Franckou, a Ankou atd., doložila obyčejně, že ta slotá není hodná, aby jí někdo podal sousto chleba.

Provinila-li děvečka něco, to byste měli slyšeti povyk: „Ty hanebná děvko, nejsi hodná, že tě země nosí, takového chomouta! Což nevíš, že tě živím?“ atd.

Jídlo jim skoupě oddělovala, zkazilo-li se jí co ve spižárně (a to se stávalo velice často, protože zbytky všelijakých krmí tolik tejdnu schovávala, až zplesnivěly), říkávala: „Dobré je to pro čeled, musíme hospodařiti; ona má dobré žaludky.“

Pod matčinou kázní rostla Žofička. Dávala se od rána až o večera od děveček posluhovati, musely jí stláti, na ni práti, ji mejtí, oblíkati, čistiti, česati, všecko přináseti a odnáseti, pro ni jídla strojiti a z nejbzdálenějších míst a v tom největším blátě, nečase, mrazu a horku všecko snášeti, a ani jedenkrát jí nepřipadlo, aby byla Bohu za ta dobrodiní děkovala, kteráž jí skrze čeládku prokazuje; ani jedenkrát jí nepřišlo na mysl, aby se čeládce za všechno dobré, kteréž jí prokazovala, tím nejmenším se odměnila. Zacházela spíše se všemi, kdo ji poslouchali, co nejhůř. „Troupe, opice, mrcho, ostudo, hovado“ byla obyčejná jména, která jim dávala. A nešlo-li jí něco podle mozku, přetrhla-li se jí tkanička, neb nechtěl-li jí čepec dobře seděti, zavolala si děvečku, aby na ni svou zlost vylíti mohla.

Kdyby byl někdo s jejím psíčkem tak nakládal, to bychom slyšeli naříkání!

Prostředkové, jak se mají děti ukrutnosti navyknutí

Vzbud' v nich časně radost nad bolestí a trápením živočichů

Soused Kylián byl dle jednomyslného uznání celé osady pravý ukrutník. Neznal větší radosti, než když mohl své spolutvory mučiti. Při hudbě v kostele obyčejně usnul, ale uslyšel-li kvílení, bolest trpícího – tu se zasmál a okříval.

Po jídle bývalo jeho obyčejné vyražení, že psa za uši vyzdvihoval, silně ním třepal a čím pes bolestněji kňučel, tím více svítily Kyliánovi oči, zaťal zuby a třepal psem tak dlouho, až nemohl ducha popadnouti. Jestli jen na koni asi hodinu cesty, musela na něm státi pěna, a když s něho slezl, díval se vždy na své krvavé ostruhy. Na svůj vůz naložil vždy ještě jednou tolik než jiní sousedé, a sotva že koně drobet zastavovali neb vážli, běžel na ně a mlátil je tlustým klackem, kam mohl, že všickni přítomní bolestí oči odvracetí museli. Proto měli jeho koně místem jako dlaň veliké krvavé rány. Z těch ani oko nezpustil, když šel při koních, že se zdálo, jako by na bolestech své oči pásl.

Od bití a lekání byla jeho manželka celá chromá a zdraví svého zvlášť

v posledních šesti nedělích dokonce zbavená, poněvadž ji, že klíček ztratila, z postele za vlasy vytáhl a hrozil, že jí krkem zakrutí.

Trestal-li děti své – což se velmi často stávalo, svázal jim ruce a flákal je krouceným uzlovatým provazem tak nelidsky, že jim pěna z úst kapala; aneb je pěstí do zad a do hlavy tloukl.

Jednou dopadl na své louce cizí děvečku, a tak ji ztloukl, že polomrtvá ležeti zůstala a jen lékařovým velikým snažením při životě zachována byla.

Obyčejně vyhrožoval takto: „Dostanu-li tě, vaz ti zlámu, ze světa tě zprovodím; podávky do tebe vrazím.“

Když ho napomínali, aby odložil ukrutnost, a mu předpovídali, že to s ním zlý konec vezme, odbejval je vždy těmito slovy: „Ať se se mnou děje, co chce! Jednou předce zemřu; ať jest to v posteli, na šibenici neb na špalku – to mi jest vše jedno.“

Tak neobyčejný muž musil býti též neobyčejně vychován. Neboť ačkoli při obyčejném vychování divní tvorové se zdaří, přece pak zřídka slýcháváme o takovém ukrutném muži, jako byl Kylián.

Pokusil jsem se dlouho nadarmo, abych zvěděl, jak byl vychován, našel jsem konečně jeho spolužáka, jehož jsem se tázal: zdaž mu povědomo, odkud to

pošlo, že jest soused Kylián tak přehrozný ukrutník?

„To snadno uhodnete,“ odpověděl mi, „jak pak to může jinak býti? V jeho otci, Bůh mu dej radost věčnost, nebylo ani dobré žilky. On neměl většího zalíbení než hodně lidí soužiti. Dva jeho synové nemohli u něho vydržeti, odešli do ciziny.“

„Toť již pochopuji, odkud pošla Kyliánova ukrutnost.“

„Ale nemůžete si zpomenouti,“ ptám se dále, „co s ním otec dělal, když byl Kylián ještě malý?“

„I pamatuji to dobře. Já tam býval pečený vařený, protože jsme byli sousedé. Vím, jako by to dnes bylo, že byl Kyliánek otcovým mazlíčkem, kterýž mu všecko snášival, co by ho jen těšiti mohlo.“

„A co to bylo?“

„Vyslídíval všechny ptačí hnízda, a přinášel mladé Kyliánovi. Tento je škubal, ořezával jim křídla a nožičky, a smíchy se kácel, když se v krvi váleli a bolestí pištěli. Snášel mu štěnata, kořata, a nechal mu je mučiti, takže mně samému bylo těch zvířátek líto! Nedal žádnému holouběti hlavu podřezati, ale zakroutiv jim křídla dal je Kyliánovi, aby si s nimi hrál. A podřezal-li slepici krk, nechal ji tak běhati, sedl si k ní se synáčkem, a nemohl se dost nasmáti, an se ubohé zvíře bolestí potácelo.“

„Tak! Tak! Když byl Kylián tak krásně vychován, ovšem není divu, že se stal takovým ukrutníkem. Kdo se tak zdařil, že má potěšení z úzkosti a pištěné malého ptáčka, z kvičení štěňat zraněných, tent' obyčejně když dospěje, stane se katem lidí a zvířat.“

Prostředkové, jak se mohou děti mstivé učiniti

I. Když jsou děti nevrelé, dej jim pokaždé něco, na čem si mohou zlost vylíti

Když se Adolfek uhodil, neb když upadl, dal se do takové křiku, že se to po celém domě rozléhalo. Rodiče hned přiběhli, plni ouzkosti, chtějí ho upokojiti, a sice tímto způsobem: ptali se ho nač upadl? Oč se uhodil? Pak přinesli bič neb metlu. Bili tím tu věc neb místo, kteréž, jak Adolf myslil, jemu ublížilo. „To je ošklivý kámen, porazil Adolfa! Já tě naučím, abys byl zdvořilejší! Ty ohavná stolice! Neuhodilas-li Adolfka do hlavy! Já ti naflákám, že na to budeš pamatovati!“ Tak mluvívají, a pak dali Adolfkovi bič do ruky, že to musí bít, a tím se upokojil.

Nikdy se více nehoršil, než když mu matka chtěla obličej umýti. Místo co by měla jeho vůli přemoci, a mu ukázati, že svou lehkomyšlností si obličej zamazal, svedla vinu vždy na ubohého psa Ořecha. „Zase tu byl, pravila ten ošklivý pes, a zamazal ti obličej. Ale počkej! My ti dáme.“ Tu škaredil Adolfek na psa. A sotva byla voda s obličejem utřena, počalo se bítí nevinného Ořecha.

Tak si zvykl dál a dále, jak se mu kdy něco protivného přihodilo, dal se do všeho, co bylo na blízce, aby se pomstil. Poněvadž však obyčejně měla chůva Adolfa na starosti, musela větším dílem nejvíce jeho zlost pokusiti. On po ní tloukl, škrábal a kousal ji. Jeho matka to často vidávala a nepozorovala v tom nic neslušného.

Když jedenkrát chůvu do obličeje vškrábl, chůva se rozhněvala, a pleskla ho přes ruku; a z toho povstal přenáramný křik. Rodiče ji nadávali a láli. „Co pak si o sobě myslíte, že se opovažujete na naše dítě sahati? Vždyť vidíte, že je maličké? Jistě vaši tlustou kůži nepoškráblo.“

A hned musila chůva z domu.

Tak byl Adolf vychován, kterýž v dospělých letech své staré rodiče několikrát zbil, a je nejopovrženějšími řečmi ztejral; dával se do každého vztekle, kdo mu v tom nejmenším ublížil, a když se nemohl na lidech pomstít, rozlámal a rozšlapal stolice, a tloukl džbánky o zemi.

II. Když někdo tvému dítěti ublížil, představ mu to ublížení za hodně veliké, a nenech ho na něm

Melichar běžel kdys po škole na místo, kde se hrálo, a provozoval tam všelikou

svévolnost. Mezi jiným vyražel se tím, že po svých společnicích hrudami a kamením a házel, a tím je popuzoval k házení.

Ta hra šla několik minut dobře. Jeden druhého neuhodil, a když někdo byl uhozen, bylo to bez důrazu.

Jednou ale hodil malý Jan tak nešťastně, že uhodil Melichara zrovna do čela, a čelo mu rozrazil. Tu počali všichni křičeti: „Neštěstí! Neštěstí! Melichar má díru do hlavy!“

Jan se obzvláště ulekl. Objal krvácejícího Melichara, a líbal jej. „Ach! Ubohý příteli!“ pravil, „nerad jsem to učinil. Já nemyslel, že tě uhodím.“ „Vždyť jsi mě také dokonce uhodil.“ „Pojď k vodě, rád tě umyju. Nepověz to tatínkovi! Slyšíš, Melichare, nepověz to tatínkovi pro Boha tě prosím, abych nebyl bit. Učiniš to? Slib mi to!“

Melichara tím pohnul. Uznávat, že jest tím neštěstím sám vinem, poněvadž tu nesmyslnou hru začal. Litoval zkormouceného Jana, kterýž patrné důkazy svého lkání na jevo dal. Melichar se zařekl, že celou příhodu svému otci zatají.

Zatím se to nedalo zamlčeti. Díra byla v čele a Melichar ji nemohl zastříti. Asi hodinu se ovšem otci vyhýbal; když ale byl volán k jídlu, musil jíti. A otec ránu spatřil.

„Nu! Copak máš na čele? Snad máš díru do hlavy? Pánbůh s námi! Nad okem! Což pak jsi dělal?“

„Spadl jsem.“

„Spadls? Proč pak bys upadl! Kdo ví, cos kutil. Kdes byl?“

„Za kostelem jsem si hrál.“

„Kdo tam byl s tebou?“

„Kristián, Bohumír a Jakub.“

„Žádný jiný?“

„A–a Jan.“

„Zeptám se tedy těch hochů, co se tam stalo. A dovím-li se, žes mne přelhal, nemáš to míti odpuštěno. Ted' se obléknu a půjdu.“

„Já to raděj řeknu – jeden mne uhodil kamenem.“

„Kdo? Kdo tě uhodil?“

„Já myslím, že Jan.“

„To je bezbožný čtverák. Takový pes, kamením házeti. Matko, pojd'te pak se podívatí na neštěstí! Jan, ten bohaprázdný, uhodil našeho Melichara kamenem. Podívejte se na ránu! Kdyby byl o prst níž hodil, mohl mu oko vyraziti. Měli bychom hotové neštěstí, a měli bychom mrzáka na krku. Do smrti, do smrti ho mohl zabiti. Ale počkej! Počkej! Já ti myslím povím!“ – Vzav Melichara z ruku, spěchal z domu k Janovu příbytku.

Předce příliš bystře nekrácel. Neboť každému cestou roztlučené čelo

ukazoval, a klel toho bezbožného a nezbedného chlapce. Tu se sešel zástup žen, mužů a dětí, obstoupivše Melichara chtěli ránu viděti, tloukli pěst o pěst a radili, aby toho nenechal. A tak se bral celý sbor nejmíň padesát osob na počest k Janovi.

Melichar se zatím celý změnil. Sám počal vyznávati, že Jan musí být nejohavnější chlapec, a radoval se ze srdce, že takový kluk, který mu mohl oko vyraziti, neb ho docela zabiti, hodně potrestán bude.

V tom došli Janova příbytku. Melichar otec zatloukl na dveře, až je mohl rozraziti. Janův otec vyhlédl oknem, a když spatřil takový zástup lidu a uslyšel ten hřmot, spěchal polomrtvý a otevřel dveře.

Ale ještě se více ulekl, když mu Melicharův otec naproti vkročil, a nejpotupnějšími slovy mu nadával, že jest darebák, a jeho celá rodina ohavné plemeno, a vyhrožoval mu právem a domem kázně.

Janův otec musel ovšem při tom býti jako bez sebe. Pak se zastal o svého syna, nadával zase, konečně vyhodil Melichara i s otcem z domu, a zavřel za ním dveře.

Druhý den tu věc vyšetřil, a potrestal Jana náležitě.

Ale Melicharův otec to neviděl, a zapřísáhl se, že se na Janovi pomstí.

Splnil to také. Když jedenkrát Jana cestou potkal, zmlátil ho holí, že sebou za mnoho dní ani hnouti nemohl.

I tak se choval Melicharův otec vždy, když někdo jeho chlapci něco řekl, neb ho uhodil, učinil přenáramný pokřik. Nadával dětem, které mu ublížily i rodičům, šel k nim až k domu, a vynadal jim, co jen mohl. Byl-li Melichar, ve škole trestán, běžel otec na učitele, a vadil se s nimi; že nejsou učitelé, ale kati, a že nevědí, co to stojí, než se dítě k dospělému věku dochová! – a že své děti na hnoji nenašel. To byla obyčejná čest, kterou dostali.

Z Melichara byl, a takovým vychováním musil být mstivý chlapec. Ublížil-li mu kdo, tak se rozvzteklil, že byl jako u vytržení. Nepomyslí, že byl často sám příčinou, a že druhý tak zle nemíní. „Já toho tak nenechám, to ti má draze přijít!“ Tak vyhrožoval obyčejně, když jej někdo urazil.

A skutečně mu nemůžeme dávatí vinu, že byl tak nesvorný. Jako chlapec, jinoch i muž nic nesnesl, a všecko se potýkal. Buďto se jazykem, buď rukou mstil, neb své protivníky ku právu potahoval, a tam svou věc vyjednával.

Nyní musí předce všelicos snášet. Jeho jmění, co po otci a také po bohatém strýci zdědil, se rozprášilo na právní outraty a pokuty. I dům má prodaný, a

musí býti bídně živ z dobrodiní jiných lidí a přátel. Musíť ovšem často naslejšhati nejuštěpačnější potupu a nejhořčejší vejčitky, a nemůže nic jiného učiniti, leda zuby zatnouti a pěstí hroziti.

Prostředkové, jak se mohou děti závisti naučiti

Představuj jim vždy štěstí jiných lidí za veliké neštěstí

Paní Lenorka dychtila velmi, aby se v oděvu a domácím náradí nad jiné vynášeti mohla, a měla malý příjem, kterýž sotva stačil k zapravení nejpotřebnějších vydání. To ji velice rmoutilo.

Předce by hoře to snadno snášela, kdyby jen druzí lidé byli také tak se nuzovati museli. Ale nebylo to tak. Slejhávala vždy o lidech, kteří měli veliké příjmy, kterým napadlo dědictví, kteří ženěním, vdáváním šťastní se stali, neb z loterie vyhráli, a takové zprávy, říkávala, že jsou samé hřebíky do její rakve. Naproti ní bydlela její sestra, vdána bohatému kupci, v jehož krámě nikdy nebylo prázdno, poněvadž svou přívětivostí a slušným nakládáním sobě mnoho lidí přivábil. Paní Lenorka sedávala se svou dceruškou Filipinkou u okna a pozorovala. Kdykoliv někdo šel do krámu, na němž znáti bylo, že plný měsíc nese, vždy ji to do srdce hryzlo; tu vzdychala: „To jest pravda, jiným lidem se vede všechno po vůli! – Tu jest má sestra, ta veliká paní jako hraběnka,

všecko k ní běží a nosí jí peníze; kdo pak mně co přinese?“

Jednou uslyšela, že její sousedka velikou mohovitost po strejci zdělila – tím celá zkoprněla. Třesouc se přiběhla domů: „Pomysli si, Filipinko,“ pravila, „naše sousedka, která beztoho neví, jak má hlavu nositi, zdělila 6000 zlatých. Puknouti by mohl člověk, když vidí, jak se ve světě vede. Ráda se podívám, co si ta žena bude počínati! To si nakoupí zrcadel, skříní! Dej pozor, jak se vyfintí! Já na tu ohavnost již dlouho patřiti nebudu. Jen tebe, ubohé děvče (tu se dala do pláče), jen tebe jest mi líto – jen tebe, že – ach, srdce by mi mohlo puknouti, že – máš v takovém bezbožném světě zůstatí – mezi tou holotou.“

Když jí zpráva došla, že sestřina dcera má dostati dvorského radu, skácela se a dostala křeče.

Filipinka měla opravdu dobré srdce. Matky jí bylo líto; plakala, když matku plakati viděla; lála také s ní, když lála na jiné lidi: protože jí tím úlevu způsobiti mínila.

Ale takovým chováním vzniklo cos ve Filipinčině srdci, čemu říkáme závist.

Musí to býti velmi žravé, neboť Filipinka tím pozbývala vši sílu. Kvetoucí záře z její lící zmizela, a změnila se v černožlutou barvu. A jak to mohlo jinak býti? To dobré dítě nemělo utěšené

hodiny, a den jako den mrzutosti. Tu dostala jedna z jejích přítelkyň bohatého muže, tam si koupila sestřenice nové šaty. Jedna zdědila, druhá vyhrála v loterii. To všecko by jiné lidi nemrzelo, ale Filipinku to mrzelo. Často říkala, že ji to jako červ na srdci hlodá, že celé noci oka nezamhouří od doby, co její někdejší přítelkyně ten veliký dům na náměstí koupila. Poněvadž však toho roku mnoho bouřek bylo, kojila se tím, že se Pán Bůh jednou rozpomene, a do toho hnízda hrom udeří. Ale ani to se nestalo. Jak možno, aby Filipinka v takovém světě, kde tolik veselých tváří viděti, dlouho byla mohla vydržeti. Zemřela na souchotiny dle zádušní matriky v dvacátém druhém roce, v čtvrtém měsíci, pátý den svého věku.

Prostředkově, jak můžeme dětem vštípití radování se z cizího neštěstí

**Přived' je nejprve tak daleko, aby
je rmoutilo cizí štěstí, budou se jistě
také brzy z jejich neštěstí radovati**

To jest patrné. Neboť když někoho mrzí štěstí jiných lidí, bude zajisté si přát, aby je neštěstí potkalo. A jaká to radost! když se jeho vůle vyplní.

Aspoň jsme to viděli na závistivé Filipínce. To byla její jediná radost, která ji v jejím smutném životě někdy obveselila, že předce sem a tam ještě lidé buď vlastní vinou, buď nešťastnými příhodami do bídy padli.

Když její sestřenice, manželka dvorního rady ovdověla, jejížto svatba Filipinčinu maktu skoro do hrobu připravila, radost se jí na celém obličejí rozsvítla: „Je-li možná?“ pravila k té ženě, která jí tu zprávu přinesla, „je-li možná? Tu máš paní radová? Já žádnému zlého nepřeju, ale – tobě se stalo dobře. Vždyť nebylo k vystání, jak se vynášela. Ale že se to teď změní – ochábneš – dobrý příjem přestane, zvykla jsi vysokomyslnosti, hejření a dobrým kouskům – ani nechci na to pomyslet. Myslím, co z toho pojde.

Ještě může zemřít na hnoji, ta veliká paní radová ta!“

A při té myšlence jí srdce tak radostně tlouklo, jako nevěstě, když ženicha obejmě. Ačkoliv jindy nerada koho u sebe mívala, předce tu ženu, která jí tu veselou novinu přinesla, tenkrát ani od sebe propustit nechtěla. Musila u ní zůstat u jídla, a celý večer u ní pobýti. Toť byl spanilý večer! Tenkrát musily všechny domy býti přesouzeny. Tu se povídaly noviny jiným lidem zcela nepovědomé. O nejvíce rodinách znělo: „S těmi lidmi to dlouho trvati nebude; já se toho ještě dočkám, že musejí z města. Pamatovati na mne, paní Uršulko!“

Když se stala pověst, že panna Mariánka má býti s outěžkem, Filipínka se celý den doma nestavila. Běhala po všech ulicích, dílem aby tu potěšitelnou příhodu, možno-li, ještě ten den po celém městě vytrousila; dílem aby obšírnější zprávu o tom dostala.

Tak jest jisté, že musíme nejprve děti zívisti naučiti, chceme-li, aby se z neštěstí svých bližních radovaly.

Prostředkové, jak se mohou některá zvířata dětem v ošklivost uvést

Namluv dítkám, že jsou taková zvířata jedovatá

Vilímův otec ucítil ve svém pokoji myši, a proto na ně past naličil. Vilím k tomu přijda, táže se: „Tatínku, co to děláte?“

„Líčím past, aby se myši do ní chytily, které zde v pokoji jsou.“

„Ach, ubohá zvířátka! Vždyť vám neublížily!“

„Neublížily mi ještě sice, ale mohly by snadno škodu učiniti. Kdyby se dostaly do šatů neb do prádla, mohly by do nich díry vykousati.“

„A tak! To jsem nevěděl. A jak to dělají myšky, že se chytají?“

„Vidíš, na tento háček navlíknu kousek slaniny neb topinku, ony to cítí, seběhnou se, chtějí jísti, a když tím drobet pohnou – pác! past sklapne a myši jsou chyceny.“

To si Vilím pamatoval. Ráno časné skočil s postele, aby viděl, zdali se myš chytla, a byla skutečně jedna chycena! To byla radost. On ji vzal z pasti, hladil ji, divil se jejím ouškám, způsobným pazourkům, bílým zoubkům, měkké srsti, a pak běžel na schody, aby matce to roztomilé zvířátko ukázal.

Ale jakmile do světnice vkročil, dala se matka do přenáramného křiku, že ji otec až v zahradě slyšel: „Hu! Hu! Hu! Myš! Myš! Zahod' ji! Vždyť jest jedovatá. Ty šelmo! Tys mi nahnal strachu! Kdopak vezme myši do ruky? Vždyť mají jedovatý ocas.“

Ubohý Vilím stál celý zkamenělý. Zbledl jako smrt a díval se na myš s takovou hrůzou, jako by byla štír jedovatý.

Otec přiběhl na ten křik do světnice, snažil se všemožně, aby Vilím myš zase vzal do ruky a ji na ulici vyhodil. Všecko bylo nadarmo. Pak mu připověděl plný klobouk ořechů, a to ho pohnul, že po ní ruku natáhl. Ale šlo to zdlouha, velmi zdlouha, a sotva se k ní prstem přiblížil, hned zase ruku hrůzou utrhl, řka: „Hu! Hu! Hu! Já se toho ošklivého zvířete – ach! Nemohu se ho dotknouti, vždyť jest jedovaté.“

Myši se bál pak i v dospělých letech. On skočí deset kroků nazpátek, když myš spatří, a kdyby přes jeho tělo přeběhla, div by duši nepustil. Jeho přátelé hádají, že to štítění se myší zdědil.

**Prostředkově, jak se může
dětem nenáchylnost k lidem,
kteří jiné náboženství
vyznávají, vštípit**

**I. Namluv jim, že Bůh nenávidí
všecky, kteří nejsou jejich
náboženství**

Paní Alžběta byla luteránskému vyznání víry horlivě oddána a přála tedy, aby její horlivost k náboženství i děti po ní zdědily. Myslila, že svůj oumysl nemůže lépe dosáhnouti, leč když jim milého Pána Boha představovati bude, že mezi všemi lidmi žádného nemá rád než Luterány.

Když tedy cvičila své děti v náboženství, neměla za dobré, aby jim dle slov Ježíšových Boha jako dobrého otce všech lidí oznamovala, nýbrž jim namluvila, že jest jen otec Luteránů, a že všickni lidé, kteří se na luteránskou víru neobráť, do pekelných muk se dostanou na věky.

Z počátku poznala na dětech k svému velkému zarmoucení vroucí srdce ke všem lidem. Vilhelmina, nejstarší dcera jí jedenkrát namítla: že zná tolik dobrých lidí mezi Katolíky, Kalvíny, Židy, Mnemonity, Herenhuty okolo bydlícími, jak tedy možno, aby tito dobří lidé, kteří předce nic zlého nečiní, od Boha mohli

býti ztraceni? Matka jí to věděla z biblí svaté mnohými texty dokázati, že jen luteránská víra jest pravá víra, žeby všickni lidé, kdyby jen chtěli, mohli býti Luterány, a že tedy nemají příčiny sobě co stěžovati, když je Bůh zatratil, proto že té svobody nechtěli užívati.

Syn Fryc se jedenkrát dokonce odvážil říci matce do očí, že v kapitole 25. u sv. Matouše přece stojí: Pán Ježíš se v soudný den nebude tázati, byl-li kdo Luterán, Katolík, Žid atd., nýbrž zdaliž lásku a milosrdenství svým bližním prokazoval.

Za tu prostověčnost ale také dostal hodný pohlavek, kterýž způsobil, že se svými námitkami matku již více neomrzela.

Aby pak své svědomí ještě lépe zachovala, vzala si učitele do domu. Nejprve ji byl velmi laskavý, učený muž schválen, který již dvě léta v jednom domě děti co nejlépe vychovával a v umění je daleko přivedl. Skutečně také již mu chtěla své děti svěřiti, ale šťastně se dověděla, co jest za ptáčka, totiž že chodí do katolického kostela. Děkovala milému Pánu Bohu srdečně při večerní modlitbě, že ji toho velikého neštěstí zprostil, kteréž se již nad hlavami jejich ubohých dítek snášelo.

Druhý den hned ustanovila pana Markolfa dětem za vychovávatele a učitele: „V mravech jest sice hrubý,

nekloudný, mnohož také neumí, ale co škodí? Předce ale jest pravý Luterán,“ a její svědomí jest o spasení svých dětí upokojené. Někteří nováčkové ji chtěli přemluvit, že spasení duše pozůstává v dobrém rozumu, v čistotě, dokonalosti a nábožnosti srdce; ona ale takovému hloubání se nedala splésti a stojí na tom, že spasení duše vlastně pozůstává v luteránské víře.

Ona má velikou věřící radost, že jest její snažnost tak požehnána. Děti všecko nenávidějí, co není dokonale luteránské; a že před rokem sobě kalvíni chtěli u městského ouřadu vymoci, aby v luteránském chrámu směli večeři Páně požívati, její syn byl první, který tomu nepřipustil, a jim to překazil. Za to ho matka také na smrtelné posteli požehnala, těšila se na to okamžení, až všechny lidi, kteří nejsou luteráni – spatří ve věčné propasti, kde oheň a síra hoří.

II. Předcházej své děti dobrým příkladem

Pan z Dobromysli ubíraje se ze světa, pozůstavil po sobě mnoho peněz, ale dítek žádných. Aby peníze dobře se vynaložily, učinil všeliké odkazy.

Mezi jiným také odkázal, aby roční ouroky z 30 000 zl. se udělovaly takovým lidem, kteří bez viny zchudli. Ale dopustil se přitom chyby té, že neurčil, jakého náboženství musí zchudlý býti, aby mohl oučasten býti té pomocí.

Štěstím, že rozdělování těchto dobrodiní bylo panu Tupohlávkovi svěřeno, on bedlivě snažně, aby žádný jiný, než pravý kalvín, těch ouroků nebyl oučasten. Často přicházivaly k němu chudé ženy ovdovělé, nemajíce po mužích dědictví jiného, leč dítky; poručníci opuštěných dítek; otcové, kteří bez své viny nešťastně o jmění přišli; ale že nebyli kalvínského náboženství, odbejval je pod tou záminkou: že teď nejsou hotové peníze v kase. Prosila-li však zlopověstná ženská neb soused, který své jmění promrhal, o pomoc, obdrželi ji bez zaváhání, jen když vykážali, že jsou kalvínského náboženství. To se stávalo vždy v přítomnosti jeho dětí, jimž také

obyčejně důvody vyložil, proč nemáme žádného než kalvína milovati.

Ten krásný příklad oučinkoval na děti až milo. Děti neposuzovaly cenu člověka podle jeho pilnosti, rozumu a šlechtnosti, nýbrž podle oddanosti kalvínskému náboženství.

Jeho nejstarší dcera měla milovníka vůbec za nejzdravějšího, nejrozumnějšího, nejpracovitějšího a nejmrvnějšího uznaného mládence. Milovala jej vroucně, její srdce sobě nežádalo jiného za manžela než pana Zásobku. Když se však dověděla, že jest katolík, nemálo se ulekla. Její láska byla příliš vroucná, než aby mohla hned ochladnouti; ale míchala se do ní zasmušilost, kteráž byla předchůdcem rozladění, když se pan Zásobka rozmysliti nemohl, aby se svého náboženství odřekl, a její náboženství vyznal. Pročež se tento sňatek rozloučil a Ludvička v předsudku, že sobě žádného leč kalvína nevezme, vzala si, nikoli však ze srdečné náklonnosti, kalvína, s kterým brzy v nešťastném manželství byla.

Zármutek a mrzutost strávily v málo letech její život. Jakkoli však následky jejího zvolení byly smutné, předce nikdy nepykala, že svého prvního milovníka zavrhl, a pokládala sobě za zásluhu, že měla dost srdnosti, památku jeho v svém srdci zničiti.

Prostředkové, jak se mohou děti pro krásu přirozenosti necitelně učiniti

I. Zakaž jim, když chtějí přirozenost zkoumati a hled', abys je všelikou přípovědí od toho odvrátil

Matějček nespatriil v městě z krásné přirozenosti než oblaka a kousek nebeské oblohy tak široký jako ulice, neboť jeho otec jsa řemeslník bydlel v úzké ulici v malém domě, při němž ani zahrádky nebylo. Vzal-li ho otec někdy do pole, míval z toho nevyslovitelnou radost, protože mu bylo všechno nepovědomé. Tu našel kvítek, brzy červa, brzy ptáka, a všechno jeho pozornost upínalo a bavilo. Nato skákal za otcem volaje: „Tatínku! Tatínku! Podívejte se sem na ten roztomilý kvítek! Na toho krásného ptáčka!“ Ale otec mu odpovídal mrzutě: „Bláznovství! Cožs pak ještě žádný kvítek, žádného ptáka neviděl?“ Jednou našel velikou housenku. „Podívej se,“ řekl, „na to veliké zvíře, co jsem tu našel!“ Ale otec řekl: „Fuj! Tu šeredu! Zahod' ji! Zašlápni ji, mohla by tě podělati.“ Že se Matějček při všem, co spatřil, zastavoval a tomu se divil, nemohlo býti

jinak, než že často zůstával pozadu a otec musíval na něho čekati.

Otce to mrzelo. Domlouval mu, že se meškal, a říkával: „Pojdiž nešťastný chlapče! Nepospíšíš-li, dej pozor! Musíš po druhé zůstatí doma.“

Matějček pak zase kousek s ním běžel; ale dychtivost jeho, aby vše okolo lépe viděl, byla příliš silná, takže ji nemohl přemoci. Sotva otec opět několikrát pokročil, spatřil Matějček žabu skákati, neb uslyšel cvrčka cvrkati – a zase se zastavil.

Otce to konečně rozmrzelo, vzav Matějčka, táhl jej s sebou. A že se předce brzy sem, brzy tam ohlížel, hleděl ho otec k čerstvému jítí jiným způsobem nabádati.

„Pojď, Matějčku! Pojď! Budeš-li hodně kráčetí, dojdeme brzy támhle do vsi. Tam se ti bude více líbit, než na těch prázdných polích! Dáme si tam kafe, do něho smetanu, a k tomu dobrou buchtu.“

„A já také něco dostanu?“

„Ovšem. Dostaneš dva plné šálky. Jen jdi! Jdi! Jdi! Běž! Pak dostaneš pečení a pivo, to uhlídáš.“

Takovým ouskokem povedlo se mu konečně, že v Matějčkovi vroucí dychtivost k obdivování krásné přirozenosti, z kteréž by moudrého a mocného stvořitele poznati mohl, docela udusil. Potom kráčival hodně, mysle na

kafé, nechal přirozenost býti přirozeností k velikému potěšení tatínkovu.

Teď již jest muž a dosavad na něm znáti, jak byl vychován. Běhá na procházkách lukami, lesy, rolmi a nevidí nic znamenitého. Před ním se nese třeba skřivan, při vejíti do lesa vítá ho slavíček – nepozoruje to: neboť jeho myšlenky jsou již ve džbáně s pivem.

Když se ho pak někdo zeptá, co znamenitého viděl, neví, co říci, leč: „Dnes bylo hodně teplo; to byla hrdební cesta; pivo bylo výborné.“ Leda by byl v karty hrál – potom měl by bez konce co vypravovati.

Jedenkrát jej předce přirozenost zmohla, že na ni svou celou pozornost obrátil. Když měsíc vycházel, zvolal na své společníky: „Namoutě! Krásný měsíc! Jak milý, jako mísa v kuchyni!“

II. Přičň se, aby tvé dítky rády vši rozkoše požívaly

Paní Fabiánce leželo přísloví „Naše živobytí trvá sedmdesát let“ atd. tak na srdci, že nepřemejšlela na nic, než jak by svým dítkám práci a klopotu skrze sedmdesát a osmdesát let je očekávajících aspoň v mladých letech nějak nahradila. Sotva čtla oznámení, že se přivezly cizozemské všeliké krmě, hned rozdrhla měšec a poslala děvečku spěšně ke kupci, aby její děti nejprve lahůdek těch požily. Do divadla vodila je čtyrykrát za tejdén skrze šest let. Pak je brala do všech bálů, koncertů a všelikam, kde co za peníze viděti bylo, nevynechávajíc ničeho. Tancmistr již dostal mladé pány a panenky v pátém roce k cvičení; a krejčího a čepičářku bylo viděti každý den s oděvem a okrasami do domu paní Fabiánky spěchati.

Tímto vynaložením děti tak daleko přivedla, že věděly, z které končiny na východ, západ, poledne, půlnoci jaká lahůdka pochází, jak chutná; že hned poznaly na jiných dětech, že jejich šaty již čtrnáct dní z mody vyšly; že věděly všeliké příhody milovníků vypravovati, jak se v divadle hrály; že věděly podle

nejnovějšího způsobu poklony činiti, v přítomnosti vzácných osob vzácně si věsti, nad jinými dětmi, které nebyly tak ošaceny a na vlas v pohybováních svých vycvičeny, sobě funěti a rameny krčiti.

Jednou je pozval pan Valenta na svůj statek, chtěje jim jako bývalý spolužák pana Fabiána velkou (po vesnicku) v lesíčku mezi lukami skrovným obědem radost způsobiti. Valentovy děti skákaly jak kamzíci před hostmi, Fabiánovi kvítkové tázali se s ouzkostí, daleko-li jest do lesíčka; a uslyševše, že asi čtvrt hodiny, hned šeptaly matce, aby jim dala kočár. Cestou se Valentovy děti všemožně vyrážely, ukazovaly jim všeliké byliny vzácné, motejly nachytané atd. Ale dítky Fabiánovy přitom nic nepocítily. Když pohlédly na zahradu, ptal se Alvin dvanáctiletý syn Fabiánův, zdali mají ananasy na zahradě; a vejhlídek krásných žádné si nevšimlo, zaneprázdnuje se s skvostným obědem, který je očekává.

Když pak na místo došly, zašla jim chuť k jídlu, vidíce ubrus na neouhledném stole prostřený, a místo seslí jen drnové besídky pod lípou.

Když pak večer do kočáru vlezly, jedouce k městu všechny děti jedním hlasem zvolaly: „Chvála Pánu Bohu, že jsme se z toho sedlského vyražení vytrhly, to byl náš nejnešťastnější den.“

Matka však je těšila v městě bálem, a že kupec Kylián opět nové pochoutky z cizích zemí dostal.

Tyto děti i v dospělých letech již nikdy spokojenosti nepocítily, dychtíce ustavičně po nových lahůdkách a vyraženích; v dvacátém roku již necítily blažených radostí, kterých nám přirozenost na všech stranách hojně bez vydávání peněz poskytuje. Tím se Fabiánovým dětem jmění ztenčilo, takže nejsouce schopni k práci, dosáhly všecky v omrzení světa sotva třicátého roku.

III. Cvič zpočátku ducha dítek ve věcech schopnostem jejich nepřiměřených

Pan profesor Pankracius dočkal se té radosti, že mu manželka synáčka porodila, an právě temný smysl jedné průpovědi ve starém latinském spisovateli Suetoniovi již po tolik noci bez zdřímnutí zpytoval. Když ho ta zpráva došla, tak se zaradoval, že skutečně starého Suetonia odložil, a k své manželce a k synáčkovi spěchal.

První, nač se podíval, byl nos synáčkův, a zdálo se mu, že jest drobet podobný nosu starožitného římského konšela Cicerona; to ho tím více potěšilo. První péči měl, aby byl pokřtěn; ostatní péči všechnu složil na matku a na chůvu,

protože bylo nepříslušelo učenému muži, aby se o takové maličkosti, totiž o zavnutí, očištění a pokrm malého děcka staral.

Pobyt od toho času asi čtyři léta ve svém studovním pokojíku, napadlo mu konečně, že již čas, aby pečoval o vychování a cvičení svého Julia (tak nazýval synáčka, protože Cicero také to jméno měl). I počal tím, že mu pověděl, jak se jmenuje stůl na latinsko. Pak ho naučil denně pět, potom deset věcí latinsky pojmenovati. Na to se musel synáček půl strany slov z Gellarova latinského slovníku nazpaměť naučiti, k.p. alumen, ledek; aluta, měkká kůže atd.

Zprvu se synáček otce tázával: „Copak je to ledek?“ Že ale učený muž nikdy času neměl o takové maličkosti dbáti a že sám neznal, domlouval Juliovi za jeho prostořečnost a přivedl ho tak daleko, že se chlapec již nikdy na nic neptal, ale naučil se každý den celou stranu latinských slov, neznaje ani věcí, které se nimi mínily.

Brzy potom byl přidržován k čtení starožitných latinských spisovatelů. Že však jsou nesnadno k rozumění, musil s nimi svůj celý mladý věk trávit, aby se k čtení jich připravil a je opakoval.

Předešlý týden měl jsem to štěstí pana Pankracia se synáčkem potkati na

procházce. I podivil jsem se, jak daleko učený otec synáčka vyučil. Syn uměl o všech cestách, o znamenitých domích starého města Říma mluvit, jako rozený Pražan o Praze, a otec s libým usmíváním ho poslouchal. Všechno ale, co přirozenost plodí, mu bylo neznámé. Když jsem se divil na jednom poli krásnému žitu, ptal se mne: „Copak je to?“ Odpovím: „Žito!“ „K čemu pak se hodí žito?“ – Jdouce několik kroků dále, spatřil jsem kožku housenkovou, z níž červíčkové vylézali a v larvy se proměnili. Já jsem mu na ně prstem ukázal, řka: Vidíte! „O!“ pravil synáček. „Nevyrázejte housenku ubohou, aby z vajec neutekla!“

Prostředkové, jak se mohou děti naučiti, aby strašidla viděly

Povídej dětem hodně mnoho o strašidlech

Když měl mistr Martin po práci, děti ho obsypaly žádající, aby jim něco povídal. On si nacpav fajfku sedl ke kamnům a počal povídati, ale o ničem jiném než – o strašidlech, dílem nevěda nic jiného, dílem znamená na dětech, že to nejraději poslouchaly.

On věděl o dvaceti čtyrech místech ve své krajině, kde strašilo. Na jednom prej stával klášter, kde ještě podnes o adventu a na púště jeptiška se zjevuje.

V řece nedaleko toho velikého topole za mlýnem prej se utopil jakýs muž, a ještě v těch místech chodívá. Divné je, že vždycky právě v jedenáct hodin v noci na hřbitově viděti je černého psa s ohnivýma očima, a jak dvanáctá uhodí, zmizí se opět na hrobě jakéhos starého švejdského hejtmana. Já jsem šel jedenkrát na předměstí okolo kláštera a u věže mi sedlo něco na záda jako pytel mouky a musil jsem to nésti až k našemu domu. Jaktě živ tam tudy nepůjdu. Pod tím kamenem na náměstí vpravo, co se jde ke škole, má býti veliký poklad, na němž

černý kozel sedí. Jeho babička prej mu povídala, že slýchávala od své prababičky, jak se dva opovážili ten poklad zdvíhati, a že již viděli, jak se blyšťel; ale poněvadž jeden zvolal: „Tu ho máme!“, že se jim hned propadl. V starém rozbořeném zámku na vrchu má bydleti zakletá slečna, která se každých sto let na způsob ještěrci zjevovala, a nemohla býti vysvobozena, dokud jí čistý poctivý mládenec hlavu neuťal atd.

Zpomněl-li si na čarodějnictví, na Rybrcoula, na doktora Fausta, nebylo vypravování konce.

Stará Marjana sloužila u něho a byla ovšem k malé potřebě; že ale dětem věděla ledacos povídati o strašidlech, a že on od ní mnohou povídačku pochytil, která mu ještě byla nepovědomá, předce ji u sebe podržel.

Takovým cvičením přivedl mistr Martin své děti v krátkém čase daleko. Děti sobě všechno dobře pamatovaly a dostaly plnou hlavu strašidel, že když se smrklo, zjevování duchů očekávaly. A tím se staly tak opatrné, že si žádné netroufalo přes práh. Doháněla-li je potřeba, musela s nimi jíti Marjana, a u nich tak dlouho zůstati, až tělu odlehčily. Když šly spat, musila též Marjana u postele seděti, až usnuly.

Když v dospělejších letech potmě přes pole musely, měly každý strom za černého muže; každé padání hvězd (jak říkají) za ohnivého draka, a každého křečka na cestě za něco, s čím není dobře zacházeti.

Petr, nejstarší syn tomu umění duchy viděti nejlépe se vycvičil. Již v osmnáctém roku věděl co povídati o sedmdesáti sedmi strašidlech, kteréž na své oči viděl. Otec říkával, že to pochází odtud, že se v neděli narodil, a mínil, že chlapíka očekává veliké štěstí.

A kdo ví, co se ještě časem svým nestane, Ont' ovšem již skrze zlé lidi přišel do veliké škody! – Jednou večer k.p. jda z posvícení viděl na cestě pánev plnou žhavého uhlí; hned mu napadlo, že tu hoří peníze; k tomu slyšel z lesa žalostně volati: „Vysvobod' mě! Vysvobod' mě!“ Aby tedy poklad dobyl, hodil na to svou chlupatou čepici, ale hned se z ní stal škvarek, poněvadž někdo z jeho známých na něj skutečně žhavého uhlí nastrojil. Jeho děvečka provádí kouzla, a přitom okrádá jeho komoru. Ale přitom všem se nemůže věděti, co se mezi dneškem a svatým Filipem Jakubem stane.

Vždyť on ví zajisté, že na jisté křížové cestě veliký poklad ležeti, a jej zajisté dostati má, kdo zcela černého králíčka, kterýž však právě na květnou neděli

ukraden býti musí, s jakýmis ceremoniemi – kteréž se již také dověděl, nožem, na němž tři křížky vysekány jsou, zabije.

A skutečně, u jednoho mistra svého řemesla svého řemesla černé králíčky viděl, a kasá se, jednoho z nich v květnou neděli ukrásti. Uhlídáme, jak se mu to povede.

Prostředkově, jak se může dětem strach z bouřek vštípati

**Stav se sám, když se bouřka žene,
plný ouzkosti, a brzy to budou děti
po tobě činiti**

Pan Bohuděk měl obzvláštní zvyk, že své děti na všechny znamenité příhody v přirozenosti pozorné učinil, a je přitom vždy na dobrotu a moudrost boří připomínal; a přivedl to tak daleko, že s nimi v pole vycházel, když bouřka nastávala, a díval se na ni, až je déšť přinutil domů se navrátiti.

Obyčejně potom rozmlouval s dětmi takto:

„Vidíte, milé dítky, jak nás Pánbůh miluje! Dnešní den byl náramně horký, parný, kdyby to horko ještě nějaký čas trvalo, bylo by nám všechno osení poschlo, a my sami nemohli bychom mdlobou nic pracovati. Ale Bůh to tak zařídil, že na veliké horko bouřka následovati musí. Ona zchladí povětrí – necítíte to, jak již počíná chladnouti? Brzy bude aurodný déšť následovati, nímž naše svadlé rostliny všechny okřejí.“

Tím přivedl děti tak daleko, že se bouřek nebály. Když blesk se povětrím hnal, volaly: „Podívejte se, tatínku, to byl krásný blesk.“ Zahřmělo-li silně,

říkávaly: „To byla hodná rána.“ I počalo-li pršet, zpívaly obyčejně:

Vzdejmeš chválu, děkování
Pánu Bohu mocnému,
Kterýž nás daří na zemi
Pokrmy i nápoji,
Také slavnými oděvy.

Nemůž se to vymluviti,
Vypsati, vychváliti,
Co nám ráčí dobrého
Pán Bůh posavad činiti atd.

Což pak by z těch dětí bylo bývalo, kdyby se takto cvičily, až dospěly! Všichni sousedé horšili se nad tím, brumrlali na to, a šeptali si do uší: že pan Bohuvděk je naturalista, jenž všechnu bázeň Boží ze srdce svých dětí zapuzuje. Nato štěstí pan Bohuvěk brzy zemřel, a jeho bratr aspoň nejmladšího syna Blažeje Bohu zachoval. Vzal ho k sobě, a dal si velmi záležeti, aby všecko zase napravil, co tatík, jak říkával, na něm pokazil. Z všelikerých jeho prostředků užívaných k dosažení svého oumyslu nepřipomeni, leč jak se choval při bouřce.

Jak bouřku zdaleka spatřil, sepal ruce a ouzkostně volal: „Pane! Smiluj se nad námi! Bože nám buď milostiv!“ a vypravoval, klik vesnic, co se pamatuje,

shořelo, a mnoho lidí bylo od hromu zabito. Zpočátku mu chtěl Blažej všelicos namítati, ale strejc ho brzy přivedl k mlčení. Když ponejprv zahřmělo, dal se strejc i s rodinou svou do zpívání kající písně. Když ale hrom udeřil, zpívali píseň ve vyšším kúru. Obyčejně takto:

Peklo tlamu rozdírá,
Oheň soptí valně,
Ďáblům brány otvírá,
Bůh zuří náramně;
V oblacích čerti bouřejí,
Celý svět hrůzou děsejí,
Bože! Chraniž hromu,
Ach, učiň konec tomu, atd.

Takové vychovávání Blažeje mělo výborný oučinek. Když se zpívalo „Bůh zuří náramně,“ třásl se na všech oudech, poněvadž takových slov jindy neslýchal, nébrž slýchal, že jest Bůh lásky plný. V krátkém čase přišel Blažej tak daleko, že nemohl viděti blesku, a že vystál smrtelné ouzkosti, když se bouřka blížila. Z toho se jeho pan strejc srdečně radoval, a povídal každému, že Blažejka k bázni Boží navrátil!

**Prostředkové, jak by se dětem
strach smrti vštípil
Popisuj jim smrt, jakožto
nejstrašlivější zlé**

Mistr Jindřich měl dva kabáty, jeden všední a druhý sváteční. Sváteční oblékl, když šel do kostela, všední když šel do práce. Myslíť tedy, že musí mítí též

dvoji náboženství, jedno pro kostel, druhé pro všední život.

Abych to vysvětlil, uvedu příklad. V kostele, kamž do služeb Božích chodíval, kázával duchovní pastýř o smrti a představoval ji takto: že není nic jiného než překročení z této země na onen svět, a že pro všechny, kteří na zemi spravedlivě živi byli, opravdivé dobrodiní jest, a že se jí křesťan báti nesmí. To slejchal rád mistr Jindřich, a věřil tomu také pokud byl v kostele. A to byla jedna částka náboženství nedělního.

V náboženství pro všední život, když sváteční kabát svlékl, představoval si smrt jakož to nejstrašlivější neštěstí, které kdy člověka potkati může. Když slyšel, že někdo z jeho známých sešel ze světa, sepal ruce, řka: „Pro boží smilování! Také umřel a byl tak dobrý a hodný muž!“ Začal-li drobet postonávat, nemohl se upokojiti a říkával: „Ach, milý Bože! Rád všechno snášim! Jen abych neumřel!“

Když mu umřela manželka, div že sobě vlasy neoškubal; oblékl se černě, uvázal si dlouhý černý flor na klobouk, a děti také tak přistrojiv, vedl je k rakvi řka: „Vidíte, tu leží vaše nebohá matka; již všechny radosti jí zmizely – brzy bude do chladné země vložena, kde ji červy stráví, hu, hu, hu!“

Tím způsobil, že jeho děti, zvláště pak syn Bernhard, skutečný strach smrti chytil. Zvonění umíráčkem pokaždé ho píchlo do srdce; a spatřil-li mrtvého, mráz ho lámal v zádech.

Bernhard dostal neštovice a byl by je snadno přestál, protože jich měl málo, a že byl dobré nátury. Že mu počalo býti hůře, běhal otec po světnici naříkaje: „Pane Ježíši, smiluj s, on umře! Můj Bernhard umře! Ach, nastojte! Bernhardíčku, neumři! Ach, neumři! Ach, mé roztomilé dítě, neumři!“ Chlapec se lekl, dostal psotník, a umřel skutečně.

Prostředkově, jak se může dětem náboženství v nenávist uvést, neb ve lhostejnost

I. Uved' v nich Boha v nenávist, a budou také náboženství nenáviděti

Když sobě Filipínka nejnevinněji hrávala, říkala matka jinou příčinou rozmrzelá: „Přestaň, přijdeš do pekla.“ Zahřmělo-li, říkala: „Slyšíš, jak se Pánbůh hněvá“, a když něco povídala, mluvila obyčejně o pekle, kam Pánbůh všechny zlé děti hází, aby je tam ďábel mučil.

Filipínka věřila své matce každé slovíčko. Představovala si tedy Pána Boha jako nějakého zlého muže, který dětem radosti nepřeje, ale hned je zuřivě bije, když sobě drobet poskakují, neb když sobě zástěrku zamaží aneb roztrhnou; a že jest ukrutný, protože dává

děti čertům, když roztlukou miskou, neb zvrhnou sklenici.

To říkávala matka z nerozumu a z neslušného shovívání dětem, aby je sama trestati nemusila. A dovedla tím, že Filipínka na Pána Boha zanevřel.

Místo co by měla při bouřce jíti k oknu a velebnost Boží obdivovati, jemu se klaněti a za ourodu ho velebiti, kterou její zahrádce udělil, zalízala do kouta a trásla se.

Modlila se sice každý den ranní a večerní modlitby, ale nikdy z lásky, vděčnosti a důvěrnosti, nýbrž ze strachu, že by ji Bůh dal do pekla, kdyby se nemodlila.

Tím tedy musila jeho svaté slovo nenáviděti. Náboženství měla jen za ohlav nebo pouta, pro něž člověk žádných radostí ve světě požívati nesmí, a kteréž člověk, ach! nésti musí, aby do pekla nepřišel.

Slejchávala v dospělejším stáří vždy kázati: že slovo Boží jest veliké dobrodiní, že nás vede k ctnosti a tedy k čisté blaženosti; ale nemohl tomu nikdy uvěřiti, poněvadž nikdy nepocítila, jak blažený oučinek láska k Bohu a zalíbení ve šlechetném jednání v mysli lidské působí.

II. Cvič je náboženství mrzutým způsobem, a brzy ztratí všechnu náklonnost k němu

1.

Kašpar byl den ode dne přidržován, aby se denně veliký kus z katechismu nazpaměť naučil. Zamlčel-li se v odříkávání, neb nenaučil-li se nic, dostal hodný výprask.

„Bližního milovati jest: bližnímu dobře chtíti, a jemu činiti, co by se nám líbilo, aby nám činil. Osle! Nemůžeš si to tak pamatovati?“

Tak mu jednou otec řekl, že se ten krásný text má zběžně odříkávati, a rval dítě za vlasy.

Kašpar musil na tu knížku zanevřítí, protože skrze ni tolik ran dostal. Sotva vystoupil ze školy, pohodil ní, a nikdy se mu nezachtělo do ní nahlédnouti.

2.

Jiný otec mýnil skutečně dobře o náboženství a žádal sobě, aby se brzy v jeho dětech ujalo; ale činil to tak nesmyslným způsobem, že jim krom své vůle náboženství v ošklivost uvedl.

Již ve čtvrtém roce musily jeho děti do kostela choditi, a musily tam od začátku dokonce setrvati. Ačkoli ještě čísti neuměly, musily s sebou bráti písně, a zpěv celého shromáždění poslouchati, a ačkoliv z kázání ničeho nerozuměly, nutil je, aby dávaly pozor,

Že však malé děti rády se proběhnou a nerády na jednu místě tolik hodin tiše posedí, musily je služby Boží, kde žádného vyrazení pro tak malé děti nebylo, ovšem omrzeti.

Ta nelibost se v nich zvětšila, když v zimě v největších mrazech v kostele vydržeti musily.

„Ale milý Bože! Zase již neděle!“ říkávaly, když slyšely zazvoniti, a shledávaly šaty s pláčem, když se měly oblékati,

Ta odpornost se v nich tak zakořenila, že se jí ani v dospělých letech zbaviti nemohly. Rády uchopily se každé příležitosti, aby jen služby Boží zameškaly, a šly-li předce, nebylo jim kázání platné, poněvadž jak kázání, tak zpěv i modlení s mrzutostí poslouchaly.

III. Také můžeš ten oumysl dosáhnouti, když jim zošklivíš a opovrženého učiníš, kdo je v náboženství cvičí

1.

Soused Tomáš měl mimo jiné chyby na sobě také tu, že vždy o jiných lidech zle mluvil. Zvláště pak když byla řeč o kněžích a školních učitelích míval nevypláknutá ústa.

Kázal-li dobře pan farář a líbilo-li se to celé osadě, říkával: „Tot' není nic

divného, kdybych já měl tolik příjmů a tolik desátků, abych mohl v pokoji za kamny poseděti, také bych to tak dobře dovedl.“ Viděl-li nějakého kněze, že jde do fary, řekl: „Ba! Ti kněží nic nedělají, než dobře jedí, pijí a lenoší, a my musíme celý den pracovat.“

Kázal-li duchovní o chybě, kterou měl soused Tomáš na sobě, myslil, že schválně na něj kázal, a pak při jídle huboval na něj nemilosrdně. „Ať se ten kněz sám o sebe stará, a raději se lépe naučí žalmy počítati. (Kazatel se totiž to jednou podřekl v počtu jednoho žalmu.) Co pak chce ten chlap mluvit.“ I počal oumyslně popisovati, jak chodí, pak jeho vlásenku, hospodářství atd.

S učitelem nebylo lépe. „Tu máš, hochu, bochník chleba, dones to tomu hladovému učiteli, sic tě bude upomínati. Jdi a řekni mu, aby k nám přišel k večeři, aby také okusil, jak tj., když se můžeme do sytosti najísti.“

Tak opovrženě mluvíval ten muž o duchovních a učitelích.

Ale syn Tomášův neměl na světě žádného, od koho by se mohl náboženství učit, než pana faráře a učitele, kteréž mu otec tak velmi zlehčoval. Byl-li div, že všeska dobrá naučení, napomínání a domluvy zavrhl?

„Hm!“ myslil sám v sebe, když v kostele neb ve škole dostal dobré naučení, „co

pak mi chce ten líný kněz, což pak ten hladomor povídati!“

2.

Také lépe nedělal mistr Soukal. Posílal syna do školy, kde tři učitelové pracovali, z nichž každý svou chybu měl, poněvadž byli lidé. Jeden byl drobet popudlivý, a míval tedy často hádky skrz všelico se sousedy. Druhý si rád pěkně chodil, rád hrál v karty, ale příjem jen na to skoro postačoval; měl-li dáti peníze na maso, pivo, neb na jiné potřebné věci, neměl jich, muselť tedy tu a tam vypůjčovati; a když nedělal dlouho pořádnosti, věřitelé ho drobet nezdvořile upomínali. Třetí byl veselý, rád si přes míru zavdal, a pak všelicos mluvil, co ovšem na muže nepřislušelo, který má být příkladem svým žákům.

Když některý učitel něčeho takového znovu se dopustil, mistr Soukal si to dobře pamatoval, a mluvíval o tom často v přítomnosti synáčkovy.

„Ba jsou to učitelé, aby se Pánbůh slitoval! Jeden se vadí každý den, druhý má dluhů až po krk, a třetí je močhuba. Když se učitelové tak chovají, jak pak se mají naše děti chovati?“

Takové řeči míval obyčejně.

Nikdy o učitelích hanlivěji nemluvil, než když synáčkovi dali domluvu, aneb jej potrestali.

„Co pak chce ten blázen,“ říkával otec,
„Ať se jen o sebe stará. Dříve ať si před
svým domem zamete.“

Mladý Soukálek, ačkoliv neměl nejlepší
hlavu, přece si to dobře pamatoval. Když
mu některý učitel katechismus
vysvětloval, co má každý křesťan činiti a
čeho se má varovati, smál se v srdci, a
myslil si: „Blázen, ať se jen o sebe stará,
a dříve před svým domem zamete.“

Když Soukálek přestal chodit do školy,
byl z něho rozpustilec náramný, nedbaje
na otcovu domluvu ani na naučení
duchovního pastýře. Všude měl různice a
soudy, že skoro celé jmění jen na právní
Outraty a za pokuty vydal; a do práce se
mu nechtělo; až konečně velikou bídu
snášeti musel; jak to těžké ví, kdo ho
znal.

Kdo pak asi ubohého Soukálka do
neštěstí uvrhl?

Prostředkové, jak se děti mohou učiniti svévolné

I. Čiň jim všecko po vůli, co chtějí

Pan Klouda byl s milou chotí již deset let živ v neplodném manželství. Konečně se jim k nevyslovitelné radosti narodil Izidorek, Rodiče myslili, že musejí všecko, co možno jen vynaložiti, aby to roztomilé dítě co nejpečlivěji vychovali. Oni z něho nejen jak říkáme mazánka učinili, ale také oba si umínili jemu vše po vůli činiti, aby se to přemilé dítě snad nerozmrzelo.

Sahalo-li po něčem, hned to tu muselo býti. Pes i kočka museli býti při něm; všeho musil okusiti, i nůž a vidličky dostal, ale zastrčeny do pouzdra, když po nich sahal. Nebylo-li mu co vhod, hned se to muselo odstraniti, a tři děvečky přišly ze služby, protože se zdálo, že je to roztomilé dítě vystáti nemůže.

Izidor počal běhati, ale nešel, kam matka neb chůva chtěla, ale kam se jemu líbilo. „Hu! Hu! Hu!“ křičel vždy, natahoval ručičku na míst, kam chtěl jíti, a chůva musila za ním. Tak kráčel plnou hodinu ze světnice do síně, na dvůr, do zahrady, občas zase po schodech nahoru a na půdu. Jedenkrát stál sklep odevřený, Izidor chtěl do něho, a že chůva bránila,

počal přehrozně křičeti. „Mlč! Mlč!“ pravila chůva. „Ve sklepe je tma. Pojd', půjdeme ke slepičkám! Puť! Puť! Pojd'te slepičky k Izidorkovi!“ Ale nic platno, on se přepačoval naznak. Ječel a nohama dupal – tu přiběhla pečlivá matka. „Co je mu? Co je mu? – Což pak se s ním škorpí? Což pak zase ta hloupá děvka udělala!“

„Nic jsem neudělala! Izidorek chce do sklepa, a nemohu skutečně – podívejte se, jak sebou hází! Ani ho udržeti nemohu.“

„Dejte mi ho! Rozsvi'te svíčku. Mlč! Mlč, Izidorku. Chceš do sklepa? Hned! Hned!“

A šli do sklepa. Chůva musila napřed jít a svítiti.

I šli do sklepa. Chůva musila napřed jít a svítiti. Vprostřed schodů napadl Izidorkovi se vrátiti. Otočil se – matka a chůva též, a šli zas nahoru so světnice.

Izidor počal mluvit. A každé slovo bylo příkazem, dle něhož se celý dům řídit musil.

Když se mu při jídle předložilo, obyčejně říkával:

„To nechci.“

„A co chceš, mé dítě?“

„Já chci od tohodle kusu.“

„Tu máš, Izidorku! Jez, jen jez.“

„To mi také nechutná!“

„Nechutná? A copak chceš?“

„Já chci pečení.“

„Pečení? Pečení nemáme.“

„Já chci ale pečení!“

„Buď jen pokojný. Zejtra ti upeču kuřátko.“

„Já chci pečení!“

„Copak si s ním počneme? Kačenko, tu máte peníze, přineste mu pečení z hospody. – Tu máš, holoubku! Tu je pečeně. Je to tak dobře? Je dobrá?“

„Ano. Já bych pil.“

„Ubohé dítě! Chceš pivo, či víno?“

„Já chci kafe.“

„A to není ještě hotové. Honem, rozdělejte oheň. Mlč! Mlč!“

„Brzo-li dostanu kafe?“

„Hned! Hned!“

„Já nechci kafe. Já chci pivo! Maminko, pivo!“

„Tu máš pivo.“

„To není má sklenice. Já chci svou sklenici!“

„Podívejte se, jak to dítě e chytré! Pomysleme si! Hned ví, že to není jeho sklenice. Izidorku! Tu máš svou sklenici.“

Jak bylo u stolu, tak bylo pořád. Šaty, postel, čeled', společnost, všecko muselo býti podle jeho hlavy.

Teď dorostl, a říkají mu vůbec svévolný Klouda. Tříkrát již změnil svůj byt. Tříkrát za rok dává malovati stěny a kamna přesazovati. První manželku již

do hrobu připravil, a druhá – ta také nebude dlouho vzdychati. Děveček do roka mívá pět i šest, a sám, jestli jsem dobře uhl, sotva ještě dvě léta přečká! Celý svět mu není podle jeho hlavy, a toť jest arcit' k zlosti, až by mohl pojítí.

II. Chval je před lidmi pro nezbednost v jejich přítomnosti

Jda před několika lety z procházky, došel jsem cestou souseda Floriána vedoucího s sebou jednoho asi čtyř, druhého asi šestiletého chlapečka. Po obyčejném pozdravení pravím: „Či jsou to dítky?“

„Moje,“ odpověděl Florián.

„To máte hezoučké synáčky.“

„No zdrávi jsou, ale také hodné šelmy. Tuhle Kašpar, tomu nesmím mnoho říci, hned mě vykleje a nadává mi jako starý. A Franta, tento větší, je srdnatý, umí se s každým práti, a takové písničky zpívati, že se mu nasmějeme, až nás kolikrát všecho bolí.“

Takto vypravoval otec až k svému příbytku. Chlapci oba jdouce při něm a slyšíce svou pochvalu, začali huby špuliti, nohama hrabati, oči vyvalovati jako posedlí: pak od otce odběhli a rvali se; nadávali jeden druhému, ovšem jak otec myslil jen v žertu, až ho opět rozesmáli.

Tu se obrátí ke mně řka: „Nejsou-li pak náramní taškáři? – Člověk jim není v stavu pro smích co říci.“

Já pokrče rameny odpovím: „Ale jací budou, až dospějí? – Neobráti se vám smích v nárek?“

To Floriána drobet pozarazilo, pročez volal na chlapce, aby hned přestali se rváti a sobě nadávati. Chlapci však nechtěli poslechnout, až je sám schytl a mocně s sebou domů táhl.

Od té doby nebylo o nich slyšeti, až minulý týden kdos vypravoval, že Floriánův Franta již v šestnáctém roku jest na rok do domu kázně zavřen, a Kašpar, povadiv se s otcem a matkou a všelicos jim sebrav, někam utekl.

Kdož pak vinen, že se synáčkové nezdařili?

Prostředkové, jak se mohou děti naučiti lháti

I. Přidržuj je častně lhaní

V tom byl mistr Štěpán obzvláště znalý. Nepromeškal skoro dne, aby svého Štěpánka k tomu neměl, aby aspoň jednou selhal.

Znamenal-li, že ho někdo navštíví, na kom mu nic nezáleželo, postavil Štěpánka do dveří, řka:

„Ty! Slyšíš, přijde-li ten a ten, a zeptá-li se, jsem-li doma, řekni: že nejsem, že jsem šel na pole.“

Přišla-li chudá žena neb chudé dítě o chléb prositi, říkával otec synkovi: „Jdi, řekni, že sami dnes chleba nemáme, že máme teprv zaděláno.“

Synáček nerad chodil do školy, a často ji zameškával pod všelikou ničemnou záminkou. Druhý den bál se ještě víc do školy jíti. „Já nepůjdu do školy,“ říkával, „ach, nepůjdu, byl bych bit, proto že jsem tam včera nebyl.“

Ale mistr Štěpán mu věděl hned jak pomoci. „Bláhový!“ pravil, vždyť můžeš říci, žeš užíval včera pro laxírování, neb že jsem tě někam poslal. Vždyť tomu musejí učitelové věřiti.“

Paní Štěpánova byla drobet hloupá, a obrátila krejcar desetkrát, než ho vydala,

Když ji synáček prosil o krejčárek „Maminko! Dejte mi krejcar, koupím si housku,“ neb když si žádal o krejcar na třešně neb na jahody, aneb co zralého bylo k dostání, obyčejně ho odbývala: „Třešky plesky! Musí-li míti takový chlape jako ty jsi všechny mlsky?“ – Proto ale předce jedl Štěpánek každý den třešně nebo jahody, neb co bylo k dostání. Otec mu dával jeden krejcar po druhém, a přitom vždy otcovské napomenutí „Tu máš krejcar! Jdi a kup si něco! Ale ať tě maminka nevidí! A uhlídá-li tě, řekni, žeš dostal peníze od pana kmotra!“

Syn se v krátkém čase výborně lháti naučil. Byl v stavu celé příběhy vypravovati, a nebylo ani slovíčko pravdivé, a ani se přitom nezarděl. Tu se otec smál, až se za břicho popadal, řka: „To je chytrá liška, ten má hlavu dobrou.“

Ale ovšem když dorostl, prováděl mnohé kousky, které se otci nelíbily.

V neděli časně ráno chodíval do vinopalny, a když se domů navrátil, říkával, že byl v kostele, Tázal-li se ho otec, co sobě z kázání pamatoval, věděl mu tolik co povídati, že ani otci nepřipadlo tomu nevěřit.

V témdni zmaříval často tolik půlní, pod záminkou, že měl přijíti k panu kmotrovi, k tetce, k babičce, a zatím chodil do

nejhorších spolků, kde jeden zlatý po druhém utrácel.

Otci po pomalu nedostávaly peníze, prádlo, nádobí k řemeslu. Vrtilo mu to mozkiem „Já musím,“ řekl jednou při jídle, „míti doma zloděje; jinak to býti nemůže. A musím ho vypátrati, ať jest jak chce,“

Syn se ani nezačervenal, ani nezbledl. Pak vedl otce na stranu a šeptal mu do ucha: „Chcete-li věděti, kde ten zloděj je? To je tovaryš. Utrácí v hospodách tolik peněz, že o tom celé město mluví. Je-li pravda, že se vám ztratil stříbrný tolar? Skutečně? Vidíte, ten prosázel minulou neděli do hry v hospodě.“

Tot' muselo mistra Štěpána ovšem mrzeti, I rozběhl se na tovaryše, nadal mu zlodějů a taškářů.

„Toho slyším,“ odpověděl tovaryš, „Ten zloděj vám má draho přijíti.“

Pak běžel do radnice, obžaloval mistra, a přivedl to tak daleko, že ho musel mistr odprositi, čest mu navrátiti, a nadto ještě několik zlatých pokuty zaplatiti.

Jak říkáváme: všeho do času. Mistr Štěpán vypátral dál a dále všecko synovo šelmovství. Vadil se s ním, bil ho, hrozil mu domem kázně, ale nadarmo; pak pomalu zchudl. Jindy opatřovával mnohým mistrům práce, nyní musel sám konečně za tovaryše u jiných mistrů dělati. Tu prej si kolikráte stěžovával:

„Mne ubohého do všeho toho neštěstí uvrhl nezdárný syn, ten šibeničník. Ani slova pravdivého z úst nevyпустí. Lže jako by tiskl. Rád bych jen věděl, kde se tomu naučil.“

II. Směj se lžem a odměňuj je

„Dostanu také víno?“ ptá se Karolinka maminky při stole.

„Nedostaneš! Protože dětem škodí.“

„Ale vždyť jsem nemocná, mám slabý žaludek. Vy jste jednou povídala, že víno slabému žaludku dobré jest.“

Tu se všichni smáli tomu chytrému děvčeti. Pak vzala matka lahvičku, nalila řkouc: „Tu máš, jen skleničku, ty čtveračko. Jest již žaludek tvůj zdrav?“

„Jest, maminko! Hodně zdrav! Nic mne teď nebolí.“

Tomu všemu se všichni pokaždé zasmáli. Karolinka si to pamatovala a hleděla s vícekrát směšnými nápady matčiny chvály dobýti, A že, jak známo jest, se pes na řemínku kůži žráti naučí, zvykla Karolinka takovými žerty lhaní, tak že potom byla známá v celém městě jako lživá Karolina.

III. Věř všemu, co ti děti řeknou

Paní Spostřánková se tázala pokaždé, když se od někud domů navracovala, jak

se děti v její nepřítomnosti chovaly. A sice ptala se dětí, proto že myslila, že o svém chování nejjistější zprávu dáti mohou.

Nu, děti! Chovaly jste se dobře?

„Co nejlepší, milá maminko!“

Snad jste nedováděly?

„Nedováděly jsme zajistí.“

Snad jste neběhaly po ulici?

„Ani jsme přes práh nekročily. Já jsem pletla (vroubila) punčochy, a sestra přemítala listy v bibli.“

No, to je hezky. Že jste tak mravně se chovaly, nesu vám za to kousek koláče.

Když se děti navrátily z procházky, ptávala e matka pokaždé: „Kde jste bily?“ tu jí jmenovaly místo, kde byly, a matka byla s tím spokojena, a včeco věřila, a nikdy nezpytovala, zdaliž jí děti také pravdu pověděly?

Zpočátku mluvily sice vždycky pravdu. Pak se ale sem tam něčeho dopustily, co se jim hodno zdálo zatajiti. Jedenkrát k.p. běhaly v matčině nepřítomnosti s nezbednými dětmi na ulici, pak jim bylo ouzko, a nemohly se rozmysliti, aby matku přelhaly. Konečně řekla nejstarší sestra: „Nesmíme říci, že jsme běhaly, sic nedostaneme koláče, až maminka přijde.“ To pohnulo ostatní děti, že se navedly, co matce namluví.

Když se matka ptala: „Zůstaly jste pořád doma?“, lekly se, žádné si netroufalo

odpovědít, až nejstarší sestra zpustila, řkouc: „Zůstaly, milá maminko! Ani jsme na práh nepřišly.“ Tu jí menší děti ve všem přisvědčily.

Matka je pochválila za dobré chování. Děti si ale myslily, když to tak je, a maminka všemu věří, můžeme si víckrát takové žerty způsobiti.

Tu se dopustily všelijakých vejstupků, když matka doma nebyla, a ujišťovaly ji, když se nevrátila, že byly pilny a mravny.

Hrát chodily, kde se nejrozpustileji hrávalo, a jmenovaly matce místo, o kterém věděly, že se mamince líbí.

Tot' po roce stávaly se ve lži opovážlivější, až konečně to tak daleko přišlo, paní Sprost'ánkovou měly děti za blázna.

IV. Trestej děti, když ti pravdu mluví

Fryc chtěje chytiti mouchu, rozehnal po ní ruku a zavadil o otcův džbáněk, že spadl na zem a na kousky se roztloukl. Ubohý chlapec mohl ouzkoostí umříti. Nejlépe bude, myslil sobě, když půjdu hned k otci a jemu se přiznám, co jsem učinil. Bolestně ho hledal, až ho našel na zahradě, „Tatínku přemilý!“ pravil. „Nehněvejte se, já jsem chtěl mouchu chytiti, a zavadil jsem o váš džbáněk!“ – „Co že? O džbáněk? A roztloukl jsi ho?“ „Roztloukl jsem ho, zlatý tatínku! Ale nerad jsem to učinil.“

„Ó ty bezbožný chlapče: Počkej, já ti dám, džbáněk tlouci, že na ně máš pamatovati.“

„Ach tatínku! Co pak chcete dělati? Rozmilý tatínku! Snad chcete prut z vrby uříznouti a mne bítí? Ach, prosím vás – prosím vás – co živ budu...“

„Ty nezdárný chlapče...“

„Ach, otče, vy mne...“

„Tyť se...“

„Zabijete – ach zabijete mne...“

„Do smrti nepolepšíš.“

„Ach má ruka! Má ruka! Ach, přestaňte, zlatý tatínku, do smrti to nikdy víc...“

„Pamatuj si to“ Já tě naučím džbány tlouci,“

„Ach Bože, má ruka! Má ruka!“

Podruhé přemítal Fryc listy v knize s obrázky.

Než si pomyslel, smekla se kniha, on ji chtěl chytiti, ale zachytil jen jeden list a hrc! – list se roztrhl. Kdo byl ve větším strachu nežli on! Zavřel knihu, postavil si zase na místo, odkud ji prvé vzal.

Za několik dní chtěl v ní otec něco hledati, a přišel na roztržený list, Tu se hned ptal Frydrycha, zdali ví, kdo ten list roztrhl? On se přiznal, ale také vypravoval, jak se to přihodilo, žádaje, aby ho otec skrze to nebil, a jemu to prominul.

Ale nic platno, dostal tak dobrý vejprask, jako tenkrát, když roztloukl džbán. Poněvadž tím se přesvědčil že otec dokonce pravdy slyšeti nechce, počal se potom dál a dále pravdomluvnosti odvykati.

Když opět něco učinil, nikdy se nepřiznal. Brzy to zapíral, brzy to vstrkal na jiného.

On potloukl, protože byl příliš kvapný, brzo sklenice, brzo talíře, ale věděl se pokaždé tak dobře z toho vyplésti, že na něm viny nezůstalo. Brzo prej vítr okno roztloukl, brzo sházel sklenice, brzo prej kočka na stůl skočila a talíře potloukla.

Jednou si vlil plný talíř mastnoty z pečeně na kabát, Místo coby se měl otci přiznati, pověsil zticha kabát na místo. A maje druhý den někam jíti, běžel

s hlasitým naříkáním k otci: „Tatínku! Tatínku!“ křičel. „Podívejte se na můj kabát! Někdo mi ho polil masnotou, a teď ho mám tak zamazaný – ten pěkný kabát!“

„Snads to sám neudělal?“ pravil otec.

„Já? Vždyť bych snad sám sobě šaty nekazil. Neudělal jsem to věru.“

A s tím vždy Frydrych dobře vyvázl. Lhal-li, ušel trestu za svou lehkomyšlnost, Mluvil-li pravdu, byl bit. Kdo mu může mít za zlé, že se lhaním hájil?

V. Dávej jim v svém rozmlouvání podnět ke lhaní

1.

Toníček lezl vesele z postele, jen že byl drobet červenější nežli jindy, snad že ležel hloub pod peřinou.

Mé srdéčko, ptala je matka s leknutím, co je ti? Vždyť jen hoříš v obličejí.

„Nic mi není.“

Ukaž mi puls? Věřu, jak jde silně! Snad nejsi nemocný? Snad tě nebolí hlava?

„Drobet.“

Tu to máme. Kde pak tě bolí?

„Já sám nevím.“

Jeli pravda, tu na čele?

„Ano, tu mne hrozně bolí.“

A na bříše, neujímá tě také?

„Ano.“

„Milý Bože! Vždyť nemám nic, než starost a soužení s dětmi. Muži! Muži! Zase neštěstí! Náš Toníček je nemocný. Stejská si na bolení hlavy a na hryzení v břiše. Nesmíme mu skutečně dáti jíti do školy.“

Tak se chovala Toníčková matka velmi často. Ptala se kolikrát za den, je-li mu horko? Zdali ho bolí břicho? A byla plná žalosti, když jí posvědčil. Tak tuze nemocné dítě nemohlo ovšem jíti do školy. A tak silně nemocnému dítěti nesmělo se nic odepřítí – všechno se mu muselo státi po vůli, aby se snad nerozmrzel. Lahůdky nesměly chyběti, aby se pacientek měl čím posilniti.

Dobře! myslil si Toníček, když to tak je, budoucně si budeš věděti jak pomoci. Kolikrátkoli se mu nechtělo do školy, neb když se mu zachtělo pamlsků, šel k matce a stěžoval si: „Ach maminko! Hlava! Hlava! Břicho! Všecko mne bolí – zavažte mi šátkem hlavu.“

2.

Když Rozárka byla u své přítelkyně Simonky, zpytovala matka pokaždé velmi dychtivě, co se v Simončinu domě stalo? Rozárka ale, protože si ničeho kromě hraní nevšímala, nemohla jí jen málo co odpověděti, a předce měla odpovídati. Matka se jí tak dlouho tázávala, až jí aspoň jednou odpověděla.

A musila ovšem odpověď teprve vymyslet.

„Bylasli dole, čili nahoře v pokoji?“

„Nahoře!“

„Vždyť jsi snad Simončinu panímámu viděla?“

„Ano, byla tam,“

„Jak pak byla ustrojena?“

„A! Toho jsem si nevšimla!“

„No! Vždyť předce máš oči, Měla-li katunové čili kanafasové šaty?“

„Myslím, že katunové.“

„Jaké to hloupé děvče! Myslím, že katunoví!“ Což to nevíš zajisté?“

„Ano! Teď jsem si zpomněla, že to byl katun.“

„Měl-li pak ten katun tmavou půdu?“

„Ano, hodně tmavou.“

„Byl-li pak drobně či hrubě květovaný?“

„Drobně,“

„Necítilas, co strojili v kuchyni?“

„Vonělo to jako zajíc,“

„Tot' budou mítí hostí, Neřekla ti Sidonka, koho dnes večer čekají?“

„Neřekla. Já jsem se jí neptala.“

„Ty jsi předce hloupé trdlo. Pomysli si, kdybych pečení čichala, jak bych se pak nezeptala, koho očekávají! Nepovídala Sidonka nic o svém panu kmotru?“

„Ano, mně se zdá!“

„Tent' u nich snad dne na večer bude?“

„Ano! Zpomněla jsem si, že pan kmotr k nim dnes přijde.“

A to všechno byla lež. Rozárka ani nebyla náchylná ke lhaní, ale zvědavá matka ji věděla svými otázkami tak sproháněti, že musela lháti.

A Rozárka se tomu k matčinu velikému potěšení výborně naučila. Posléz ani nečekala na ptaní, ale vypravovala, kolikrátkoli byla v cizím domě, jak viděla hospodáře, hospodyně, jak to ve světnici, v kuchyni vyhlíželo, co se vařilo, co se peklo, kdo tam byl, kdo odešel. A v tom celém vypravování nebývalo ani slovíčko pravdivé, Ale panímámě se to líbilo.

Prostředkové, jak se mohou děti časně naučit pomluvě

Nabízej je, aby o někom hodně mnoho zlého mluvily

Mistr Jiřík byl nanejvýš zvědavý. Rád by byl věděl, co se každý den ve všech domech svých sousedů děje, A že nevěděl, jak by se všechno dozvěděl, napadlo ho posléze, aby svého chlapce co zvědače užíval.

Kašpar, Jiříkův syn, dostával příkaz, jak jen otec uslyšel, že nějaký soused někam odjel, aby tam okolo domu odcházel a pozoroval, kdo tam chodí, kdy není muž doma. Slyšel-li, že v některém domě děvečka silně sem tam běhá, nebo že tam hoří svíčky jasně, aneb že jsou opony u oken spuštěny, nebo že tam někdo silně mluví, musil kašpar na zvědy, co se tam děje. Bylo-li to ve dne, musel obyčejně něco tam si jíti vypůjčiti, neb se po něčem ptáti. Bylo-li to večer, musel pod okny poslouchati, a bylo-li možno, tam se vlouditi.

Zpočátku povídal Kašpar všechno věrně, co viděl a slyšel.

Když však dále znamenal, že otec obzvláště byl dychtivý, že se desetkrát ptal: „Jak? Kdo? Skutečně?“, že se jeho celý obličej obveselil, když o lidech

hodně mnoho zlého namluvil, dal si na tom záležitosti snažně, aby se dle zalíbení otcova řídil.

Řekl-li, že u některé ženy v nepřítomnosti muže byla jiná žena, neřekl nic dále než pouhé: „Což to!“ Slyšel-li, že tam k ní šel mužský, že se s ním smál a pohrávala, tu stříhal ušima a chtěl vždy ještě víc vědět.

Nic mu nebylo milejší, než když slyšel o nesvornosti manželů, neb že nějaký jiný nepořádek v nich se přihodil.

Děti jsou vůbec náchylny jiným se zalíbiti, Kašpar také, a vida, že se otci v ničem lépe zalíbiti nemůže, než když o jiných zle mluvil, naučil se tomu výborně za krátký čas, Otec dostával skrze něj ze všech domů ty nejhorší zprávy, žádný soused, žádná sousedka nezachovala si před tím klukem poptivého jména.

Pomlouvání mu bylo posléz tak snadné, že ho až doposavad zanechatí nemůže. O nikom nemluví dobře, na každém něco zlého viděl a slyšel. Nemine tejdnu, kdeby byl mezi několika sousedy, přáteli, manželky pomluvou různic nesvedl. Někdy však předce v potutelnosti bývá postižen. Musil již několikrát pokutu platiti, a byl již kolikrát od svých společníků bit. Ale čím hrnek jednou navře, tím pořád zapáchá. On jest a zůstává ještě ve dvacátém roku ten pomlouvač, jako byl v desátém.

O nikom víc zlého nemluví než o vlastním otci. Ten jest dle synovského vyznání nejhorší skrblec a nejhloupější muž.

Mistr Jiřík se měl o tom potajmu něco dozvědět, a zemlel mu za to hodně hlavu. „Je to odměna,“ řekl prej mu, „za mé vychování? Že mne starého muže do hanby a potupy uvádíš? Ty holomku! Počkej – počkej – co živ budeš, dobře se ti nepovede, tupiči! Nečetls v Sirachu: Zloděj jest hanebný člověk, ale pomlouvač je mnohem hanebnější.“

**Prostředkové, jak se mohou
děti se svým stavem
nespokojeny učiniti**

I. Ukazuj jim všechny věci z horší strany

Když Amalia jedla, šklebila obyčejně ústa, jak by pilulky kousala, a na jídle měla vždy co haněti. Při hovězím mase si vzpomněla, že není k vystání, že sem polských volů nehoní; vařivo nemělo jí ani chuti, jako mívávalo, když ho jídávala u nebožky matky. „Tehdáš,“ říkávala, „bývaly dokonce jiné časy – tenkrát bývalo zelí tak křehounké, že se na jazyku jen rozplynulo, ale teď na něm ani chuti ani nenalézám.“ Ryby jí chutnaly jako shnilé, a omáčky, těch neumí kuchařka nikdy přistrojiti. Mnohokrát mrzutostí odložila nůž i vidličky a šla k oknu.

Když se strojila, aby někoho šla navštívit, nic, zkrátka nic jí nebylo vhod. V hedvábných šatech, v pentlích, kteréž na sebe vzítí chtělo, nebylo ani za mák gusta, a šaty její zdály se jí býti tak nezpůsobně ušity, jak by byly pro tu nejsprostější ženu dělány.

Ze společnosti vždy se vracela mrzutá, a stýskávala, že při té neb jiné osobě znamenala málo příslušnosti, a zařekla se nastokrát, že s takovými lidmi ani nechce více zacházeti.

Až posavad jí milý Bůh sám ještě nic dobře neučinil. Prší-li po několik dní, říká: „Ach, to není k vystání, jaké to je povětrí, vždycky člověk mohl zpitoměti.“

Je-li horko, může smyslu pobýti, a je-li zima: „Ta škaredá zima! Vždyť musí vzítí konec, až jen se dočkáme Velikonocí!“

Zkrátka, i tu. Kde jest všecko veselo, má Amalie nade vším co stejskati. A nikde si tak ráda neposteskne, jako v přítomnosti svých dítek.

Protož má samé takové děti, že jsou jejímu obrazu zaúplna podobny. Jakmile ráno procitnou, pláčí. Tomu chybí to, druhému tom třetímu jest voda příliš studená, když se má mejti. V tom domě jest ustavičně stejné naříkání, že často lidé okololojdoucí myslili, že se někdo rozstonal, neb že někdo umřel. Když se nese k snídani kafe neb polívka, počne se znova kňurání. Kdo to neví, myslil by, že musejí všichni rebarboru užívatí, Jednomu není kafe dosti sladké, neb polívka dosti slaná, druhému chutná hořce, třetí naříká, že má vrchovatý šálek neb talíř.

Tak jest při obědě, a veskrz celý den. Kňučení a ječení se neskončí, dokud neusnou.

Před několika tejdny nemohla to již Amalie snéstí. Vešla s metlou mezi ně, řkouc: „Bezbožné děti, což to kňučení nepřestane? Máte teplou postel, šaty, potravu – a předce kňurate, jako by vám se to vše nedostávalo? Kdyby se chudé děti tak dobře měly, jako vy! Řehoři!

Hned buď vesel, sic na tebe půjdu s tou metlou. A ty Heliodore a Karolinku, také si to pamatujte, sic se bude metla dobře míti.“

A předce nejsou děti nikdy spokojeny. Čím to asi býti musí?

II. Představuj jim věci, kterých míti nemohou, že jsou velmi sladké

Mistr Žehrálek vydělal si pilnosti tolik, že nemíval nikdy nedůstatku. Každý den k obědu stály plné mísy na stole, večer bývalo máslo sejr. Děti byly zdravý, a že matka byla velmi pracovitá, měly vždy čisté prádlo a oděv dobře zpravený! Také jim Pánbůh tolik uděloval, že mohli na procházce do okolních míst sobě k vyrazení hodnou svačinu požívatí.

Mnohýť si pomyslí, jak veselí lidé to býti museli!

Ale mejlí se. Mistr Žehrálek uměl děti své tak vyrážeti, že se měly za nejnešťastnější na světě. Vynasnažoval se, aby jejich pozornost odvrátil od toho, co požívaly, a aby jim všecko vymaloval sladké, bez čeho býti musely.

Když se při obědě plným talířem hrachu chutně nasýtili, říkával obyčejně: „Dnes bude tam a tam hostina. Tam bude zvěřiny, ryb a vína. Ach! Takových věcí se ovšem nám nedostane, musímeť si utřítí hubu.“ Dětem hned hrách nechtěl chutnati. Šlo-li jaké krásně ošacené dítě

okolo, svolal děti, řka: „Vidíte, jak to dítě je ozdobené, jako anděl. Ubohé děti, když vaše hadry k tomu přirovnám. – Když pak mi Bůh jedenkrát drobet spomůže! Věděl bych, co činiti.“ A děti najednou se dozvěděly, že se mají co stydět za své šaty.

Byl-li na procházce a hrčel-li kočár okolo, říkával: „Ba arci, ti mohou jezdit! My ubozí musíme chodit pešky.“

Byl-li kde na veřejné procházce, a chutnala-li dětem dobrá šunka a dobré pivo, a spatřil-li u blízkého stolu rodinu, která také něco jedla, říkával: „Kýž se máme také tak dobře! Kdo pak by také skleničku vína rád nepil!“ A děti se ošklébaly, když sklenici piva k ústům dávaly.

Nevím, měl-li mistr Žehrálek aumysl, aby takovým rozmlouváním dětem svět hodně zošklivil; aspoň toho dosáhl. Všechny jeho děti jsou dobře zaopatřeny, a přece jsou nespokojeny. Nikdy se neradují z dobra, kteréhož požívají, ale vždy se rmoutí nad tím, čeho míti nemohou.

Prostředkové, aby se děti naučily ze zlosti nemluvíti

Nemluv s nimi ze zlosti sám hodně dlouho, i kdyby se polepšily

Paní Regina netrestala metlou, nemohla se rozmyslet, aby jim na těle bolest způsobila. Tím více ale je soužila na duši. Dlouho na ně nemluvila. Zamazala-li si Filipinka šaty, matka na ni celý tejdén přívětivě nepohlédla, a odpovídala na všechny její otázky po slabice, podávala u stolu jídlo nepromluvic, a když dítě skroušeně se k ní blížilo, chtěje ji prositi, aby zase byla laskavá, že se již po tři dni čisté zachovalo, obracela se zády.

Zpočátku matčin němý mrzutý pohled měl ovšem dobrý oučinek, že dítě lépe na sebe hledělo. Že však vším polepšením, a vším prošením matku neobměkčilo; nejprve to Filipiku rmoutilo, pak rozhořčilo, a tak daleko přivedlo, že také nemluvila, a nebo matčina nemluvení si zcela nevšímala. Protož se také Filipinka často stavěla, jakoby se bylo nic nepřihodilo, a vedla svou nevšímajíc sobě matčina škaredého pohledu, aneb se stavěla také uraženou a zasmušila pohled, odpovídajíc krátce, a nepromluvic někdy celý den ani slovíčka. Tím Filipika tak daleko to přivedla, že může bez

promluvení slova a bez pohledění na
někoho, kdo ji rozmrzl, celých osm dní
s nimi trávití.

**Prostředkoví, jak mohou děti
se navyknouti, aby se
protivovaly, neb aby
vzdorovaly**

**Nevšímej si jejich prošení. Bud'
však volný k splnění jejich vůle, jak
něco násilně a krutě chtějí**

Kdo by byl Johanku vinil, že maří čas naprázdno, byl by jí největší křivdu učinil. Vždyť byla od samého rána až do noci neustále zaneprázdněna. Dokonala-li domácí práci. Předla a šila, aby tím několik grošů vydělala a kapitálek nashromáždila, aby ho mohla po smrti dětem pozůstatiti.

Při takové pilnosti ji ovšem času nezbývalo k dohlížení na děti, jak by byla měla dohlížeti. Když se dala do práce, posadila Jakubička vedle sebe, protože ještě běhati neuměl. Když Kubíček čtvrt hodiny poseděl, znelíbilo se mu sedění, natahoval ručičky po matce, lahodil jí a volal: „Mama! Mama!“

Když jehně bečí, ovce se mu ozve, opustí pastvu, ačkoli jí dobře chutná, a běží pečlivě k jehněti.

Johanka ale nebyla ovce. Zůstala tedy při milkování svého kojence necitelná. Když Kubíček prošením nic poříditi nemohl, počal plakati. Ale ani to mu nespomohlo.

Matka se nedala od práce odtrhnouti. Pak ho pominula trpělivost, a dal se do takového křiku, že se matka po celém těle třásla. Konečně pak předce práce nechati, a jej na klín vzítí musela, podajíc mu prs řekla: „Ty kujone! Vždyť pro tebe mi není možná co dělati.“

Takovým nakládáním způsobila matka tolik, jako by byla řekla: „Hleď, Kubíčku! Prošením u mne nic nepořídíš. Když ale budeš hodně křičeti, všechno ode mne dosáhneš.“

Ačkoli Kubíčkoví ještě nebyl rok, porozuměl předce dobře. Prositi docela zapomněl, a křičel jen když něco chtěl. A nemohl-li čeho křikem vynutit, lehl si na zem, válel se, tloukl nohama a rozškrábal si tvář. A pak mu se dělo jistě po vůli. Matka plná leknutí sepala ruce, řkouc: „Pro Pána Boha! To dítě by mohlo dostati psotník, aneb průtrž. Mlč, Kubíčku, mlč! Tu máš, cos chtěl! Podívej se! Tu máš kafičko! A tam cukrové koláčky! Vidiš! Je-li pravda, tak to má býti?“

Takovým způsobem byl Kubíček vychován, až z něho byl Jakub. Jakub se choval jako Kubíček. Chtěl-li něco od rodičů, počal bručeti, chodil sem tam, házel vším, bouchal dveřmi, že se mohly rozpoltiti; nechtěl jíti k jídlu, sedl si s kouskem suchého chleba někam do kouta, až konečně rodiče se poddali, a

připuštěním toho, co chtěl, ho upokojiti musili.

Otec si na to často stěžoval, a vypravoval svému sousedu, že má s Jakubem náramný kříž, že je tvrdohlavý, a že chce všechno násilím vymoci.

Soused mu dal radu, aby se mu v ničem nepodvolil. Že je dost holí, nimiž by mohl tvrdošíjného chlapce skrotiti, a jestli ho nebude v stavu přemoci, aby jen zaklepal na stěnu, že mu sám hned přijde na pomoc.

Otec té rady uposlechl. Když Jakub jednou mocně chtěl míti nový kabát, a otec mu ho nezjednal, zase počal podle svého způsobu bručeti a bouřiti. Otec zaklepal na souseda a oba mu dobře vymleli.

Ale bylo to pozdě. Jakub se celý rozvzteklil. Přistrojiv se, vzav klobouk na hlavu, hůl do ruky, štěkal: „Vždyť je dobře! Uhlídáte, co jste učinil! Mně není třeba váš chléb jísti.“ A s těmi slovy vyšel a za sebou z celé síly dveřmi bouchl.

Otec chtěl za ním běžeti, a mu dobré slovo dáti, ale soused ho zadržel, řka: „Nechte ho jen! Když pocítí hlad, však on zase přijde.“

Jakub ale více nepřišel; dal' se na vojnu. „Vždyť jsem si to hned myslil,“ pravil otec sousedovi, „že to tak bude. Tak jest,

když s dětmi přísně nakládáme. Dábel vám to napískal, že jste mi tak poradil. Kýž pak jen mám zase Jakuba, rád bych mu všechno vhod učinil. Musil by míti nový kabát, třeba bych musel na něj peníze u žida vypůjčiti.“

Prostředkové, jak se mohou děti učiniti k světu neschopné, a jejich život prázden radosti

**Přinut' je k povolání, k němuž ani
chuti, ani schopnosti nemají**

V Jandově bydlel před časy bohatý sedlák jménem Srnec, jehož dosavad mnoho starých lidí znalo. On byl toho mínění, že má každý svou vůli, a že musíme dětem nepřekážeti, čím které chce býti, ale žen jen máme hleděti, aby nic zlého nepáchali.

Měl dva syny, jednomu říkali Florián, druhému Bartoloměj. S těmi si vyšel jednou v neděli na procházku, pak si sedl pod lípu a pravil: „Slyšíte, milé děti, již dorostáte, a jest čas, abych věděl, čím kdo budete. Povězte mi, k čemu máte chuť? Čím chcete býti?“

„Já budu juristou,“ pravil Florián; „a já zůstanu při hospodářství,“ řekl Bartoloměj.

„Dobře!“ řekl otec Bartolomějovi, „máš míti bez odporu na vůli, buď jen přičinlivý, dej si na práci v hospodářství záležeti. K tomu mnoho náleží, chceme-li při hospodářství poctivé vyživení míti.“

„Tobě, Floriáne, nechci také překážeti. Máš-li pak ale k tomu dobrou hlavu? Já slýchávám, kdo chci býti juristou, že

musí velmi mnoho uměti. Troufáš-li pak se tomu naučiti?“

„A třeba toho bylo ještě víc,“ odpověděl Florián, „nebál bych se toho.“

Otec se ale v něj nedůvěřoval, nýbrž šel s ním k panu faráři, prosil ho, aby Floriánovi zub omakal, a zkusil, zdalíž má ke študiím za právníka hlavu.

Pan farář brával Floriána po několik tejdnu k sobě, mluvil s ním, dal mu čísti v knihách, zkoušel ho, pak šel k otcí a řekl: „Pane Srnče! Váš syn má výbornou hlavu a neobyčejnou chuť k učení. Dejte ho s Pánem Bohem do študií.“

Bartoloměj tedy zůstal při hospodářství a získal tolik, že si mohl celý Jandovský statek najmouti, a vedlo se mu dobře; svou přičinlivostí a že dobře hospodařil, získal sobě hodné jmění. Florián chodil nejprve do malých škol, pak šel na vysoké školy a dobil sobě mnoho chvály nestálou pilností, Když studie dokonal, dostal se nedaleko Jandova za radního. Dvůr ouřad zastával počestně a výborně, takže k němu v okolní lidé velikou důvěru měli,

Ale to není vlastně to, co jsem chtěl říci.

Hospodář a pachtýř Bartoloměj, a Florián Srnec se oženili, pojavše sobě zdravé manželky, dočkali se oba v prvním roce svého manželství zdravých synáčků s radostí, kteří k radosti rodičů rostli.

Když bylo každému deset let, každý otec chtěl svého syna k svému stavu vychovati, v němž se mu dobře vedlo. Bartoloměj přidržoval syna Bohumila, aby v zahradě plel, a pan Florián počal syna Polykarpa učiti latinské řeči. Ale oba otcové měli z dětí malou radost.

Když měl Bohumil plati, přemítal v knize, a Polykarpovi nešla latina do hlavy. Pořád byl u koní, a když jel pacholek na pole, musil Polykarpa obyčejně s sebou vzíti na koně, pak mu pomáhal orati a vláčeti.

Z toho se oba otcové velmi rmoutili, a když jedenkrát starý Srnec den svého narození slavil, a své syny a vnuky k tomu pozval, synové mu vypravovali svůj zármutek.

„Není-li nic jiného,“ pravil stařec, „snadná pomoc. Já bych myslil, abys ty Floriáne, nechal syna při hospodářství, a Bartoloměj by svého dal do studií.“

Oba však synové nebyli s tím spokojeni, myslíce sobě, že jejich otec jakožto sprostý sedlák tomu nerozumí.

Každý nutil svého syna, aby se oddal tomu stavu, v jakém otec byl. Bohumil byl bit, když četl v knihách místo letí v zahradě; a Polykarp dostával pohlavky, když neuměl z knih, co mu bylo uloženo. Oba otcové měli konečně tu radost, že takovým nakládáním jejich vůle se vyplnila, Bohumil zdělával roli. Polykarp

študoval. Z Bohumila byl hospodář, z tohoto byl posléz jurista, Otcové se z toho velmi radovali.

Ale v krátkém čase radost se jim změnila v zármutek. Když počalo setí nebo žně, Bohumil četl ustavičně v knihách, a péči o hospodářství zanechal čeládce, a že nedohlížel, práce se konala ledabylo; všude byl ošizen, takže ho za málo let věřitelé ze statku sehnali. Pan Polykarp si nebyl v stavu svém svým uměním chleba vydělati. Byl bez služby jen na svou ruku bídne živ, a mezi učenými muži opovržen.

Jednou se sešel Bohumil s Polykarpem při pivě, tu vyznal jeden druhému svůj kříž, a každý řekl: „Mrzí mě život tak, že bych raději dnes než zejtra byl pod zemí.“

Prostředkové, jak se mohou děti smilstvu naučiti

I. Pečuj o to, aby vždy dvě a dvě v jedné posteli spaly

Abberité byli odkazy mnohých dobrodinců v stavu nejen pro domácí, nýbrž i pro cizí děti školu založiti. Celý zámysl neb plán v cvičení a vychovávání, dle něhož se zpravovali, byl tak zřízen, jak jim městský ouřad přikázal, kamž také náleželo, aby k ušetření místa dvě a dvě děti v jedné posteli spaly.

Když se děti v posteli slezly, lechtaly a pokoušely se, a sahal jeden druhému sem a tam. To omakávání bylo nakažlivé, zvykly tomu, až v krátkém čase u všech vůbec se to rozšířilo.

Následkové toho byli patrní. Když se děti k rodičům navracovaly, měly bledé tváře, vpadlé a modrým kolečkem obtažené oči, a mnozí již měli vráskovité čelo. Z toho se pak Abberité radovali, když mohli svadlé děti v náruči obejmouti, jsouce toho mínění, že jejich zemdlenost jest následek pilnosti, a vychvalovali zřízení výbornou své školy každému.

Když ti chlapeci dorostli a se oženili, byli churaví, ženy byly s nimi nespokojeny, a mužové mřeli na souchotiny.

Že pak Abberité churavost a zemdlenost těla měli za nejjistější znamení pilného študování, pověst o jejich škole, v kteréž tak učení mužové vychováváni byli, víc a víc se roznášela. A když některý na souchotiny zemřel, držela se obyčejně chvalná řeč nad ním, v kteréž se mluvilo o smrti pro vlast, a o zásluhách toho muže, kterýž své síly a šťávy vynaložil, aby k prospěchu svých bližních je učinil schopným.

II. Pečuj o to, aby tvé děti v hodně teplých peřinách spaly, a časně nevstávaly

Miloval-li kdy otec své děti, jistě to byl pan radní Murnov. Nepečoval jen, aby je ve dne zachoval před každým větríčkem, nýbrž i v noci je jeho otcovská láska svými křídly přiodila. Dvě peřiny pod sebou, dvě podhlavničky neb podušky a dobře peřím vycpané svrchnice sloužily k tomu, aby všecku nehodu od dětí odvrátily, Taktéž nařídil z pouhé lásky otcovské, že vrátké dítky před' osmou hodinou z postele nesměly, dílem aby je ranního škodlivého povětří zachránil, a dílem aby pot rozmnožil.

Obojí oumysl z k největšímu potěšení šťastně dosáhl,

Následovalo ale z toho ještě něco jiného, čeho se ani radní pán nenadál, Dětem byla v posteli dlouhá chvíle. A že měli, jako jiní lidé, náklonnost k oučinnosti, kteréž zadost učiniti nemohly, tedy – se každé samo sebou zaneprázdnilo.

Za několik let vyhlíželi chlapani i holky jako vytlačený citron, Ale radní pán se tomu tím více divil, an pro ně všechno činil, co jen dle svého zdravého rozumu činiti mohl.

III. Když volíš domácího učitelem ber ohled víc na to, kolik řečí umí, než na jeho ctnosti a mravy

Když mladý pán z Nechlebovic dosáhl desátého roku, pečovala ovdovělá paní matka zvláště o vychovatele, který zná dobře francouzskou a ji dobře mluví, Říkávala často: že při vychování dětí jest nejhlavnější věc, aby se děti hodně francouzsky naučily.

Správec se jednou osmělil ji namítnouti: že při vychovávání dětí českých jest umění francké řeči právě nejnepatrnější věc, že zachování zdraví, rozmnožení tělesné síly, cvičení rozumu, ušlechtnění srdce náboženstvím a mravností jsou nejhlavnější věci.

Za to mu také nadala sprostáků, a doložila, že jest člověk, který ani neví, jak ve světě živi býti máme.

Psala tedy v tom oumyslu do hlavního města slovutnému muži, aby ji dobrého vychovatele opatřil, Tento ji schválil tři jinochy po sobě, kteří v uměních, čistými mravy a šlechetným srdcem jiné předčili. Ale nemohla žádného přijmouti, poněvadž jim ta, nejlepší vlastnost chyběla, totiž pravá vejslovnost francouzské řeči. Konečně pak byla tak šťastná, že dostala jednoho mladíka, kterýž tři léta ve francouzské zemi přebýval a francouzskou řeč čistě a

obratně mluvil, jako by byla jeho mateřská řeč. Z toho měla převelikou radost.

Bratr paní z Nechlebovic ji sice varoval toho mladíka, řka? Že nemá ani umění ani mravů.

„Což jest mi do umění a do mravů,“ odpověděla mu paní sestra, „já chci, aby se můj syn dobře francouzské řeči naučil, a k tomu jest tento vychovatel právě takový, jakého jsem si žádala,“

Nemejlila se, za dvě leta švitořil mladý pán z Nechlebovic francouzsky tak, jakoby byl v Paříži byl vychován. Ano vychoval mladého pána ještě víc naučil, totiž smilství, dříve než byl dospělý. Škoda jen, že to dítě plné naděje v dvacátém roku bylo churavé, a ve dvacátém čtvrtém na souchotiny zemřelo.

Prostředkové, jak se mohou děti mlsné učiniti

I. Neodpírej nic jejich chtíči

Johanka musila ode všeho, co jen na stůl přišlo, nejdříve dostati. To bylo již ve

zvyk vvedeno. Nesla-li matka koláče na talíři, za ni Johanka křičela: „Maminko, já chci také koláče! Dejte mi koláče!“ A předobrá matka řekla hned: „Johanko! Hned dostaneš koláče. Počkej jen trochu, až přinesu nůž!ů Ale Johance se nechtělo čekat; chtěla hlučně: „Já chci teď hned koláče.“ A pak jí matka zatím kousek ulomila.

Při obědě se první ke stolu sázela hned přístrkovala talíř k míse, nečekajíc ani až po modlitbě před jídlem. Muž sice říkával, že je to nepřípustné, aby děti napřed dostávaly, že mají dostati poslední, aby se naučily svých žádostí přemáhati; ale matka mu odsekla: že je Johanka ještě děcko, až přijde k rozumu, až se to samo od sebe napraví.

Navštívil-li někdo její rodiče, muselo se jí kafe nejdřív nalíti, a hosté museli čekat, až byla Johanka odbyta. Pak se věšela na matku, a nepřestala se jí ptáti: „Přinesete brzy konfet?“ A jak jej přinesla, musela Johanka svůj díl dostati. Pospíšila si ho snísti; pak popotahovala matku za zástěru, ukazovala na talíř, a když ji matka nechtěla rozuměti, řekla nahlas? „Já chci konfektu! Konfektu chci!“ A dobrotivá matka jí podávala jeden kousek po druhém za záda.

Pak přestala býti Johanka děckem, a byla z ní panna Johanka. Ale její mlsnost se sama od sebe nenapravila, jak matka

myslela. Kolikrátkoli nějakou pamlsku spatřila, hned se jí jazyk pěnil, a přemýšlela na lest, jak by toho dosáhla. Matka před ní musela všecko zamykati: neboť jak se jen obrátila, již byla Johanka v tom, a mlsala. K,p. jednou chtěla někoho uctíti, protože upekla bábovku. Panna Johanka nemohla se dočkati, až ji matka nastrojí, vloudila s ní kůrku přičervenalou, a zavřela tam kočku, která zlost za pannu Johanku zkusiti musila.

Takových lstí natropila Johanka přemnoho, o niž se matka dál a dál dověděla. Kroutilo jí to mozkiem, kde se mlsnost u dcerunky vzala, a pak jí připadlo, že jedenkrát, když s ní chodila těhotná, v jakés společnosti talíř střešní smlsala. A teď myslila, že pravou příčinu vyzpytovala; a řekla to Johance, a tato, jenž se předce někdy za svou chybu styděla, podržela ji pokojně, slyšíc, že ji zdědila, a že se více změnit nemůžu.

Jak hledá mnohý v ničemnostech příčinu své viny.

II. Dávej jim peníze do ruky, a neptej se, jak je vynaložil

Pan Antony slyšel, že ve vzácných domích jest obyčej, dětem peníze na vyražením dávat. A že by byl rád k vzácným lidem náležel, dával dětem

také v neděli peníze, a když zase byla neděle, dal jim opět co slíbil, neptaje se ani človíčkem, co s předešlými penězi dělaly.

Za ty peníze kupovaly si samé pamlsky. Hrozinky, mandle atd. nosily pořád v kapsách.

V prvních týdnech jim peníze stačily. Že však se jejich mlsná chtivost ví a více rozmáhala, a že dál a dále dražších pamlsků seznaly, byly již v pondělí peníze ty tam.

Teď měly děti celý týden býti bez peněz, a nemohly nic koupiti, To bylo nemožné. Musely tedy přemejšleti na prostředek, jak by mohly sobě spomoci. Z počátku vypůjčovaly a splácely z peněz, které náležely na budoucí týden. To nemohlo dlouho trvati. Brzo to přišlo jak daleko, že své peníze již na čtvrt léta napřed utratily.

Co tedy měly počítí? Daly se do krádeže, a věděly svůj úmysl dobře vyváděti. Že jejich otec měl silné příjmy a sám nevěděl, mnoho-li peněz v zásobě má, mohly mu bez vyzrazení potajmu jeden zlatý po druhém vyluzovati, že ani nepoznal.

Nedbalý student, co všechny své věci zastavil, a před několika tejdý pro dluhy do vězení zavřín byl, jest mladý, Antony. A žena, o které jest pověst, že prádlo a šaty dává do zástavy, aby si jen

soukromě mohla napéci tortů, jest Julie, o které jsem právě mluvil.

Starý pan Antony se může usoužiti nad tím, a rád by věděl, kdo mu děti svedl. Sám sobě říkává: „Já tím nejsem vinen, já jsem je ke všemu dobrému vedl.“

III. Namluv jim hodně, jak sladké jsou pamlsky

Mistr Job měl veliké příbuzenstvo, v němž se často hody strojivaly. Brzy byl ozván na svatbu, brzy na křtiny; brzy k jiné hostině, z nichž obyčejně druhý den, pro děti něco sladkého se poslalo, To jim Job rozdával s takovou slavnou tváří jako by to byly věci, jimž pro vzácnost ani jaká cena určití se nemůže. Dával-li Františkovi kousek tortu, držel ho dříve do vejšku půl čtvrt hodiny, řka: „Vidíš, co jsem ti s sebou přinesl! To je něco dobrého! To bude chutnati! Ach, to si osladíš hubičku! Chceš pak to předce?“ Tu se Františkova chťič hodně roznítla. Natahoval ruce a volal: „Ach, milý tatínku, dejte mi to!“ Když Františkovi již hodně prahlo; dostal kus tortu. A pak rozdával druhým dětem také s takovými ceremoniemi.

Ale nikdo nedělal, když jim dával hrách nebo kaši.

Bylo-li něco dobrého k jídlu, juž se napřed oblizoval, a říkával: „Ach! Tot' je

něco výborného, dnes si hodně pochutnáme.“

Takovým způsobem své děti naučil, že není pro člověka na světě většího štěstí, leč když má co dobrého k jídlu, a že všeliká skvostná jídla jsou lepší než prosté vařivo.

Poněvadž ale každý člověk po blaženosti touží, musela arci v Jobových dětech vroucí dychtivosti vzniknouti, kteráž je při každé příležitosti k spokojení své náklonnosti mlaskami pudila. A tak se naučily býti mlsny.

Prostředkové, jak se mohou děti žravé učiniti

Pečuj, aby si hodně ucpávaly žaludky

Paní Veronika myslila, že na její stav nepřisluší, aby se dětmi obírala. Myslila, že k tomu jest sprostý lid na světě. Odevzdala tedy hned po porodu svého Adolfa stařícké ženě Sybile, řkouc:

„Tu máte Adolfa! Vám ho odevzdávám do srdce! Chovejte ho, pečujte o něj, jak by byl vaše dítě! Však já budu věděti, jak se odměniti.“

A Sybila, dobrá, poctivá žena, starala se skutečně, jako by to bylo její vlastní dítě, Slýchávala od své babičky, že malé děti nemohou ještě říci, co se jim chce, a že také nemůžeme věděti, kdy jsou nasyceny, protože je musíme tak dlouho krmiti, až začnou kuckati. Proto také krmila Sybila malého Adolfa vždycky tak dlouho, až pokrm vykuckával, a aby se o tom dobře přesvědčila, dávala mu zase co vykuckal, až zajisté věděla, že se do něho nic víc nevejde.

Takovým způsobem dostával Adolf vždy třikrát více, než mohl jeho žaludek snést, a proto mu se již tehdy hodně roztáhl.

Když počal mluvit, bývalo ráno jeho nejprvnější slovo: Housku! A Sybila

přispíšila, aby mu ji přinesla. Když ji snědl, chodil do pokoje k otci, který právě snídal, a dal mu hubičku, za to dostal dva šálky kafe a několik krejcarů na housky.

Zatím vstala panímáma, Adolf se k ní přiloudil, líbal jí ruce, a – musil ovšem s panímámou pít čokoládu a několik suchárků (Zwiebach) vyomáčeti.

Když to měl v sobě, šel přátelů navštívit, a dostal zase něco na zub.

Zatím bylo poledne, a tu zase dobrou porci do sebe vehnal. Dopolední strávil jako předpolední, a když šel spát, chroupával ovoce, neb několik preclíků.

A tak Adolfovi minulo leta jídlem a zažíváním, a nabyl tím podivnou hbitost v obém.

Prostředkové, jak děti ke všemu dobrému mrzuté učiniti

**Nevšímej si, když se děti snažejí
býti dobré, a brzy je to omrzí**

Karolinka si vymínila: „Dnes počnu býti hodně dobrá, aby přemilý otec, která má se mnou tolik práce, aby přemilý otec, který má se mnou tolik práce, ze mne radost měl.“ Sotva vstala z lože, sedla si za rám, a šila tak pilně, že by na její leta žádný byl ani neočekával. „To se bude smáti, řekla sama k sobě,“ řekla sama k sobě, „až sem přijde, a mou pilnost spatří!“

Otec přišel do světnice a nesmál se, Vzav kalendář do ruky, díval se, brzo-li bude ouplněk. Přišel podruhé, a karolinka na něj po očku tak laskavě hleděla, že bychom mysli, že ji musí zpozorovati. Ale nevšiml si jí. Šel raději k psíkovi, a zahrál si s ním.

Po jídle odešel do veselé schůzky.

Karolinka šla hned do jeho pokojem vymetla tam, postavila stolice do pořádku, utřela mu stoly, a vyklidila všecko, co dle jejího zdání nebylo na svém místě. Pak se postavila a napsala mu roztomilé psaníčko, v němž mu upřímně slibovala, že od dneška chce býti hodně poslušně a dobrou dcerou.

Otec se navrátil a šel do svého pokojíka, Karolinka se loudala za nim, aby byla svědkem otcovské radosti z jejího dobrého chování.

Ale otec neznamenal pořádku, který se tu v jeho nepřítomnosti stal.

„Kde pak mám zapisovací knížku?“ ptal se bouřlivě.

Krolinka nemohouc si hned zpomenouti, kam ji položila, běhala plná leknutí, hledajíc říkala: „Já jsem – já jsem...“

„Je-li pravda, tys ji někam dala?“

„Ano! Já jsem chtěla – já chtěla...“

„Ty hloupé děvče, nemáš se mých věcí ani dotknouti!“

To ji ubohou tak zarmoutilo, že již bylo na tom, aby své psaníčko roztrhala.

Tak se předce osmělila mu ho dáti.

„Jdiž mi,“ řekl otec, „s tím vejterkem. Te%d nemám kdy s tím se zaneprázdniti.“

Tak nepříslušné nakládání mělo ten oučinek, že nikdy více Karolince nepřipadlo, aby otci jaké zalíbení učinila.

Prostředkové, jak se mohou děti tupé učiniti

I. Dávej jim hodné pohlavky, když něco provinily

V jednom domě byl obyčejný trest, za každé provinění několik hodných pohlavky. Když Kašpar neb Jiřík něco po vůli rodičů neučinil, hrozili mu obyčejně: „Počkej! Já ti za ucho, až tě sluch a zrak pomine.“

A nezůstalo při vyhrožování, ale vyplňovalo se několikrát za den citelně, že chlapani častokrát několik minut jako pitomí stáli, zvláště když na ně otec přišel. Neboť máje silné a těžké ruce, tloukl nima děti vztekle do hlav, že se často před ním válely.

Tím náramným otrášením byl celý jejich mozek porůznu. Z Kašpara a Jiříka stali se největší hlupáci. Očima hleděli v sloup. A ústa měli skoro pořád otevřeny. Od svévolných lidí museli snášeti mnoho nátisku a posměchů, a každý jim namlouval všeliké pošetilosti, oni jim věřili, a každý se z toho radoval, když to pak po něm dále povídali: že soused chytil bubáka do želez; že turecké vojsko lítá v povětří atd.

Kdo tedy má zalíbení na hlupácích, tomu ať se líbí své děti takto vychovávat; a dobrý oučinek toho nezná. Probatum est.

II. Odevzdej se opilství, a zplodíš hloupé děti

Krčmářové děti nebyly též schopnější než předešlí. V osmém roku začaly tepre mluvit, v dvanáctém čísti, a rozmejšleti – nikdy.

Matka si stěžovala lékaři, a tento ji odpověděl: „Jak pak to může jinak býti, vždyť váš muž nejde nikdy střízliv do postele.“

III. Učiň své děti před časem chytré, budou brzy hloupé

Pan profesor Drosius se oženil a zplodil roztomilé děvčátko. Již v prvních tejdnech svého života dávalo na sobě znáti, že má veselou a důmyslnou hlavičku, z čehož se rodiče přenáramně radovali. Jejich celá mysl vězela na něm, takže skoro celý den se s ním obírali a hraním mu všeliké známosti vštípili. Když pak dvouleté děvče něco prořeklo, co se zdálo nad její věk; rodiče se až k vytržení z toho radovali.

Aby si tu radost zveličili a rozmnožili, vymyslili všemožné prostředky, aby Maryanku k učení popudili, Naučila-li se

čemu, hledali příležitost, aby se s tím někde ve veřejné společnosti zase prokázati mohla. A tu se jí nemohli dost vynadiviti a vynachváliti; hladili a líbali to roztomilé děvče, dali mu cukroví a někdy také skleničku vína. Když pak se společnost rozešla, dávala jí matka mateřské napomenutí, řkouc: „Vidíš, Maryanko, jak je to hezké, když se kdo čemu naučí? Tu ho všickni lidé chválí, a dostává tu a tam skleničku vína neb kousek cukrového!“

To pohnulo Maryanku, že své síly tím více napínala. Když druhé děti hrály a žertovaly, ona seděla učila se, naučila se tolik, že se tomu všickni lidé divili.

Než ji byly čtyry leta, uměla již zběžně čísti. Te=d se učila francouzské řeči popsání zemí; v šestém roce se učila všeobecné historii, a čtla básniře.

Otcovská a mateřská péče rodič patrně odměňovala, neboť byla Maryanka v dvanáctém roku tak rozumná, že i cizí lidé pana profesora Drosia navštěvovali, aby to podivné dítě viděli. Mluvilo o starém Římě a o řecké zemi tak, jako by tam bylo bývávalo; posuzovalo básniře a divadelní hry jako přísežní soudce, a když se počala jaká vojna, předpovídala bezpečně, jaký konec vezme.

Co by to z ní bylo bývalo za ženu, kdyby její rozum byl pořád tak rostl. Bohužel! V třináctém roce šlo to s ní nazpátek.

Marynanka si počínala stěžovati, že z toho, co čtla, sobě nic pamatovati nemůže; její usudkové dál a dále klesali, a posléz vyskytovaly u ní znamená velikého sprostáctví.

Jedenkrát ji sestřenice Františka navštívila, kteráž ještě v šestém roce čísti neuměla, a teprv v desátém roce k učení přidržována byla, a pan profesor Drosius znamenal na ni k své největší žalosti, že jest Františka veselá, vtipná, rozumná děvče, a jeho Marynka je přímo naopak. Tu si sedl smutně na kanapé, hlavu podepřel a vzdychal. V tom k němu přišel bratr jeho sedlák.

„Nu?“ pravil, „co pak je ti? Myslím, že lapáš vrtochy?“

Ach, odpověděl profesor, mám velikou žalost, Moje dcera! Moje dcera!

Sedlák: A co je tvé dceři? Snad je nemocná?

Prof. Sám nevím, mám-li to nazývat nemocí. Dost na tom, že jest den ode dne sprostější. Má tak slabý rozum, že nemůže ani těch nejsprostějších věcí chápati.

Sedlák, Marynka?

Prof. Marynka! A sám víš, jakou práci jsem si dal s tím děvčetem! Co všechno ještě vloni věděla.

Sedlák. Neměj mi za zlé, milý bratře! Mně se zdá, že je to s dětmi jako s koňmi. Zapřaháme-li je příliš časně,

jsou střečkové a zůstanou střečkové. A když děti příliš časně k učení doháníme, také z nich nic nebude. To jsem si již dávno myslíval, ale nechtěl jsem ti o tom nic říci, protože ty jsi profesor, a já jen sedlák.

Prostředkové, jak se mohou děti ke všemu nekloudné, nemotorné učiniti

Pečuj, aby byly dobře obslouženy

Pan Jarolím i s milou chotí milovali své děti tak vroucně, že skoro nic jiného nedělali, než svým dětem posluhovali, a o posluhování pečovali.

Celé předpolední strávivali s strojením, čekáním a přenášením snídaní. Při obědě nemohli předobří rodiče ani sousto pokojně požití; neboť jedno z dětí křičelo: „Já chci chleba!“ Druh: „Nemám nože!“ Třetí: „Mně se chce pít!“ A jak jen které něco chtělo, hned vstal otec neb matka, aby jim vůli vyplnili.

Vyšli-li do polí, rodiče byli plni starostí, aby jen žádné z dětí nepřeskočilo přes

příkúpek neb přes široký kolej, aneb aby žádné nelezlo na pahrbek, neb aby se dolů nesvalilo, V takových příhodách běhali hned pečlivě ku pomoci, a volali na děti, aby státi zůstaly, pak je přesazovali přes každý dolíček, a vodili je do vrchu a s vrchu za ruce.

Ta ochotnost v posluhování dítek konečně rodičům byla velmi obtížná. Děti zblběly, že nebyly v stavu sami se obvlíkat, něco si na šatech spraviti, ne tu nejmenší práci zastati. Skoro po každé dítě musil paní Jarolímová zvláštní služku držeti, a tím se její outraty ročně velmi rozmnožily. U předce ani tolik služek nestačilo dost posluhovati. Paní Jarolímka musela celé dny pro své čtyry dcery a dva syny práti, zpravovati a vařiti, a pana Jarolim a přes tu chvíli volali, aby děti pomáhal oblíkati. Při stole seděly děti pohodlně, a rodiče posluhovali. Nemohli žádného vyrazení chutně užiti. Kam si koli vyšli s dětmi, děti jim samými bouřlivými rozkazováním oddechu nedaly. Tu zněl příkaz: „Maminko! Zavažte mi zástěrku!“ Tam: „Tatínku! Přezka se mi rozepnula! Pomozte mi přes tu jamku! Veďte mne, veďte mne, abych nepadl: A! Ale! Já jsem upadla, pomozte mi!“

Tentokrát paní Jarolímovu navštívila sestra. A když se zeptala, jak se má; dala se paní Jarolímka do pláče, řkouc: „Ach,

milá sestro! Nemohu se ze svého života ani zaradovati. Práce neubude, nejsem si v stavu ani den popřáti. Celý den chodím na schody se schodů. Lehnu-li večer do postele, jest mi, jako bych měla všechny klouby polámané. Nevěříš ani, jak zle se mi vede,“

„Nevím,“ odpověděla sestra, „co chceš. Vždyť pak máš dosti služek.“

„Pravda jest, že mám tři služky, ale považ si! Šest dětí, ty chtějí míti posloužení.“

„Tvé děti posloužení? Vždyť umějí běhati. Já bych myslila, že by z nich každé mohlo zastati děvečku neb služebníka.“

„Ty mluvíš jako děcko. Pomysli si jen, mnoho-li práce potřebí, když se má pro plný dům lidí jídlo strojiti“ Mnoho-li šest dětí roztrhá!“

„Což nemáš již tři ztostlé dcery? Já bych myslila, že kdyby uměly rukama hejbatí, mohly by mnoho pracovati, a tobě ani nebylo ruky třeba natáhnouti.“

„Dcery [...] bych viděla, jak by se k tomu postavily, kd [...] zašíti, neb polívku vařiti, atd.“

Prostředkové, jak se mohou děti nepořádku naučiti

Zakaž časně dětem náchylnost k pořádku

Filipinka byla v raním věku příkladem dobrého pořádku. Chtěla své prádlo a šatstvo vždy ráda mít čisté, což také mohlo být, dokud stará Kateřina, která čistotu milovala, u rodičů sloužila. Filipinka byla bedlivá, aby každá věc určité místo měla, kam by se, když se jí použilo, položila neb postaviti mohla. Díru v punčoše neb v jiném šatu dokonce nevystála.

S tím nebyla její maminka nikoli spokojena. Kdyby to bylo mělo pořádek trvati, matka by byla musela ustavičně bedlivě Filipince dobře raditi, a ji při pořádku zachovávat. A to by měla, jak říkávala mnoho co dělati, kdyby se měla o každou takovou maličkost starati.

Heliobor, Filipinčin bratr, byl náramně svévolný chlapec. Když sestra odešla, přehledal jí všechny knihy a hračky, a rozházel jí je, Když se Filipinka navrátila, a ten nepořádek spatřila, běžela s pláčem k matce, ukázala jí svou skříni, a prosila ji, aby tu svévolnost zakázala.

Ale matka jí dala obyčejně chladnou [...]: „Pošetilé děvče! Musíš-li pro ty

ničemnosti tak křičeti? Postav ty věci tak, kde [...] dobře!“

Měla-li Filipinka díru v punčoše, neb v šatech, běžela tesklivě k matce, řkouc: „Podívejte se maminko na tu díru! Dejte mi jehlu! Já si to zašiju!“

Ale matka ji odehnala, řkouc: „Nemám teď jehlu, a nemám kdy, abych ti na hřebíčku seděla!“

Když Filipinka odněkud přišla, a matku o klíč od skříně žádala, aby do ní šaty své vložit mohla, říkávala matka? „K tomu je zejtra dost času. Vždyť můžeš zatím své věci dnes večer položit sem na lavici, neb na postel hodit.“

A poslušná Filipinka činila navlas, co jí matka velela. Již nedbala o skříní: knihy, hračky pohazovala brzy na ohniště, brzy na schody, brzy do zahrady. Mnohým přemáháním náklonnosti k pořádku, přivedla to tak daleko, že mohla v dřevých punčochách, v roztrhaných šatech, ve špinavém prádle z domu vycházeti, bez zardění studu, A kde se svlékla, tam zůstaly šaty ležeti.

Teď jest vdaná, a její domácnost jest příkladem dobrého nepořádku. Plénky váže dětem místo servitů, v parádním pokoji povaluje se špinavé prádlo, a noční stolice stojí ve spižárně. Děti by, jak říkáme, se přilepily, kdyby s nimi o zed' mrštily.

Kolik můžeme ustavičným cvičením u dětí způsobiti!

Prostředkové, jak se mohou děti marné, šperkové učiniti

I. Nauč je znáti velikou cenu ozdob

Jak Emilie vstoupila do manželství, musela s velikou mrzutostí opustiti svou vystrojenou loutku neb pannu, s kterouž je až dosavad nejradše obírala.

Po trojím čtvrtletí narodila se jí Rozárka a nahradila Emilii opuštěnou loutku dostatečně. Tato již po porodu v posteli vymejšlela velice, jak svou dcerušku budoucně vyšperkuje, a splnila to větším dílem šťastně. Již v třetím roku způsobila, že Rozárka dlouhé šaty podle mody nositi a zkadeřené vlasy míti mohla.

Rozárka měla všeliké dobré vlastnosti. Často rozdávala chudým dětem své snídání, a pomáhala jim ze své pokladničky. Dychtila po cvičení. O všech věcech chtěla věděti, odkud pocházejí, a k čemu prospívají. Často si přinášela slabikář a prosívala matku, aby ji písmena znáti naučila. Ale matka si toho všeho nevšímala.

Když se jí ale kadeř podařila, když měla nové šaty, čepec, klobouček nebo novou pentli, nemohli se jí dosti vynachváliti, a ji se vynadiviti. Matka ji vroucně objala, zlíbala ji, a nazvala ji svým andílkem,

svým cukrouškem, vedla ji k zrcadlu, a žádala s mateřskou něžností, aby dala [...] si nepomačkala kadeř, aneb šaty nepošpinila.

Tímto věrným vychováním Rozárka se docela přesvědčila, že jest člověk k tomu stvořen, aby se kráslil, že jeho svrchované dobré jen v okrase záleží, a že jeho největší přednost jest ta, že si může dáti kadeři na hlavě nadělati.

A učinilo se z ní zouplna marné děvče.

Teď soudí o ceně člověka dle kadeří. Muž, který nemá nadrchané hlavy, jest jí hňupem, a kdo nemá dle nejnovější mody kroucených vlasů, tomu odpírá všechno gusto (chuť). Pyšní se na zlaté hodinky, jako jiní lidé na dobré svědomí. O svém. O svém pařížském čepci mluví tak horlivě, jako jiná ženská o počestnosti, a tu největší ostudnost promine snáz, než nedbanlivost v oděvu. Jak se má polívka vařiti, mnoho-li příze jest třeba do kopy plátna, to neví. Ale jak se dělá nejvoňavější líčidlo, kolik loket krajek jest potřebí k olemování celých šatů, to má dobře v hlavě. V tesklivých dobách, kde jiní lidé v dobré knize čtou, bere outočiště ke skříni na šaty a k ozdobám, přepočítává šaty, pentle, prsteny – a tj. srdečná útěcha, a kořání pro ni.

II. Vod' je časně co možno do velikých společností

Karolinka, kupce Mykara nejstarší dcera, byla v třináctém roce odevzdána výbornému duchovnímu pastýři, aby v ni mravnost vzdělal. On si na tom dával velmi záležitosti, aby Karolinku s smyslem a duchem křesťanského učení seznámil. Já ho jedenkrát poslouchal, když jí následující text vysvětloval: „Hledej nejprve království Božího a spravedlnost jeho, ostatní všechno bude nám přidáno. Tím chce, říka, náš milý spasitel říci, bychom přede vším po toužili, aby z nás byli dobří lidé, abychom se přičinili býti spravedliví a ctnostní, a pak že se nás zevnitřní stav vždy víc a více lepší. Milá Karolinko! Není-li pravda! Co mi spomůže, když všechno okolo mne svou cenu má, a já když jsem bez ceny? Pomysli si na ženskou, která má kolem okolo na sobě pentle a ozdoby viseti, ale když přitom jest neznalá, nelaskavá, vadivá, a žádostem svým podrobena – není-li nešťastná? Řekni, kdyby byla třebaš kněžna, nezavrheš-li ji v svém srdci? Není-li přirozená červenost na tvých tvářích milejší, nežli červenost líčidla? Nemá-li tedy to, co sami ze sebe vyvedeme, větší ceny, nežli všechno, čím se po zevnitř ozdobujeme? Když jsme sami nejprve dobří, máme-li rozum, přičinlivost, šlechetnou mysl, ostatní všechno samo od sebe přijde; zdraví nás

činí krásné, lidé nám prokazují lásku a náklonnost, a náš příjem se množí.“

Tak mluvil duchovní otec, a ukazoval Karolince, co musí jakožto děvče činiti, aby hledala království Božího, a spravedlnost jeho.

Takové rozmlouvání pohnulo Karolinku velice. Nedbala o žádné ozdoby a šperky, ale pečovala jen aby z ní bylo hodně dobré, rozumné, pilné děvče.

Tot' všecko duchovní otec velmi dobře myslel, a kdyby byla měla Karolinka býti vychována pro sebe, pro budoucího manžela, pro budoucího manžela, a pro své dítky: nichž se tomu vychování nedalo vystaviti. Ale do světa nebylo takové vychování nic.

Paní Mykarova to brzy [...], a počala Karolinku do veřejných společnosti v tom oumyslu vyváděti, aby jak matka říkávala, víc světa nebyla. Karolinka tam vstoupila s pokornou, rozšafnou tváří, a v prostoučkém oděvu, tu hned všickni mladí páni a panny sobě něco posměšného do uší šeptali; a mladí páni líbající nalíčeným a vystrojeným děvčatům ruce, a mnoho jim líbezného a pochlebného mluvíce, Karolinky sobě ani nevšímali.

Tot' ovšem Karolinku rmoutiti muselo a popudilo ji, že k péči o vnitřní vzdělání, péči o zevnitřní okrasu připojila. Žádala tedy matku, aby ji dovolila dáti si hlavu

kadeřiti, krajky a pentle nositi, jak to viděla na jiných děvčatech.

Pečlivá matka se zaradovala, že její prostředek k zbystření Karolinky již ponejprv měl takový oučinek, a obstarala všecko, co jen dceruška žádala, Hned první tejdén nato, vyskytla se již panna Karolinka v jiné podobě. Na hlavě měla plno kadeří a pletenců, s vysokými perlami a drahým kamením obsazeným hřebenem, a to vábilo již oči všech přítomných na ni; na sobě měla teninké, bohatě vyšívané a pod nimi hedvábné šaty, a všelike jiné ozdoby, kteréž pařížské čepičářky k výšení důstojnosti člověka vynalezly, kteréž ani nevím, jak jmenovati, poněvadž se přiznati musím, že jsem nikdy vyučen, abych cenu ozdob a stkvostnin, nimiž se jediné v společnostech zalíbíme, v stavu byl odhodnouti.

Nato si Karolinka stoupila k zrcadlu – ach! Jak se zaradovala! – Nikdy ještě nepocítila důstojnosti člověka jako teď.

Velmi vážně v cítění své důstojnosti vstoupila do veřejné společnosti, a tenkrát si ji každý všímal.

Ženské ji vychvalovaly, že se tak příslušně proměnila, prohlížely její celý oděv, a líbil se jim až na některé maličkosti. Mužští již na ni hleděli, líbali jí ruce, chválili její gusto v oděvu, ano jak přešťastná se cítila, že ji pan

doktorand Boháček domů doprovázel, a při loučení svou bohyní nazval.

Tot' byla ovšem jiná řeč, než co slyšela od duchovního otce, neboť on ji nemínil k ničemu jinému vychovati, než aby z ní byla dobrá manželka a matka.

Chodívala k němu sice ještě nějaký čas, ale málo to prospívalo, poněvadž byla její mysl teď s důležitějšími věcmi zaneprázdněna.

Jednou jí duchovní otec živě vykládal, jakou radost pocítí člověk, který může svůj minulý život přemyslet, a když si není vědom žádného zlého činu; a sice tím více, když mnoho dobrého spařuje, kteréž ve světě způsobil.

Ku konci tohoto výkladu ptal se jí: „Nežádáš-li si také toho štěstí, milá Karolinko?“

„Co račte? Kterak?“ ptala se Karolinka celá zamyšlená.

To rozmilé děvče na celý výklad nepozorovalo. Cítila se, že jest k něčemu hodnotnějšímu na svět ustanovena, než k domácím radostem, kterýž každý nádeník požívá, totiž: aby se světu zalíbila; a to byla nyní její nejvroucnější žádost. Protož také při výkladu obírala se s tou myšlenkou, jak by se mohla dle nejnovější mody krásně vystrojiti.

Sotva se u otce duchovního vyučila, nastoupila slavnou cestu, pro kterouž

byla dle svého zdání stvořena. S opravdovým zapřením sebe samé, zanechala své vzdělání, a byla jen světu živa. Aby se každému, zvláště mládencům zalíbila, byla její vroucná žádost, kterou s velikým nákladem, a se ztrátou pokojné mysli vyplniti se snažila. Komorní rada pan Motejl byl tak šťastný, že se ten drahý klénot, o nějž se čtvrt sta mladých panáčků pokoušelo, jemu jedinému dostal.

On s ní strávil sedm dní v přešťastným manželství; a mohl bývati čas svého života tak šťastný, kdyby to byla jeho hlava plná vrtochů připustila, Ale on chtěl, aby se paní manželka dle jeho gusta řídila, a aby se obírala s řízením domácího hospodářství.

„Jaké to nešťastné požádání,“ pomyslila si Karolinka. „Můj muž a můj dům měl by býti má celá veškerost, s kterou jen bych měla obírat? Jak sprosté by to bylo! Jen svět jest ten, dle jehož úsudku se řídit budu.“ A zůstala tomuto občanskému pravidlu věrná až do posledního rozdechnutí. Společnost, šatstvo a život nezvolila dle manželovy vůle, ale podle gust svých bývalých milovníků.

Je-li rekovství svým pravidlům sobě ustanoveným všecko obětovati, tedy byla Karolinka jedna z těch největších rekyň. Láskou manželovou opovrhla, o zdraví a

ctnost svých dětí nedbala, obětovala své vlastní zdraví a spokojenost; celé jmění zanechala věřitelům, a to všechno z toho ohledu, aby se světu zalíbila, Zemřela sice v bídě, a byla v posledních dnech života ode všech lidí zavržena; ale předce byla aspoň s tím spokojena, že své strany nic nezanedbala, aby se světu zalíbila.

Prostředkové, jak se mohou děti navésti, aby měly zalíbení v zahálce

Představuj jim často obtížnost práce a sladkost zahálky

Mezi vším uměním jest umění zahálky to nejtěžší. Náklonnost k práci jest v celé lidské povaze, v celé krvi, v žilách, v srdci, v žaludku rozšířena. Již v nově narozeném dítěti jest ji znáti, že se rukama i nohama hledí sprostiti všeho, aby po vůli si býti mohlo. A kdybychom za to měli, že vrčení člověka záleží v tom, aby jen jedl, a zásluhy lidské abychom počítali podle jídel a nápojů, kolik jich kdo jedl neb vyzunkal; přece by žádala přirozenost člověčí práci, aspoň co prostředek, aby podle tohoto vznešeného určení živ byl; poněvadž prací žaludek lépe zažívá. A proto také

vidíme, jakého násilí jest třeba; abychom se zahálce naučili, a prudké puzení k práci udusili.

Vychování a příklady mohou i v tom mnoho způsobiti, jakož z příběhu mistra Zahálky dostatečně se dokazuje.

Když měl mistr Zahálka něco v díle, k čemu jen drobet namáhání potřeby bylo, mluvil o tom již tolik tejdnu napřed. Natahoval se, zíval vzdychal, řka: „Příští tejden, ba příští tejden! Nebude k vydržení, to budu museti pracovati! Kyž pak mám tu zaklenou práci s krku!“ Když se dal do práce, vzdychal, jako by mu bylo těžko od žaludku. Po každé čtvrt hodince sebou hodil na lavici a vzdychal: „Ach, milý Bože! Práce! Na světě není než soužení, co se člověk musí nahmožditi!“

Na neděle a svátky si držel velmi. Když v sobotu byl večer, říkával: „Bud' Bohu chvála! Tejden minul; zejtra máme neděli; to se vyspím. Dokud nebude devět hodin, žádný mne s postele nedostane.“ A splnil slovo.

Když bylo tehdáž tolik svátků zrušeno, nejvíc horlil proti tomu.

Když spatřil jakého kapitalistu, ukazoval ho dětem, řka: „Ten člověk se má dobře! Není mu třeba ani ruku natáhnouti, může jísti a píti, co hrdlo ráčí, a spáti do sytosti.“

Nejstarší syn Nykodem sobě ta naučení výborně pamatoval, a vynasnažil se, aby se vyplnila. Prvních třináct let svého života v samé zahálce strávil, sotva že ho učitel donutil, aby se čísti a psátí naučil.

Mistr Zahálka rád by byl viděl, aby jeho syn ostatek svého života v spokojenosti strávil. Ale že byl chudý, a viděl, že není možné, aby svému synu tolik příjmů opatřil, coby k mařivému životu nevyhnutelně potřeba bylo, musel se ho předce zeptati: „Nykodeme, čím pak chceš býti?“ A Nykodem odpověděl s velkou rozmyslností: „Studentem, tatínku! Studentem!“ Neboť myslil, že student nemá co dělati než píti, tabák kouřiti, a v karty hráti.

A mistr Zahálka schváliv mu to předsevzetí, nechal ho býti studentem. A že do vzdělaných domů dělal, povedlo se mu, že stravu darmo a k tomu ještě fundací svému synáčkovi naděje plnému vymohl; a v osmnáctém roku měl Nykodem to potěšení, že z něho byl student. A jest ním posavad v svém padesátém šestém roku.

V první třetině svých akademických let byl živ z fundací; v druhé třetině z her, šaškováním a šizením nových studentů; a v třetí se mu ovšem vede bíděně. Šašky mu pomalu zacházejí, a lest ve hře již se kolikrát vyradila, paruka mu oprchává, kabát čím dále více se obnáší, prádlo se

trhá a hmyz se v něm množí. Ale má bratra, který šel na moře! Kdo ví, jestli si tam padesát nebo sto tisíc tolarů nezíská, a potom Nykodemovi kvůli neumře, a jemu celé jmění neodkáže, V té sladké naději snáší trpělivě hlodání hmyzu a hlad.

Prostředkové, jak se může dětem vštípit lakomství

Čiň jim časně co možná vážně představení o ceně peněz

Byl-li pan Kašpar, jak někteří jistí, skutečný lakomý? Nechci souditi. Tolik ale jest v pravdě, že měl velmi rád peníze. Nejblaženější chvíle byla pro něj, když peníze počítal, a myslel, že nejužitečnější den vynaložil, když nejvíc získal. Šťastný a bohatý bylo u něho jedno.

Tuto moudrost hleděl také malému Bohumirovi vštípit. Když v jeho přítomnosti o penězích mluvil, stávalo se to s největším potěšením; a když byla řeč o předešlé vojně, že tehdáž odchodem v obilí sto ze sta získal, oči se mu jiskřily, tváře mu hořely, a po celém obličejí se mu rozlila veselost, jakou šlechetný člověk cítí, když na místo opět přijde, kde před několika lety šlechetný skutek vykonal. Slyšel-li o někom, že si vzal bohatou ženu, neb že mnoho zdědil, říkával: „Nu, to je pravda! Tomu připustím! Tolik štěstí!“

A tím způsobil tolik, jako by byl řekl: „Bohumire! Čím budeš míti víc peněz, tím budeš šťastnější. Co se mluví o dokonalosti, o lásce k bližnímu, o tichých

radostech ctností, jsou samé šašky; já jsem byl, veř mi, dlouho živ, ale nepocítil jsem sladších radostí, než z cinkání peněz. Tvůj hlavní oumysl budiž tedy, abys peníze získal. Ostatní všechno musíš míti jen za maličkost.“

Na všechno se horšiti, k čemu bylo třeba nákladu. Každou procházku, každou hostinu vykládal dětem za smrtelný hřích, a říkával: že je za to trest nemine. A říkával, že se toho ještě dočkám že takoví lehkomyšní lidé půjdou žebrotou; že takových ptáčků již mnoho znal, jimž se konečně zle vedlo. Almužnu nezavrhoval docela, ale doložil, když o ni zmínka byla, že láska od sebe počíná, a že nemáme dříve udělovati, leda až nám něco zbývá, a že máme býti prozřetedlni, abychom jen těm dobře činili, kteříž toho zasluhují. A že se mu nikdy nezdálo, že by měl co nazbyt, a že věděl o všech chudých v celém městě nějakou chybu, kteří dle jeho vzdání nejsou hodni dobročinnosti: nespátřil Bohumir nikdy skutečně dobročinného skutku.

Pan Harpar dal svému synu již v osmém roku naučení, jak by měl všechna ta naučení v skutek uvést. Dal mu pokladnici, a tejdně několik grošů na Outraty. Ku konci tejdnu musel mu klásti oučet, a když nic nevydal, objal ho otec co nejvroucněji, chválil jeho schránlivost, a dal mu ještě několik krejcarů za

odměnu. Často ho žádali druzí školáci, aby s nimi šel na procházku, neb ho pokoušivali, aby jim koupil ovoce, jaké tehdaž bylo k dostání. Otec mu to zradil. A když uposlechl, chválil ho druhý den, řka: „Vidíš, kdybys byl včera svých společníků uposlechl, dnes bys měl po radosti. Ale žes mne poslechl, máš ještě své peníze, a můžeš na nich ještě dlouho radost míti.“ Přepočítával si často pokladnice, a když mu drobných přibývalo, otec mu je vyměnil za dvacítníky, aby se nikdy nezachtělo Bohumirovi něco utratiti. A když přepočítal, pan Harpar mu pokaždé představoval, jaké to bude štěstí, až si uchrání 50 zlatých, že je bude moci ručiti co jistinu, a z nich ročně aspoň dva a půl zlatého ouroků shrábnouti.

Pan Harpar měl to potěšení se přesvědčiti, že mu dobrých naučení nadarmo nadával. Bohumir brzy porozuměl, že jsou peníze jedinké dobré, kteréhož člověk dosáhnouti může. Celá jeho dychtivost se hnala po penězích. On si odpíral každé občerstvení, kteréž nám přirozenost v každém měsíci poskytuje; prodával také lahůdky, když je od své babičky dostal, svým spolužákům. V desátém roku vedl již obšírný obchod, neboť věděl aktivně od druhých dětí hračky lacino kupovati, a potom zase při příležitosti zpeněžití.

Tím skutečně uschránil tolik, že v dvanáctém roku již otci padesát zlatých vysázal, a jemu takovou radost způsobil, že otec radostí plakal.

Bohumir předčil po čase svého otce, Měl takovou vážnost pro peníze, že všech jiných radostí, kterých jiní požívají, pro ni obětovat.

V dvacátém roku spatřil rozmilé černoooké děvče, a bylo mu horko okolo srdce tak, že v něm rozbudilo žádost, aby s ním mohl být spojen. Když se ale dověděl, že nemá víc než dvě stě zlatých jmění, hned mu připadlo, že ta žádost je neslušná, protože ji hleděl zapuditi, což se mu povedlo, a obdařil svou láskou bohatou šedesátiletou vdovu.

Oběd jeho byl vždy z nejlacinějších jídel, a když uslyšel, že handlíř v sejru neb řezník soudek nasoleného masa lacino prodati musí, aby se mu nezkazilo, nakoupil toho zásobu pokaždé na několik neděl. Myšlenkou, že při tom sprostém obědě může několik troníků přišetřiti, přemohl všecku ošklivost těch smradlavých jídel.

A zkrátka, držel se toho pravidla, že každá dobrý hospodář musí dříve nechati maso zapáchnouti, než se k jídlu přistrojí, poněvadž ze zkušenosti se naučil, že čeled' ani polovic z té zapáchlé potrawy nepojí, jako by snědla, kdyby dobře chutnala.

Všecko obcování s lidmi měl v ošklivosti, ale předce nebyl živ o samotě, Zlatí, stříbrní páni na penězách v pokladnicích mu způsobili nejmilejší vyražení, a nic ho neobčerstvilo, jako ta myšlinka, že denně s největšími mocnáři zacházeti může, a že nemá přítom ani za vídeňský outrat.

Radostem plynoucím z náboženství nedal přístupu do srdce, protože se obával, že by mu mohly v požívání sladších radostí překážeti. Čas, kterýž musil v kostele strávit, vynakládal k rozmejšlení, jak by mohl peníze získati, a mnozí povídali, když se zdál nejrůcněji modliti, že ho viděli na prsty počítati: - tak snad nějaký zisk počítal.

Bohumir sešel ze světa boháč sedmdesáti tisíc. On sice neokusil ničeho, čím se jiní lidí občerstvují, ani radosti z přirozenosti ani z náboženství nemohly jeho srdce proniknouti – za to byl také pánem sedmdesáti tisíc, které se smějícím dědicům dostaly.

Prostředkové, jak se mohou děti pro všechna naučení necitedlné učiniti

Kaž jim jejich povinnosti neustále

Když paní Uršula byla mezi dětmi, nepřestala kázati. „Mnoho,“ říkávala, „spomůže mnoho; a dobrých napomenutí nemá se mnoho dětem nedostávat, Nu, Kordulko! Buď dnes mravna! Neječ, nevaď se! Ublíží-li ti bratr neb sestra v něčem, můžeš mně to říci. Když sem někdo cizí přijde, musíš mu učiniti zdvořilou poklonu a ruku políbiti. A to ti povídám, abys neběhals pořád na ulici, Dej si pozor! Dej si pozor, já jednou na tebe přijdu, že se ti to nebude líbiti. Vždyť víš, že ti žádných radostí nebráním, můžeš jíti na ulici, kdy se ti zalíbí, jen nesmíš býti pořád na ulici. Prst z huby! Fuj! Tak to dělají ošklivá děvčata. A při jídle, ať se dobře chováš. Vidíš tu pěknou sukničku, co jsem ti dala, abys ji nepošpinila. A nestrkej najednou mnoho do úst. Vždyť můžeš zdlouha jísti, vždyť se všeho na tebe dostane. Přijď mi zase jako včera a řekni? Maso! Polívku! Vždyť můžeš říci: Milý pantáto, nebo milá panimámo! Jsou tak dobrý, dají mi masa neb polívky! Tak se to náleží, tak to činí hezká děvčátka.

Když někdo cizí přijde, a ty budeš mravná, budou tě chváliti, a řeknou: ‚To je pravda, Kordulka je zdvořilá panenka.‘ Jak pak stojíš? Nemůžeš držeti hlavu zrovna? Tak jako já. Všem nemravům se od děveček naučíš. Abys věděla, víc mi nesmíš do čeledníka, ani krok; (v tom udeřila pěsti na stůl) ani krok, to ti povídám! Sic z tebe bude také takové trdlo, jako je děvka. Matka si může chřtán roztrhnouti a ty zůstaneš pořád stejný, jako jsi, Jest pravda, špinavé prádlo ještě neodnesla? Tu to máme, já tě musím pořádku naučiti, a dřív nepřestanu!“ (A zase bouchla na stůl.)

Tj. částka z jednoho kázání, a takových nakázala dětem několik za den.

Lékaři říkají, člověk, když nejsilnějších léků velmi často užívá, že to může tak daleko přivést, že víc v něj neoučinkují. Tak také bylo s kázáními této paní. Děti jim posléz přivykly, a málo se pohnuly, tak jako matčino rozmlouvání s psíkem.

Ještě několik hlavních prostředků, jak se mohou děti všelikým nectnostem naučiti²

I. Čiň všeliké nemravy před nimi hodně často, které chceš, by děti brzy činily

1.

Pan Robert měl několikrát hosti u oběda a dovolil dětem, aby také mohly býti přítomny. Ale chovaly se tak, že s nimi hosté nebyli velmi spokojeni.

Sotva dosedli, počal Kryštof:

„To je něco hloupého! Toť není můj nůž. Je-li pravda Kašpare, žes mi ho někam zanes!“

Kašpar: Drž tlamu, ty hňupe! Co pak mi je do tvého nože.

Kryštof: Arciť! Předces mi ho vzal, ty vyštiráš každé ...o.

Kašpar: Panímámo! Kryštof povídá, že jsem mu vzal nůž.

Matka: Mlčte! Mlčte děti. Tu máš Kryštofe jiný nůž.

Kryštof: To je také něco hezkého. S tím žabokuchem také nechci žráti.

Kašpar: Nu! Co pak to má býti? Ten všivý kluk Kryštof mne hodil chléb pro stůl.

² Zde se vypodobňují nemravy živě, nikoli však k urážce čtenáře, nýbrž k pocítění té nepřislušnosti, a k chránění se jí.

Matka: Vždyť to nerad udělal. Kryštofe, zdvihni ho.

Kryštof: Pes, ostudní mrcha juž ho má v tlamě.

Hosté se jeden na druhého dívali, a dali si patrně k srozumění, jak to každého mrzelo.

Pan Robert a jeho paní, nepozorujíce jindy nic nemravného v chování, cítili předce teď, že ta nekázná řeč se nepřisluší. Zarděli se, sklopili oči, brzy prosili děti, brzy jim hrozili prstem. Ale nic platno, jedna hrubost druhou stíhala, Každé slovo bylo tak hloupé, hrubé a nepřislušné, jako mluví nejnezbednější lidi.

Pan Robert konečně počal s moudrým pohledem vážně: „Smutné jest, že nemůžeme děti zlého tovaryšstva uchrániti, Nevidí ani neslyší v našem domě nic zlého; když však přijdou mezi zvlčelé uličníky, naučí se jedné nezbednosti a neřesti podruhé. Chraňž Bůh! Jaká to slova! Takových slov není nikdy v našem domě slyšeti.“

Jeden host pokrčil rameny, posvědčil mu řka: „Toť jest ovšem smutné.“

Po obědě sedl si otec do kouta, zavolav Kryštofa, tázal se ho: „Pověz mi pak, Kryštofe, od koho jsi slyšel ty ohavné slova?“

Kryštof strčil prst do huby a neodpověděl.

„Nu! Co se stydíš? Od koho pak jsi slyšel to slovo: ostudná mrcha?“

„Od pantáty!“

„Ale od koho jsi slyšel to slovo žabokuch?“

„Od panímámy!“

Tu panímáma celá zpitoměla.

„Ty holomku!“ řkouc, „od koho že ses tomu naučil? Ode mne? Počkej! Až ti páni obejdou, já ti myslím natluku – ohavný blivoni; pomyslete si, on se opovází říci, že se těm nezbednostem od panímámy naučil. Slyšel-lis pak jakživ takového slova ode mne?“

2.

Když se Kloičce něco nevedlo podle vůle, pláčem zarmoucenému srdci ulevila. Buď že se v strojení jídla něco pochybilo, buď že jí děvečky odmlouvaly; hodila sebou na kanapé a vyplakala se do srdce. Jednou k ní přišla její sestra a našla ji pláčící.

„Sestro!“ ptala se s leknutím, co pak je ti? Jaké neštěstí! Co myslíš?“

„Ach, jen mne nech.“

„Snad ti muž nestůně?“

„Nestůně.“

„Děti snad jsou také ještě zdravý?“

„I jsou.“

„Snad jsi se s mužem rozhněvala?“

„I nerozhněvala.“

„Snad jsi sobě v nynějších okoličnostech mrzutost způsobila? Není-li pravda?“

„I jdižiš!“

„Pověz mi tedy, sestro, co ti jest; snad ti mohu pomoci.“

„Předce mi nemůžeš pomoci.“

„To nevíš? Mluv upřímně, vždyť jsem tvé sestra.“

„Všecko mi dnes jde naopak. Tu mám sukni, již na ní šiju přes čtvrt leta. A měla býti dnes hotova. A tu ještě leží, jak ležela před dvěma hodinama.“

„Není-li většího neštěstí, na tom mnoho nezáleží. A proč pak jsi ji nedošila?“

„Když se má něco nedařiti, všecko se k tomu shrne. Když se mi nejlépe šilo, došlo mi červené hedvábí. Já pro ně poslala děvečku, a ta se mi věčně nevrací, a pak mi ještě – ještě přinesla modré hedvábí.“

Takových a podobných příběhů bylo každý den v Kloiččinu domě.

Její děti pak pokaždé odstoupily zarmoucenou matku a plakaly s ní, a zvykly plačtivosti tak, že protivenstvím vezdejšího života nevěděly čím odpírati, než – pláčem.

Kloiččin nejstarší syn jest oficírem, a ještě dosavad to na něm znáti, Když někdo v společnosti něco urážlivého řekne, hned má oči mokré, Pak odejde, hledá koutek, kde by se hodně vyplakal.

3.

Drbil byl velmi žertovný, ale jen v jednom způsobu žertu, totiž v oplzlostech. On věděl nejméně tři sta oplzlých povídaček, nimiž společnost uměl obveselovati; a ačkoli, kdyby je byl chtěl po něm povídati, musel by míti slovem sviňskou mysl i jazyk, předce měl tu opovážlivost, že je při každé příležitosti povídal. Pochlebnosti, které ženským říkával, byly vždycky špinavy, a když i vedle nejbl[...] ženské seděl, věděl v každém jídle, kteréž na stůl přišlo, jí něco důvtipného do uší pošeptal, že se její bledost v plné zardění proměnil. A otcův příklad oučinkoval mocně na děti. Nestydatost a oplzlost se na nich časně vyskytala, Šestnáctiletý syn věděl sám o sobě půl kopy smilných příběhů vypravovati, a dcery byly v dvojsmyslných žertech tak prohnány, že sám postilion se pochlubil, že se od nich jednou, když se vezl, mnohému naučil.

4.

Mistr Bouřil měl to pravidlo: že přívětivé a vlivné chování jest jen mrav po žensku, ale že škaredý pohled a potutelnost muži přísluší. A také podle tohoto pravidla jednal.

Když ráno šel o domě, bylo slyšeti strašlivé bručení a mumlání, jako by tu byl medvěd, jen otvírání a bouchání

dveřma dávali k seznání, že to předce musí býti člověk.

Zavadila-li o něj některá dcera, udeřil ji pěstí tak náramně, až ke zdi odletěla, řka: „Trdlo! Nemůžeš oči otevřít?“

Napomenutí, kteráž svým domácí, dával, byly samé otázky a tak hořké, že by krom jeho domácích lidí, kteříž tomu již zvyklí byli, každého byly veskrz pronikly.

„Proč jsou tu ty střevíce? Chceš jistě hnáty šnořiti? Podruhé je dej na stůl.“

„Kdy pak budeš hotova? Chceš jistě býti milostpaní? Že jsi tak pohodlna.“

„Jaké to žrádlo? Je to manýra, poctivému řemeslníku takové sviňstvo na stůl dávat?“

To byl způsob, jakýmž mistr Bouřil napomenutí dával.

Příkazové byli také takovi. I když s domácími mluvil, mluvil jako biřic s odsouzeným zločincem.

Za to měl tu radost, že se jeho děti po něm povedly. Nikdy žádné nežádalo nic od druhého mírně. Mařenka vytrhla Kačenka nůž, jehlu, nůžky nebo cokoli jiného míti chtěl násilně z rukou, a tato to držela silně, kopala ji a křičela. Jejich hraní netrvalo než dvě minuty, a již bývaly v sobě, jako kočky, vrčely, ošklíbaly se na sebe, a hrozily si pěstí; někdy se popadaly za vlasy. Při jídle se kopaly a kokty strkaly.

Jejich škaredý pohled jest příčinou, že se ctně vdáti nemohou, protože každého mužského, když se k nim blíží, škareděním odplašují.

5.

Paní Rozynu nebylo jináč viděti než s děckem na ruce. S děckem na ruce chodívala před domem kolik hodin sem tam; s děckem na ruce sedávala kolik hodin; s děckem na ruce prodřímala čtvrtinu dne na posteli.

S děckem na ruce vyšla z ložnice, ani že ji nepřipadlo peřinu protřásti, a převít vynésti. S děckem na ruce sedla si ke stolu, vstala s děckem na ruce, nechala stůl prostřený, až zase byl čas k jídlu. S děckem na ruce šla do kuchyně a na dvůr, šlapala po lžících a nožích brkala přes škopíčky a konve, a nikdy jí nepřipadlo, aby co uklidila.

A v celém domě vyhlíželo tak, jako vyhlížívá u hospodyně, která má děcko od rána do večera na ruce.

Manžel její nebývával s takovým chováním spokojen, a zdálo se mu, že pozoruje nepořádek a nečistotu, protože ji k tomu měl, aby si hleděla pořádku a čistoty; ale dostával pokaždé za odpověď: „Nerozumný muži! Jak pak se mám starati o hospodářství a domácnost, když se celý den děcka nezbavím?“

Její jedinká dcera, kterouž vychovala, jest vdaná, a vyhlíží v prvním čtvrt léte svého manželství jako žena, která se celý den dítěte nezbaví, Až dosavad nebylo možná přirozenou baru její kůže viděti, protože věčná špína její tváře a ruce kryje, Oděv si umí dobře vybrati, protože barva šatů a prádla s barvou obličejce zauplna se srovnává. Punčochy má děravé a střevíce pošmatlané.

Jak to ve světnici vyhlíží, nemohu říci, poněvadž mimo manžela nesnadno kdo z lidí do ní vkročiti se opovází. Puch ze shnilých jídel, šatstva a člověčí mrvy, každého nazpátek žene, jak na práh kročí.

6.

Docela jináč chovala se paní Hedvika, Ta nedělala celý den jiného, než uklízela, do pořádku stavěla, čistila a prala. Čistota v jejím domě byla i na záchodě.

Čistotu v domě, v prádle, v šatstvu milovala tak, že při tom sama sebe zapomněla. Na ostríhání nehtů dříve nepomyslela, až si některý zatrhla. Na podlahu ve světnici bylo milejší podívání než na její krk a ňadra, a zapáchání v záchodě bylo snesitelnější než dech z jejích úst.

I panna Otylka jest živý obraz matčin. Čistotě v jejím domě diviti se musíme, ale na ni nelze bez ošklivosti pohlédnouti.

II. Zachovej děti své samým sobě a čeledi

I.

Pan Alpián myslil, že tak vznešený muž se musí ve všem, tedy také v zaneprázdněních, a všecka nízká zaneprázdnění nejsprostějšimu lidu zanechati. K těm nízkým zaneprázdněním sprosté luzy počítal také vychovávání dětí, a protože je čtyřicetiletému informátorovi a čeledi zanechal.

Děti držel tedy ustavičně od sebe vzdálené, ani jim nedovolil, aby s ním u jednoho stolu sedly. Všecko co činil bylo, že se někdy informátora na jejich chování poptával. A že je tento vždy chválival; otec se s tím spokojil.

Celá domácnost byla s pravidly pana Alpiána dobře spokojena. Informátor chodil po svých vyraženích, a navracíval se častokrát po půl noci domů, a pan Alpián to ani nezpozoroval; čeled' a děti měly každý den veselosti. Čeled' naváděla děti, aby brzy to brzy to otcí ukradly; za to měly také dovoleno kutiti, co jen si zamanuly, a při všech vyraženích také býti, která sobě děvečky a sloužící čas po čase způsobili.

Děti se měly přitom dobře, hodovaly každý den, učily se kupodivu dobře

v karty hráti, a práci je nikdy neobtěžoval. Všeljakou hrou, zvláště na fanty, pochopily brzy všechny důvtipné nápady, a vtipné žerty, které v čelednicích přebývají.

Ovšem' se děti nezdařily tak, jak otec doufal; dcera prchla s kočím do širokého světa a synové oddavše se vojenskému stavu, byli již dvakrát propuštění, a leželi již dvě leta u otce; zatím předce otci svědomí svědčí, že ve vychování svých dětí ničeho nezanedbal. „Vždyť pak jsem jim držel informátora, sloužícího a dvě děvečky, říkával sám sobě; můžeme-li pak od poctivého muže víc žádati?“

2.

Pankrác přidržoval děti, že se musely každý den ranní a večerní modlitby z babiččiny knihy modliti, a přece nebyly nábožny. Též jim dal čísti bibli, a předce se nelepšily. Musely žalmy, Siracha, a katechismus nazpaměť se učiti, a ani to nic nespomáhalo. Přidržoval je chození do školy a do kostela, a zůstaly pořád nemravné. On chodíval každý den do schůzek, a předce nechtěly býti lepší. Čím pak to asi bylo?

Všeobecní prostředkové, děti o zdraví a život připraviti

I. Rozmazli je

1.

Jakás pečlivé matka byla toho mínění, že dětem není nic prospěšnějšího nad teplo. Mnoho, myslila si, spomůže mnoho. Protož také dávala ve světnici bez míry topiti, až každý, kdo tam z čerstvého povětrí vešel, mohl se udusiti (zalknouti). Topení se počínalo obyčejně v polovici měsíce září, a trvalo až na začátek měsíce června. V té světnici muselo dítě spáti, i ohřívali mu peřiny, a do nich ho zaobalovali, až z něho pot kapal, když ho rozbalili. Pak říkávala matka: „To dítě se musí hodně povesti, protože se dobře potí.“ Ale k největšímu zármutku zpozorovala, že čím dál slábne. Jeho barva sežloutla jako citron, ruce visely jak mrtvé, hlava se kácela vždy k jedné straně; konečně, když s ním chůva z neprozřetelnost přišla, kudy povětrí táhlo, dítě se zalklo a – umřela. Bylat' bylinka vychovaná ve světnici, kteráž svadne, jak na povětrí přijde.

2.

To [...] chrániti, myslila si její sestra. Mé děti [...] studenu přivyknouti [...] také [...] jejím synáčkem [...] mrazu vycházela, a koupávala ho někdy v ledové vodě. Ostatně topila ve světnicích také tak, jako sestra, a synáček též neměl lehčích peřin, než děti její sestry, František se tedy často velmi silně

potíval, že mu nastuzení muselo býti škodlivé.

Když ho jedenkrát matka svlekši mu potem mokrou košili do vany se studenou vodou postavila, zakroutil očima, klesl, a šel za strejcem do věčnosti.

II. Odejmi jim čerstvé povětrí

1.

„Velebný pane!“ pravidla jakás matka knězi, ji navštívil. „Náš milý Pánbůh na mne seslal těžký kříž! Račte se na ty tři nemluvnátka! Není v nich síly ani krve! Vyhlížejí jak perníkoví paňáci! To má zakvašené oči, to má oteklé nohy, a třetí má píchání v uších. Mnohokrát křičí, že je ho ve čtvrtém domě slyšeti.“

„Aj! Aj! Má milá!“ odpověděl duchovní: „Tot' není kříž, tj. soužení, které sama sobě působíte. K čemu pak tu máte necky? Snad tu prádlo perete? Proč věšíte mokré prádlo okolo kamen? Tot' musí celou světnici na nejmenš vlhkou činiti. Vidíte, jak jsou stěny mokré, jak z rámů u oken teče, a nepochopujete, že tím sama své děti o zdraví připravujete? Já tu ještě u vás nejsem ani čtvrt hodiny, a již mne hlava bolí. Já myslím, že kdybych měl v tom vašem pradlišti osm dní pobýti, že bych umřítí musil, K čemu jsou tu ty peřiny? Skutečně v nich vaše děti spějí? – Ach milá matko!

Neprohřešujte se proti Pánu Bohu, a nedávejte mu vinu, že vaše děti bídne činí. Vy jste vražednice svých dětí; protože jim odnímate zdravého povětří, kterého všecko všecka zvířata od Boha požívají! A že je praním a sušením prádla ve světnici otravujete. Chcete-li práti, čiňte to na dvoře neb v kuchyni! Prádlo rozvěšujte na dvoře neb na půdě; nechte děti v komoře spáti, a otvírejte každý den okna, aby ji čerstvé povětří ale několik hodin denně proválo! Oč, že budou vaše děti zdravý! Buďte s Pánem Bohem, já ve vaši světnici nemohu déle vydržeti,“

2.

Právě tohoto duchovního potkala jednou jakási žena, chtějící jíti ke katovi, aby s ním o své dcerušce poradila, kteréž prej zlí lidé učarovali, že se nemůže uzdraviti; a že to již několikrát na křížovou cestu položil, a nad tím všeličím kouřila, a že to všecko není k pomoci.

Duchovní se tomu divil, a žádal si, aby cestu ke katovi ještě odložila. „Rád bych,“ pravil, „vaše dítě dřív viděl, a pochází-li jeho nemoc od zlých lidí, hned vám ji povím.“

Žena se s ním ráda vrátila. Když do světnice vkročiti chtěl, valil mu se naproti tak protivný shnilý puch, že se mohl zalknouti. Rozmrzení své zatajil, a šel zrovna k dítěti, kteréž ovšem bledé

vyhlíželo, ostatně pak na něm jaké nemoci znáti nebylo.

„Kterou pak ulicí jste s tím dítětem nejposlěz šla?“ tázal se jí, „když jste dítě nesla?“

„Ach, to nevím. Vždyť víc než čtvrt léta přes práh nebylo.“

„Když pak jste nejposlěz okna měla otevřeny?“

„Asi před rokem.“

„Již mám dost. Víte-li, kteráž žena tomu dítěti učarovala? (udělala)?“

„No, která pak?“

„Vy sama.“

„Na mou pravdu, styďte se, velebný pane! Kdyby mi to byl někdo jiný řekl, nevěděla bych, co s ním činiti. Již tu bydlím tak dávný čas, a žádný ze sousedstva mi nemůže nic zlého dokázati.“

„Jak jsem řekl, vy sama, a žádný jiný vám vaše dítě nedělá nemocné. Máte-li pak ještě jednu světnici?“

„Máme nahoře; máme v ní všeliké harampátí. Tu nemůžu nic míti, protože mi všechno shnije a splesnivi.“

„Tak? – Co pak vám jest milejší, vaše harampátí, čili dítě?“

„Ovšem že dítě!“

„Tedy doneste dítě do horní světnice. Tahle leží hluboko, a okna jsou do úzké uličky, kamž ani slunce nesvítí. Tu jest ustavičně vlhko, což vašemu dítěti škodí,

tak jako vašemu harampátí. Pak otvírejte každý den okna, aby den okna, aby ji čerstvé povětrí proválo; neboť v té světnici jest cítit puch z hrachu a knedlí, ze syrovátkových polívek, a ze všeho, co jste za celý rok jedli; a všecken puch z vás, z vašeho muže, a z dítěte. Všecken ten puch shnil. Dala-li byste svému dítěti vodu z louže k pití? Věru byste nedala? Tedy mu nesmíte dáti tento puch polykati, který horší jest než nejsmradlavější hnojná voda. Smradlavé povětrí jest člověku škodlivé, tak tako smradlavá voda.

Poslechněte mne, milá ženo! Dejte nemocné dítě do jiné světnice! Otvírejte každý den okna“ A doufám, že mu bude brzy lépe.

Nepomůže-li mu to v čtyrech nedělích, přijďte ke mně, a já vás, dříve než půjdete ku katovi, poukážu k výbornému lékaři, a on vám zajisté dobře poradí.“

A slyšel jsem, že se dítě den po dni lepšilo, an matka dobré té rady uposlechla.

III. Navykni děti lahodným jídlům a pamlskům

Miloval-li kdy který otec své děti, tedy to byl jistě pan R***. Děti byly jeho největší bohatství, a když si pomyslí, že by mu některé dříve nebo později umřítí

mohlo, náramně se zarmoutil, Protož také vybíral pro ně pokrmy velmi pečlivě, a slejchávav, že mnohé jídlo a mnohý nápoj dětem jest škodlivý, raději by jim byl i jísti ani píti nedával, kdyby se neobával, že hlady pomrou.

„Mléko,“ říkával, „nesmí se dokonce dětem dávat, dělá prej šlem. Několik šálků kafe, jest nejzdravější snídaně – dopomáhá k stolici a k potu. Ovoce – má mnoho ostrosti. Mámeť příklady, že děti, které jedly ovoce, na ouplavici umřely. Mařenko! Ať se neopovázíte dětem dávat ovoce! To netpím v mém domě. Chléb s máslem jest také nebezpečný. Másloť jest mastnota, snadno by mohlo žaludek pokaziti. Suchý chléb dělá tlusté břicho, a dělá škrkavky. Mandlové srdéčko neb mandlové kolečko jest nejlepší snídaně pro děti. Mandle jsou živné a koření zahřívá žaludek. Aby měly změnu v jídle, mohou něco smaženého jísti. To jim neškodí, protože v tom máslo pečené jest. Vařiva dětí nesmějí dokonce jísti. Nadýmá a tlačí v žaludku. Tomu připustím v sprostých sedlských a městských dětí, tu mají žaludek k tomu, ale u mých dětí, jest to něco jiného. Dobře okořeněná polívka, kousek jehněčího – neb telecího masíčka, holoubátko neb kuřátko, neb něco jiného měkkého s silnou omáčkou – tj. hodí pro děti nejlépe. Voda slabí žaludek, ale víno

a pivo dodává síly. Jen si myslím, že musíme být prozřetelní, aby se nápoj na kamnech nebo na slunéčku drobet odrazil. Poněvadž studený působí kašel a žaludek zastudí. Proto jest také dobře, když se dá dětem vždycky po jídle několik šálků thé uvařití.“

Tak říkával pan R***; a tak také vychovával své děti. A předce se na nich málo radosti dočkal. Nikam nerostly, V dvanáctém roku byly sotva tak veliké, jako jiné osmileté děti. Barvu měly bledou, a oudy bez síly. Vidívaliť děti ze sousedstva přede dveřmi hráti, skákati, a málokdy jim se zachtělo také s nimi hráti. A hrály-li kdy s nimi nevytrvaly ani čtvrt hodiny, pak sebou hodily doma na kanapé zcela upachtěné (unavené) jak by se byly z daleké cesty vrátily.

Jedno zemřelo, že se napilo studené vody, druhé jest ještě naživě, jeliž-to živu býti, když jsme k práci neschopni, a ničeho požívati nesmíme, čímž se jiní lidé občerstvují, a brzy hlavy bolením, brzy křečí nebo bolením na žaludku jsme souženi, a lístku šunky neb kyselé okurky jako jedu štítiti se musíme.

IV. Dávej dětem mnoho léků užívati

Filip byl jedinké dítě, kteréž Dámon své manželce pozůstavil. Můžemeť si snadno pomysliť, že ho jako sama sebe milovala a vroucně žádala, aby tuto jedinkou památku svého blaženého manželství zachovati mohla. Její bratr vida dobře, že její celá spokojenost na živobyť dítěte záleží, dal jí radu, aby svého synáčka sprosté stravě navykla, jeho oudy studenou vodou úlila, zvláště aby mu čisté povětrí v světnici opatrovala, z mladí ho k příčinlivosti přidržovala, a jemu každý den drobet hrátí dovolovala, při čemž se pohyboval. Léků aby mu nikdy nedávala, leda v největší potřebě. „Tom přemilá sestro!“ pravil, „jsou nejbezpečnější prostředkové, abychom dětem pěvné a trvanlivé tělo opatřili. Nespomohou ti, pak jest všech líčení nadarmo.“

Ale paní Dámonka myslila, že to jsou velmi sprostý prostředkové, a že nemohou spomoci. A napadlo jí to, přehrozné důmnění, že její bratr a ní dobře nesmejšlí, a že smrt synáčkovi žádá, aby mohl po ní děditi.

K spokojení svého svědomí šla tedy k lékaři, aby se s ním poradila. Filip byl sice veselý, jako srnec; ale ona myslila

předce, že by bylo dobře, aby časně o jeho zdraví a život pečovala.

V sousedstvu bydlel výborný lékař, kteréhož žádala nejdříve, aby její dítě navštívil. On přijde, maká Filipovi na puls, usmívaje se řka? „Dítě jest zdrávo. Musel bych ani vás, ani synáčka nemilovati, kdybch mu měl dáti jen kapku léku.“

„Ale,“ pravila paní Dámonka, „vždyť mý rýmu, tu jest viděti také vyraženinu.“

„To jen nechejte býti, má milá paní! Tím si přirozenost pomáhá, a slouží to ke zdraví. Byloť by ukrutné, kdybychom přirozenosti v jejich oučinkách léky překáželi.“

Ty asi budeš hodný lékař, nyslila paní Dámonka sama u sebe.

Šla tedy k jinému, a sice právě k takovému, který obmýšlel, (na to byl) aby sobě neobmezenou vládu dobyl nad uměním, nad zdravím a životem svých bližních; který jako tyran lidem požívání těch nejneškodlivějších věcí zakazoval, a jim ošklivost proti všem sprostým prostředkům k zdraví, a náchyllost k opravným vštípati se vynasnažoval, aby tím způsobem k němu spíše o pomoc choditi; kterýž nemoce prodlužoval, churavým pro jejich neduhy ouzkosti naháněl, aby je tím déle v kontrolách míti mohl – zkrátka, k takovému lékaři, kterýž své umění neprovozuje ku pomoci

onemocnělých bližních, nýbrž aby od nich, podle svého zalíbení, ročně daň vymáhal.

K tomu panu doktorovi, kterýž se Dyjestovus jmenoval, vzala paní Dámonka svou útěchu, a on slíbil, že ji druhý den navštíví.

A navštívil ji skutečně. Omakal Filipkovi puls, prohlédl moč, táže se pak mu jídlo chutná, jak spí? A když uslyšel, že chlapec minulé noci sebou několikrát nepokojně hodil, kroutil hlavou, a dělal povážlivý obličej.

„Pro Pána Bohu!“ vykřikla paní Dámonka, „co je mu? Pana doktor! Jen povězte!“

Dokt.: Inu, jest to věc na povážení.

Matka: A co pak?

Dokt.: Celá přirozenost synáčkova jest v nepořádku. Ale s pomocí Boží doufám ji za pořádku uvést.

Matka: O! Učiňte to, zlatý pane! A třebaš to sto zlatých stálo, ráda je na to vynaložím.

Dokt.: Děti, které nejzdravěji vyhlížejí, jsou obyčejně v nejnebezpečnějších okoličnostech, Červené jablíčka jsou obyčejně červivé. Mně je tisíckrát milejší slabé dítě. Dávno-li, co jste mu dala pro larování?“

„Myslím, že je tomu rok, Nebožtík muž říkával: že nemáme děti léky soužití, dokud jsou zdraví.“

„Ba váš nebožtík pán mohl dobře znáti, jak se mohou počty dělati, ale o lékařství se neměl co starati. Považte jen, mnohou-li dítě za rok pokrmů stráví! Z toho se nejvíce nadělá šlem. Ve všech jídlech skoro jest škodlivá kyselost. A jestli se z těla nevyvede, musejí z toho vyjítí všeliké neduhy, Nějaký čas necítíme, Ale pak to najednou vypukne. Tu nastane rak, a když již sedí duše na jazyku, běžejí pro lékaře, ale již bývá pozdě. Mámeť živý příklad na Tomáškovém chlapci, kteréhož minulý tejden pochovali. Rodiče mu nechťeli dáti nic užívati; a teď jest po neštěstí. Mně nesmí žádný pacient umřítí, když mé rady časně hledá a uposlechne.

„Ach“ Ráda, ráda ji uposlechnu. Řekněte jen, jak by se dítěti pomohlo.“

„Vidíte, milá páni; to dítě má z více nemocí nemoc spojenou, kteréž říkáme: morbus mixtus. A času jest potřeba, máme-li ji i s kořenem vypudítí. Toť z jeho nosu jest patrným důkazem že dítě jest zašlemované, a ten se musí nejprve odstranítí. Musíme mu dáti pro larování, abychom mu jen prsa zachovali, sic by mu dýchavičný kašel vrazil na plíce a všecko by zkazil. [...]sevirujou pak tu ekrecí (stolici) dítěte, když lektvarů užívalo! Spatříte divy! Už to dokonáme, pal – vidíte tuhle vyraženinu? Ba, to bude také hezký kus práce.

Celá krev jest zkažená. Několik měsíců nemůžeme než paliativně hojiti. A když našeho pacienta do jara dochováme, pak počneme zostra. Pak budeme míti šťávy z bylin. Chcete-li ještě něco viděti? Podívejte se na moč! Jaký to spektakl! Nevidíte nic? Ba, kdybyste věděla, co to kolečko znamená, ruce byste sepala. To znamená škrkavky. Kdybyste mohla dítěti do života nahlédnouti, zděsila byste se. Tam mu si seděti jedna na druhé. A sice nejsou obyčejné acari, nýbrž lumbricy. Ať čest ztratím, když si netroufám v osmi dnech několik set lumbricos vyhnati. Než, k tomu ještě není čas. Musímeť nejprve jedno zlé přemoci.“

Teď věděla paní Dámonka, co by ráda věděl. Odevzdala tedy milého Filipka zcela v ruce pana doktora Dyjestovusa, který již druhý den hojiti počal.

To bylo ukrutné hojení, kteréž se nedá bez pláče vypsati. Ovoce a vařivo, a co všecko dětem chutná a je živí, bolo Filipkovi ubohému hned zakázáno, a když chtěl několik třešní jistí, musel dříve mít dovolení od pana doktora Dyjestovusa. Tím více však dostával lektvarů, břechek z vařených [...]. Červené tvářičky, tuk z kosti mu se znal; chuť k jídlu také se ztratila. Matka nadarmo naříkala před tím ukrutníkem. „Tj. právě dobře,“ pravil lékař, „tak to

musí být. Nejprve musíme všechno z něho yyvésti, než Filipka počneme síliti.“

Tak trvalo hojení plné tři leta, až milosrdný Bůh na pláč a bídu Filipkovu pohlédl, a jej tichou smrtí z pazourů svého ukrutníka vysvobodil.

V. Pečuj o to, aby nemocné a churavé osoby svých štav jim nadělily

1.

Solarova Alžběta byla lehkomyšlné děvče, kteréž se shánělo náramně za mužskými, ačkoli ji zповědlník často důtklivě skrze to domlouval. Mezi jinými vyslyšela vojenského oficíra, proto že ji velmi pochleboval, a tím ji pohnul, že mu všelico dovolila, co se na počestnou pannu nepřisluší. Za to od něho dostala – dítě, a nadto ještě nemoc, kteréž říkají francouze,

Bětušku to hnětlo, melat' zapotřebí pokrm pro dítě a léků, aby se nemoce zbavila. Protož také šla k oficírovi, který ji obojím byl obdaroval, žádajíc ho, aby jí byl nápomocen. Tento krčil rameny, a dokazoval ji, že sám peníze potřebuje, aby se sám mohl dáti hojiti.

Tu naříkala Bětuška plačíc, že by se byl nad ní kámen byl ustrnul. „Musím si tedy

smrt učiniti; zvolala v plné úzkosti, jestli mne nespomůžete.“

„To můžeš Bětuško, jak se ti líbí,“ odpověděl oficír, „já ti pomoci nemohu.“ Na to se Bětuška plná zoufanlivosti obrátí, bouchne dveřmi, a jde s hrozným pláčem po schodech pláčem po schodech dolů.

Ačkoliv oficír z takových příběhů mnoho sobě nedělal, a maličkým žertem nazýval, když děvče o zdraví a čest připravil: předce měl teď proti svému obyčeji s ní outrpnost, a napadlo mu, podle jeho zdání něco výborného.

Čerstvě spěchal za Bětuškou, a zavolal ji nazpátek.

„Právě teď mi něco výborného napadlo. Jakpak, chtěla-li pak bys jíti za kojnou do služby? Brzy bys mohla tolik peněz sobě vysloužiti, že by ses mohla dáti vyhojiti?“

„Ale pro Pána Boha! Copak mám s tím ubohým stvořením, se svým dítětem učiniti?“

„S dítětem: Vždyť ho můžeš u své matky nechati!“

„U mé matky? Tať jest sama chudobná, takže má víc slunečního světla než chleba v domě. Kdybych jí dítě odevzdala, muselo by za čtyry neděle zahynouti.“

„Nech, ať zahyne!“

„Mé dítě?“

„Ay u kata, což pak tlampeš! Ted' jest řeč, jak bys peníze sehnala. Ty nejsou snadno k vydělání; ale dítě můžeš každý den zase dostati.“

Ačkoli Bětušce při takové řeči mráz šel po zádech, a ačkoli nemohla nikterak jeho radu srovnati s tím, co od svého duchovního pastýře slýchávala, předce však ji nouze dohnala, že té rady uposlechla, a za kojnou jíti do služby sobě umínila.

(Když má býti něco na světě, musí se to podivně státi.)

Právě toho času narodila se dceruška paní z Funkenthálu, a že ji pro nedostatek mléka sama kojiti nemohla, byla přinucená o kojnou se postarati,

Sotva se to Bětuška dověděla, nabídla se sama do služby, a byla hned přijata.

Druhý den se Bětuška přistěhovala, a paní z Funkenthálu odevzdala jí dítě své s mateřskou láskou a nejlepším napomináním, aby o její dcerušku byla co nejvíce pečlivá.

A nezůstalo jen na tom, a sama byla ustavičně u kojné a u dítěte a opatřila všecko, co jen možné bylo k vychování děvčátka.

Všecko se vedlo dobře, jen že slečince vyraželo něco na rtech a na nose.

Ačkoli to bylo velmi ošklivé, mateřská láska předce tu ošklivost přemohla. Nejméně třikrát za den brala slečinku

z Bětuščiných rukou, hrála s ní, líbala ji, a nechala ji na svých rtech ssáti.

V tomko milkování minul čas, v němž paní z Funkenthálu po porodu se opět sesílila, její tělo bylo již v nejlepším pořádku, krom že jí žláze na krku drobet otékaly. Ona myslila, že jest to následek porodu, a nevšímala si toho.

Pán z Funkenthálu byl plný radosti, že mohl svou srdečně milovanou Ludviku zase obejmouti, a objal ji s takovou vroucností, jakož se nadíti můžeme od muže, který svou manželku srdečně miluje.

V těchto přesladkých radostech minulo několik neděl, A byly by ještě větší a trvanlivější bývaly, kdyby byly žláze na krku paní z Funkenthálu více neotékaly, a pod nosem pana z Funkenthálu drobet hrubá osutina se byla nevyskytala,

Oba užívali několikrát rhabarbaru. Poněvadž však to zlé u obou se rozmáhalo, usnesli se, že se poradějí s doktorem Dobřínkem.

Tento jim dával všeliké léky, aby jim krev zčistil a oslabil, a – všecko nic nespomohlo,

To lezlo doktorovi do hlavy, a když je jedenkrát navštívil, řekl bez okolků: „Jemnost pane! Jemnost paní, neračte mi za zlé pokládati, já myslím – že mají nemoc, nazvanou francouze.“

Oba se na něj rozhněvali, vyvadili se hodně s doktorem za jeho opovázlivost, A že tento na svém zůstal, řka: „Nechtili mi věřiti, zeptají se jiného lékaře,“ tedy byl na druhý den zase pozván.

Právě když odcházel, vstoupila do pokoje Bětuška, maje slečinku na ruce, jejíž osypaný nos a ústa pozornost lékařovu rychle na sebe táhly.

On dal Bětušce několik chytrých otázek, na kteréž se hned zarděla, a dost patrně k seznání dala, že – si není dobře vědoma. A když na ni drobet silněji dorážel, vyznala mu všechno. Bylat' sice hned ze služby propuštění, ale památka po ní zůstala ještě dlouho v rodině pana z Funkenthálu. Rodiče museli vydržeti bolestné hojení, a slečinka se sice zase pomalu vyhojila; že však právě v tom čase, když by byla měla nejvíce růsti, a se rozvíti, jed s mlékem ssála, ježž lékař dlouhým hojením z těla zase vypuditi musel; zůstala co co živa slabá a churavá. Tou smutnou příhodou měla paní z Funkenthálu takovou ošklivost ze všech kojných tak, že když při druhém porodu opět nemohla své dítě kojiti, mu raději kozu koupila, a jejím mlékem dítě vychovala,

Její sestra jí to sice zhaněla, ale dostala za odpověď: že si v tom nedá předpisovati, a že v nynějším nemravném

světě jest vždy bezpečněji, když necháme
dítě od kozy kojiti, než od kojné služky.

2.

Paní Flandova byla toho mínění, že jest k něčemu vyššímu stvořena, než k chůvě. Proto by ráda byla ráda hned po porodu svého synáčka kojné odevzdala, kdyby tomu byl svévolný manžel připustil.

Činila tedy podle svého zdání něco zbytečného, že svému Jozyfkovi každý den prst podávala; ostatní péči o něj zanechala staré Sabině, která také její chůvou bývávala. Sabina byla od srdce dobrá žena, ale věkem velmi sešlá, a kloubní nemocí a lámáním v zádech velmi soužená. Činila však předce Jozyfkovi co mohla. Krmila ho denně čtyřikrát tak laskavě, že pokrm vždy dříve sama do úst brala, sem tam v ústech posmejkala, a se svou slinou smíchaný často v největších bolestech nemluvnětkovi do úst strkala.

Mohla-li více činiti?

A předce byla ta laskavost bez oučinku, kteréhož Sabina očekávala, Jozýfka nechtělo přibývati, on bledl, a míval lámání na rukou i v nohou. Stará Sabina ho nakuřovala, hojila ho na čáry, a paní Flanderkové dávala vinu, že má ostré mléko, a odstavila ho.

Nic nebylo platno. Jozýfek vyhlížel v druhém roku jako starý mužík, a umřel brzy jako starý mužik.

Tu naříkala matka, vytejkala muži, řkouc: „Vidíš, co z toho pochází, když

sama kojím. Tenkrát jsem sama kojila, a budu živa, žádnéhi již více kojiti nebudu.“ Sabina plakala také řkouc: „Ach, rozmilý Jozýfku! Já jsem tě hlídala, jako své oči, z mých vlastních úst jsem ti pokrm dávala – Bůh sám ví! I když jsem sama bolestí ani vydržeti nemohla. Já jsem nic neprovedbala. Ach! Ach! Ach!“

Krásný prostředek, jak můžeme nadělati z dětí mrzáků

Dej jim šněrovačky

Paní z Jentholmu porodila slečinku, překrásné děvče. Mělo kulatý, úplný obličej, oči jak jiskry, zdravou barvu, široké prsy, zrůst jako svíčky, takže ji mezi dětmi vůkol roveň nebylo. Pán z Jentholmu bystrý, statný zeman, na němž při prvním pohlednutí bylo viděti, že v jeho žilách starorytířská krev vře, měl nevyslovitedlnou radost z ní, líbal ji, vzal ji na ruku, zpíval ji, skákal s ní a říkával často: „Ha! Karolinku! Ty našemu rodu někdy slávy dobudeš.“

Matka ale na ní nalézala všeliké vady. Nejprve se jí nelíbila zdravá slečičina barva, říkávala, že vyhlíží jako děvka ze dvora. A nejvíc ji mrzely kostnaté oudy, které, dle jejího zdání byly drobet neouhledné.

Jak jen manžel odjel k pluku (regimentu) vynasnažila se matka, aby na slečince tu a tam opravila, v čem milý Pán Bůh pochybil. Především opatřila silnou šněrovačku, do níž slečinku každý den zašněrovati dávala.

Slečinka Karolinka plakala pokaždé, když přinesli šněrovačku, nařikávala na

bolesti, když ji měla na sobě, žádávala ustavičně matku, aby ji rozšněrovala; a jak pak mohla žádati, aby se tak rozumná matka podle svévolnosti nerozumného dítěte řídila.

Matka se podle její žádosti skutečně neřídila a věděla svévolnost slečninčinou krotiti, že pomalu všecky muka trpělivě snášela, kteréž ve šněrovačce pocítila.

Každé ráno při šněrování držela tíše, snášela, když vnitřnosti, jenž dole v břiše ležejí, přinuceny byly své místo opustiti a nahoru do prsou se vecpati, poněvadž byly žebry staženy, a lopatky vzhůru vyhnány. Také snesla nevolné dýchání a ztracenou chuť k jídlu; i tomu se podrobila, když ji panímáma, dle jejího zdání ten strašlivý příkaz zvěstovala, že musí ve šněrovačce také spáti. „Vždyť jest,“ myslila slečinka sobě, „tvá matka, musíš jí býti poslušna.“

Z několik let měla paní z Jentholmu tu radost, že spatřila, jak se všecko, co milý Pán Bůh na Karolince učinil, docela změnilo. Čerstvá barva Karolinčina se ztratila a proměnila se v bledost; jedna lopatka a kyčle byla vejš než druhá a na jejím jako svíčka rovném bývávalém hřbetě vyrostl hrb, Ale těm maličkostem věděla panímáma šorčíky, vycpávanými podšívkami, lícidlem atd. dobře pomoci, a radovala se, že prostou červenost s tváří a neúhlednost z těla sehnala.

Ted' se pán z Jentholmu vracel z vojny, Srdce mu hořelo toužením, aby mohl dceru svou, slečnu Karolinku obejmouti. Jak jen zámek spatřil, pustil koni uzdu, hnal plným skokem do vrat, kdež mu bledý mrzák naproti šel.

„Panenko,“ ptal se dychtivě, „jest slečna Karolinka doma?“

„Já jsem to sama,“ odpověděla slečinka.

„Ty jsi Karolinka? – Ty moje dcera?“

„Vy můj pantáta?“

Slečinka natahovala ruce, pan z Jentholma slezl z koně, dal se obejmouti, a oba plakali: slečna slzy radosti, otec slzy žalosti a hoře.

„Kde jest tvá matka?“ ptal se konečně pan z Jentholmu mrzutě.

„Nebude daleko,“ pravila slečna, a vedla ho k matce do pokoje.

Matka spatřivši manžela, běžela s roztaženýma rukama naproti, volajíc:

„Ach můj milý manžel!“

Tento se táhl chladně nazpátky, řka: „Kyho-li hroma! Což pak jsi s mou Karolinkou učinila? Vždyť dítě při mém odjezdu tak krásné jako angel jest mrzákem?“

Paní z Jentholmu přednesla mu sílu vejmluv, kterýchž manžel ani neposlouchal, ale jen zcela chladně ji tváře k políbení naklonil, a něco k jídlu žádal. Večer málo mluvil, jsa od cesty unaven šel časně na odpočínutí, a dav

sobě druhý den ráno dříve než jemnostpaní procitla, koně osedlati, odjel bez rozloučení se opět k svému pluku, a má se až podnes navrátiti.

Po čase mnoho se mluvilo o děvčičině churavosti. Ale Karolinka obyčejně se rozhorlila, a říkávala: „Za to mám vám co děkovati, jemnostpanímámo s vaší šněrovačkou.“

Obsah

Život Salcmanův.....	8
Předmluva.....	7
Prostředkové, jak bychom sobě u dětí nenávisť získali.....	17
I. Čiňme jim bezpráví, křivdu, nenávisť sama od sebe povstane.....	17
II. Neb můžeme také tento oumysl dosáhnouti, když se snaží jeden manžel proti druhému u dětí protivnost vzbuditi.....	20
III. Buď necitelný při milovánkách od svých dětí a nevěšme si jejich radosti a brzy na tebe zanevřou.....	22
IV. Odepři dětem svým nevinných radostí, a budou tě nenáviděti.....	23
V. Též tupením svých dětí můžeš u nich v nenávisť přijíti.....	24
VI. Dávej dětem svým často nezaslouženou nedůvěru k seznání, a jistě tebe nenáviděti budou.....	25
Prostředkové, jak se mají děti činiti nedůvěrné.....	27
Přelhávej a oklamávej je často, a nebudou ti již věřiti.....	27

Prostředkové, abychom u dětí v opovržení přišli.....	28
I. Seznamte své děti se svými chybami, a jistě vámi opovrhnu.....	28
II. Poroučej mnoho a neptej se, bylo ti to vykonáno; vyhrožuj stále, a nevyplň pohružek, a brzy u dětí v potupu padneš.....	30
III. Trestej své děti za výstupky, kterých se sám dopouštíš.....	31
Prostředkové, aby se časně nenávid a závist jednomu dítěti proti druhému vštípila.....	38
I. Odejmi (odepři) lásku svou jednomu a uděl ji druhému.....	38
II. Když jedno tresceš, chval druhé.....	35
III. Buď hezky váhavý a mírný při nátiscích, kteréž děti sobě činí, a chraň se, abys přísně jejich vad nezpytoval.....	36
Prostředkové, aby se v dětech láska k bližnímu udusila.....	38
Mluv o lidech v přítomnosti dětí hodně mnoho zlého.....	38
Prostředkové, jak se mají děti ukrutnosti navyknouti.....	42
Vzbud' v nich časně radost nad bolestí a trápením živočichů.....	42

Prostředkové, jak se mohou děti mstivé učiniti.....	45
I. Když jsou děti nevrlé, dej jim pokaždé něco, na čem si mohou zlost vylíti.....	45
II. Když někdo tvému dítěti ublížil, představ mu to ublížení za hodně veliké, a nenech ho na něm.....	45
Prostředkové, jak se mohou děti závistí naučiti.....	50
Představuj jim vždy štěstí jiných lidí za veliké neštěstí.....	50
Přiveď je nejprve tak daleko, aby je rmoutilo cizí štěstí, budou se jistě také brzy z jejich neštěstí radovati.....	52
Prostředkové, jak se mohou některá zvířata dětem v ošklivost uvésti.....	54
Namluv dítkám, že jsou taková zvířata jedovatá.....	54
Prostředkové, jak se může dětem nenáchylnost k lidem, kteří jiné náboženství vyznávají, vštípati.....	56
I. Namluv jim, že Bůh nenávidí všechny, kteří nejsou jejich náboženství.....	56
II. Předcházej své děti dobrým příkladem.....	58

Prostředkové, jak se mohou děti pro krásu přirozenosti necitelný učiniti.....	60
I. Zakaž jim, když chtějí přirozenost zkoumati a hled', abys je všelikou přípovědí od toho odvrátil.....	60
II. Přičiň se, aby tvé dívky rády vši rozkoše poživaly.....	62
III. Cvič zpočátku ducha dítek ve věcech schopnostem jejich nepřiměřených.....	68
Prostředkové, jak se mohou děti naučiti, aby strašidla viděly.....	65
Povídej dětem hodně mnoho o strašidlech.....	65
Prostředkové, jak se může dětem strach z bouřek vštípati.....	68
Stav se sám, když se bouřka žene, plný ouzkosti, a brzy to budou děti po tobě činiti.....	68
Prostředkové, jak by se dětem strach smrti vštípil.....	71
Popisuj jim smrt, jakožto nejstrašlivější zlé.....	71
Prostředkové, jak se může dětem náboženství v nenávist uvést, neb ve lhostejnost.....	78

I. Uved' v nich Boha v nenávisť, a budou také náboženství nenáviděti.....	78
II. Cvič je náboženství mrzutým způsobem, a brzy ztratí všechnu náklonnost k němu.....	74
III. Také můžeš ten oumysl dosáhnouti, když jim zošklivíš a opovrženíhodného učiniš, kdo je v náboženství cvičí.....	75
Prostředkové, jak se děti mohou učiniti svévolné.....	78
I. Čiň jim všechno po vůli, co chtějí.....	78
II. Chval je před lidmi pro nezbednost v jejich přítomnosti.....	80
Prostředkové, jak se mohou děti naučiti lháti.....	82
I. Přidržuj je častně lhaní.....	82
II. Směj se lžem a odměňuj je.....	84
III. Věř všemu, co ti děti řeknou.....	84
IV. Trestej děti, když ti pravdu mluví.....	85
V. Dávej jim v svém rozmlouvání podnět ke lhaní.....	87
Prostředkové, jak se mohou děti časně naučit pomluvě.....	91

Nabízej je, aby o někom hodně mnoho zlého mluvily.....	91
Prostředkové, jak se mohou děti se svým stavem nespokojeny učiniti.....	98
I. Ukazuj jim všechny věci z horší strany.....	98
II. Představuj jim věci, kterých míti nemohou, že jsou velmi sladké.....	94
Prostředkové, aby se děti naučily ze zlosti nemluvíti.....	95
Nemluv s nimi ze zlosti sám hodně dlouho, i kdyby se polepšily.....	95
Prostředkoví, jak mohou děti se navyknouti, aby se protivovaly, neb aby vzdorovaly.....	97
Nevšímej si jejich prošení. Buď však volný k splnění jejich vůle, jak něco násilně a krutě chtějí.....	97
Prostředkové, jak se mohou děti učiniti k světu neschopné, a jejich život prázdnen radosti.....	100
Přinut' je k povolání, k němuž ani chuti, ani schopnosti nemají.....	100
Prostředkové, jak se mohou děti smilstvu naučiti.....	108
I. Pečuj o to, aby vždy dvě a dvě v jedné posteli spaly.....	108

II. Pečuj o to, aby tvé děti v hodně teplých peřinách spaly, a časně nevstávaly.....	104
III. Když volíš domácího učitelem ber ohled víc na to, kolik řečí umí, než na jeho ctnosti a mravy.....	104
Prostředkové, jak se mohou děti mlsné učiniti.....	105
I. Neodpírej nic jejich chtíči.....	105
II. Dávej jim peníze do ruky, a neptej se, jak je vynaložil.....	107
III. Namluv jim hodně, jak sladké jsou pamlsky.....	108
Prostředkové, jak se mohou děti žravé učiniti.....	110
Pečuj, aby si hodně ucpávaly žaludky.....	110
Prostředkové, jak děti ke všemu dobrému mrzutě učiniti.....	112
Nevšímej si, když se děti snažejí býti dobré, a brzy je to omrzí.....	112
Prostředkové, jak se mohou děti tupé učiniti.....	114
I. Dávej jim hodně pohlavky, když něco provinily.....	114
II. Odevzdej se opilství, a zplodíš hloupé děti.....	114

III. Učiň své děti před časem chytré, budou brzy hloupé.....	115
Prostředkové, jak se mohou děti ke všemu nekloudné, nemotorné učiniti.....	117
Pečuj, aby byly dobře obslouženy.....	117
Prostředkové, jak se mohou děti nepořádku naučiti.....	119
Zakaž časně dětem náchylnost k pořádku.....	119
Prostředkové, jak se mohou děti marné, šperkovně učiniti.....	121
I. Nauč je znáti velikou cenu ozdob.....	121
II. Voď je časně co možno do velikých společností.....	122
Prostředkové, jak se mohou děti navésti, aby měly zalíbení v zahálce.....	125
Představuj jim často obtížnost práce a sladkost zahálky.....	125
Prostředkové, jak se může dětem vštípati lakomství.....	129
Čiň jim časně co možná vážně představení o ceně peněz.....	129
Prostředkové, jak se mohou děti pro všecka naučení necitedlné učiniti.....	138
Kaž jim jejich povinnosti neustále.....	138

Ještě několik hlavních prostředků, jak se mohou děti všelikým nectnostem naučiti.....	135
I. Čiň všeliké nemravy před nimi hodně často, které chceš, by děti brzy činily.....	135
II. Zachovej děti své samým sobě a čeledi.....	140
Všeobecní prostředkové, děti o zdraví a život připravit.....	142
I. Rozmazli je.....	142
II. Odejmi jim čerstvé povětrí.....	148
III. Navykni děti lahodným jídlům a pamlskům.....	145
IV. Dávej dětem mnoho léků užívati.....	147
V. Pečuj o to, aby nemocné a churavé osoby svých štav jim nadělily.....	150
Krásný prostředek, jak můžeme nadělati z dětí mrzáků.....	155
Dej jim šněrovačky.....	155

